ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/304241578

Metodica in cercetarea stiintifica

Book · January 2013

CITATIONS
6

READS
2,719

2 authors:

Ana-Lucia Ristea
Valahia University of Târgoviste
30 PUBLICATIONS **24** CITATIONS
SEE PROFILE

Ioan-Franc Valeriu
Institutul National de Cercetari Economice (INCE)
231 PUBLICATIONS **215** CITATIONS
SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Cercetarea economica romaneasca si limbajul notional national View project

Open Access to Scientific Information View project

All content following this page was uploaded by Ioan-Franc Valeriu on 14 August 2018.

The user has requested enhancement of the downloaded file.

ANA-LUCIA RISTEA • VALERIU IOAN-FRANC

METODICĂ ÎN CERCETAREA ŞTIINȚIFICĂ

Sinteză documentar-metodologică şi note de curs
pentru uzul studenților, masteranzilor şi doctoranzilor în ştiințe socioumane.

© EDITURA Expert
Bucureşti, România

CNCSIS: 045/2006

Editor: Valeriu IOAN-FRANC

Redactor şi prezentare grafică: Mihaela PINTICĂ
Coperta: Nicolae LOGIN

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Editurii Expert.
Reproducerea, fie şi parțială şi pe orice suport, este interzisă fără acordul
prealabil al editurii, fiind supusă prevederilor legii drepturilor de autor.

ISBN 978-973-618-200-6 Apărut 2013

ANA-LUCIA RISTEA • VALERIU IOAN-FRANC

METODICĂ ÎN CERCETAREA ŞTIINȚIFICĂ

Repere metodologice şi didactice
pentru formarea cercetătorilor

EDITURA Expert

Cuprins

Argument....11

Secțiunea I
LINIAMENTE TEORETICO-METODOLOGICE
ALE CERCETĂRII ŞTIINȚIFICE

1. Cercetarea ştiințifică. Rigoare şi inventivitate 17
1.1. Cunoaşterea ştiințifică....17
1.2. Cunoaşterea comună şi cunoaşterea ştiințifică....22
1.3. Principii şi rigori ale cercetării ştiințifice....24
1.4. Problema ştiințifică....27
1.5. Metodologia cercetării ştiințifice....31
1.6. Informația ştiințifică: obiect al producției ştiințifice....34
1.6.1. Provocări ale societății informaționale bazate pe cunoaştere....34
1.6.2. Tipologia lucrărilor ştiințifice....36
1.7. Organizarea activității de cercetare ştiințifică....41
1.7.1. Aspecte generale....41
1.7.2. Etapele cercetării ştiințifice....42
2. Considerații asupra ştiințelor socioumane....47
2.1. Definirea ştiinței....47
2.2. Rolul paradigmelor în cercetarea ştiințelor socioumane....51
2.3. Specificități ale metodologiei ştiințelor socioumane....54
2.4. Tipologia ştiințelor socioumane....56
3. Metode şi strategii de cercetare în ştiințele socioumane....61

3.1. Tipologia metodelor şi a strategiilor de cercetare ştiinţifică 61
3.2. Metoda de cercetare istorică 66
3.3. Studiul documentelor 68
3.4. Studiul de piaţă în domeniul marketingului 70
3.5. Studiul de caz 72
3.6. Analiza de conţinut 77
4. Cu privire la evaluarea rezultatelor cercetării ştiinţifice economice 83
4.1. Conceptul de scientometrie 83
4.2. Încercare de fundamentare a unui indicator de relevanţă 88
4.2.1. Indicatori absoluţi 90
4.2.2. Indicatori relativi 93

Secţiunea a II-a
GHID DE REDACTARE
A UNEI LUCRĂRI DE LICENŢĂ, A UNEI LUCRĂRI
DE DISERTAŢIE ŞI A UNEI TEZE DE DOCTORAT

5. Aspecte generale 101
5.1. Ce este o lucrare de absolvire 101
5.2. Coordonatorul/conducătorul ştiinţific 102
5.3. Durata de elaborare 104
6. Etapele procesului de elaborare a lucrării de licenţă/disertaţie/doctorat 105
6.1. Alegerea temei lucrării 105
6.2. Întocmirea planului de lucru şi a calendarului de elaborare a lucrării de licenţă/disertaţie/doctorat 107
6.3. Documentarea 109
6.3.1. Documentarea bibliografică 110
6.3.2. Documentarea directă 112
6.3.3. Consultarea specialiştilor 113

6.4. Un model de abordare a bibliografiei 113
6.4.1. Ce literatură se consultă? 113
6.4.2. Cercetarea bibliografică 115
6.4.3. Despre plagiat 116
6.4.4. Citarea bibliografică 117
6.5. Redactarea lucrării 121
6.5.1. Exigențe generale 121
6.5.2. Reguli specifice privind componentele lucrării ştiințifice 122
6.5.3. Machetarea (aranjarea în pagină) 126
6.6. Evaluarea lucrării de licență/disertație 131
6.7. Susținerea publică a lucrării 135

ANEXE

Anexa 1 Fişă de lectură 141
Anexa 2 Studiul articolului de presă 142
Anexa 3 Notă de observare 145
Anexa 4 Notă de sinteză 146
Anexa 5 Exemplu de utilizare a Fişei de lectură F1: Studiul unei cărți 147
Anexa 6 Exemplu de utilizare a fişei de lectură F2: Studiul articolului de presă 150
Anexa 7 Model de pagină dedicată cuprinsului 156
Anexa 8 Macheta copertei şi a primei pagini a lucrării de licență 158
Anexa 9 Macheta copertei şi a primei pagini a lucrării de disertație 159

ADDENDA

Addenda 1 Laureații Nobel în economie, 1969-2000 163
Addenda 2 Instrumente de lucru/surse şi baze de date infografice şi bibliografice în domeniul cercetării de piață 167

Addenda 3 REVISTE ROMÂNEŞTI COTATE “ISI”, incluse în Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED), Social Sciences Citation Index (SSCI) sau Arts and Humanities Citation Index (AHCI) 173

Addenda 4 Classification System Menu - Journal of Economic Literature 177

Glosar de termeni 207

BIBLIOGRAFIE 211

Casete în text

Caseta 1.1 Despre îndoiala omului de ştiinţă 21
Caseta 2.1 Domeniul statistic al ştiinţelor sociale 54
Caseta 3.1 Reguli de utilizare a metodei de cercetare istorică 67
Caseta 3.2 Planul unei sesiuni de instruire 74
Caseta 3.3 Tabla de materii a unui protocol pentru realizarea studiilor de caz pe tema practicilor inovatoare în aplicarea legii 75
Caseta 3.4 Etapele designului analizei de conţinut 79
Caseta 6.1 Rezumat al regulilor pentru trimiterea bibliografică 119
Caseta 6.2 Sugestii pentru redactarea secţiunii din lucrarea de absolvire destinată prezentării cadrului (contextului) teoretic al problemei cercetării ştiinţifice întreprinse 124
Caseta 6.3 Abrevierea indicaţiilor bibliografice frecvente 130
Caseta 6.4 Nouă moduri diferite de a fi original în cercetarea ştiinţifică a vieţii sociale 134

Tabele în text

Tabelul 1.1 Cunoaştere ştiinţifică versus ignoranţă savantă 22
Tabelul 1.2 Cunoaşterea comună versus cunoaşterea ştiinţifică 23
Tabelul 1.3 Principiile cercetării ştiinţifice 25
Tabelul 1.4 Societatea industrială în perspectivă istorică 35
Tabelul 1.5 Tipologia lucrărilor ştiinţifice 37
Tabelul 1.6 Structura comparativă a secţiunilor componente ale unor lucrări de cercetare, în funcţie de tipul acestora 40
Tabelul 2.1 Exemple de paradigme în cercetarea sociologică 51
Tabelul 2.2 Caracteristicile celor trei paradigme sociologice 53
Tabelul 2.3 Elemente de diferenţiere a procesului de cunoaştere ştiinţifică în cele două clase de ştiinţe: ale naturii şi socioumane 55
Tabelul 3.1 Clasificarea metodelor de cercetare din ştiinţele socioumane 62
Tabelul 3.2 Situaţii relevante pentru diferite strategii de cercetare în ştiinţele socioumane 63

Tabelul 3.3 Şase surse de dovezi: punctele forte şi punctele slabe 64
Tabelul 3.4 Obiectivele şi natura proiectului de studiu al pieței 71
Tabelul 3.5 Natura informațiilor de identificat necesare realizării unui studiu de piață 72
Tabelul 3.6 Avantaje şi dezavantaje ale anchetei de conținut..... 78
Tabelul 6.1 Tipuri de fişe model pentru cercetarea bibliografică (identificarea informației brute) 115

Figuri în text

Figura 1.1 Fluxul informațiilor ştiințifice în calitate de obiect al producției ştiințifice 37
Figura 2.1 Principalele componente informaționale. Controlul metodologic şi transformarea informațiilor în procesul cercetării ştiințifice 58
Figura 3.1 Clasificarea documentelor utilizate în cercetările din ştiințele socioumane 69
Figura 6.1 Schema logică a demersului de elaborare şi susținere a lucrării de licență/disertație/doctorat 106
Figura 6.2 Dimensiunile orientative ale marginilor unei pagini pentru editarea lucrărilor de licență/disertație/doctorat 128

Argument

Schimbările din învățământul superior din țara noastră, ca de altfel din lumea întreagă au fost, deopotrivă, multiple şi radicale. Iar continuitatea acestor schimbări devine o permanență sub impactul tendințelor majore ale pieței muncii, modelate de procesul complex al globalizării. În acelaşi timp, societatea informațională şi a cunoaşterii, societatea în care astăzi trăim, generează creşterea complexității vieții şi amplifică procesul de perfecționare permanentă a fiecărui actor implicat în activități economico-sociale, proces a cărui reuşită este dependentă şi de calitatea învățământului.

Integrarea învățământului superior românesc în "spațiul european", dar şi confruntarea cu globalizarea amplifică presiunea forțelor competitive pe o "piață" tot mai extinsă, cea a învățământului. La această dimensiune externă - instituită de Procesul Bologna, deja cunoscut - se adaugă dimensiunea internă a calității pregătirii academice, aflată în responsabilitatea fiecărei universități sau a fiecărui furnizor de programe de educație.

Din aceste perspective, marea provocare la care trebuie să facă față instituțiile de învățământ superior este accentuarea cerințelor privind performanțele şi în cercetare, ştiut fiind că potențialul de cercetare ştiințifică al rețelei de universități constituie una din componentele sistemului național de inovare din România.

Ținta învățământului modern este de a forma specialişti nu numai prin consumul pasiv literatură de specialitate, ci şi prin confruntarea directă cu inovarea şi creația ştiințifică. Meşteşugul metodelor de cercetare ştiințifică socioeconomică constituie mult mai mult decât o simplă tehnică de lucru, acest deziderat neputând fi atins decât inoculând studenților dorința de cercetare individuală, într-un cadru de comunicare adecvat. Printre mijloacele de comunicare se înscrie şi integrarea într-un curriculum universitar a unui curs esențial, având ca scop dobândirea de către studenți a metodelor de cercetare, cu instrumente obiective, concrete, menite să-i conducă la dezvoltarea în continuare prin cunoaştere sistematică, a relațiilor dintre fenomenele sociale. Aplicarea metodelor adecvate găsirii răspunsurilor adevărate la problemele ce se impun a fi rezolvate într-un domeniu sau altul constituie un al doilea deziderat al acestui demers.

Propunem, aşadar, această lucrare, conectată - pentru a fi mai accesibil şi mai facil demersul de asimilare a conceptelor fundamentale ale paradigmei teoriei cercetării ştiințifice - cu alte manuale/lucrări publicate în țara noastră. Sunt de reținut (şi de recomandat), în acest context, lucrările: *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative şi calitative* (S. Chelcea, 2007, ediția a treia); *Tratat de teoria cercetării ştiințifice* (C. Enăchescu, 2007, ediția a II-a revăzută şi adăugită); *Strategia cercetării. Treisprezece cursuri despre elementele ştiințelor sociale* (R.F. King, 2005); *Studiul de caz. Designul, colectarea şi analiza datelor* (R.F. King, 2005); *Analiza de conținut* (M. Agabrian, 2006); *Cum se face o teză de licență* (U. Eco, 2006); *Cercetarea de marketing* (P. Datculescu, 2006); *Cum să redactăm o lucrare de licență, o teză de doctorat, un articol ştiințific în domeniul ştiințelor socioumane* (S. Chelcea, 2005, ediția a III-a); *Rigorile cercetării* (N. Grosu, 2000); *Metodologia cercetării ştiințifice* (Gh. Răboacă şi D. Ciucur, 2003, ediția a III-a); *Cercetări de marketing* (I. Cătoiu, coordonator, 2002); *Metode şi tehnici utilizate în cercetările de marketing. Aplicații* (I. Cătoiu, 2001); *Metode de analiză în marketing* (M.C. Demetrescu, 2000).

Textul lucrării noastre invită cititorul la parcurgerea unei ample bibliografii de bază, fără de care părți (capitole) ar rămâne, de bună seamă, doar o punere în temă despre o problematică teoretică aprofundată în alte lucrări de specialitate (ne referim la metodele cantitative şi calitative ale cercetării ştiințifice).

Notele noastre de curs, pornite de la o sinteză bibliografico-metodologică tematică, se doresc a fi o parte esențială şi integratoare pe întreg parcursul curriculum-ului universitar, în structura LMD (Licență-Master-Doctorat), constituind o infrastructură de bază pentru alte cursuri predate în universitate. Exemplele folosite de noi sunt extrase, uneori, şi din alte opusuri similare; pe de altă parte, studiile de caz dezvoltate utilizează deprinderile metodologice promovate de către acest curs, structurat în două mari secțiuni: *I. Liniamente teoretico-metodologice ale cercetării ştiințifice* şi *II. Ghid de redactare a unei lucrări de licență, a unei lucrări de disertație şi a unei teze de doctorat*.

Mărturisim în această scurtă predoslovie că am utilizat intenționat şi repetat în discursul nostru imperativul *"trebuie"* şi, în aceeaşi măsură, cerem iertare utilizatorilor acestei sinteze pentru folosirea respectivei sintagme. Dar, după părerea noastră, tonul imperativ este menit să conştientizeze asupra nevoii de rigoare în exercitarea demersului ştiințific, creator al studentului, masterandului, doctorandului nostru de azi (destinatari principali ai

acestui exercițiu metodologic), care se bucură din partea noastră şi a tuturor dascălilor de totală libertate de manifestare a creativității proprii.

Tot aşa, vom rămâne recunoscători tuturor acelora care, din înaltul catedrei sau din lărgimea aulei universitare, ne vor semnala linii de perfecționare creatoare a lucrării de față. Fiecare din cei care o vor face va adăuga experienței de patru decenii a autorilor propria lor experiență, atât de folositoare formării unor noi generații de cercetători.

Prof. dr. Ana-Lucia Ristea
Prof. dr. Valeriu Ioan-Franc

Secțiunea I

LINIAMENTE TEORETICO-METODOLOGICE ALE CERCETĂRII ŞTIINȚIFICE

1. Cercetarea ştiinţifică. Rigoare şi inventivitate

Acest prim capitol se axează în mod special pe înţelegerea şi însuşirea problemelor de bază, esenţiale ale teoriei cercetării ştiinţifice: cunoaşterea ştiinţifică, principiile şi metodologia cercetării ştiinţifice, problema ştiinţifică, informaţia ştiinţifică, organizarea activităţii de cercetare ştiinţifică.

Ştiinţele socioumane, chiar şi în condiţiile elementelor sale particulare de manifestare şi dezvoltare, sunt şi rămân o componentă a ştiinţei în ansamblul său. Din această perspectivă de transdisciplinaritate a domeniilor ştiinţei, ştiinţele socioeconomice trebuie, evident păstrându-şi caracteristicile particulare, să răspundă cerinţelor paradigmatice ale teoriei cercetării ştiinţifice, respectiv să răspundă la "ce, de ce şi cum-ul" cercetării sistematice a realităţii în care trăieşte omul.

1.1. Cunoaşterea ştiinţifică

Tendinţa funciară de cunoaştere specifică omului se manifestă în două direcţii: pe de o parte, "căutare" şi "descoperire", iar pe de altă parte, "luare în posesie" şi o "utilizare-transformare" a lumii şi a propriei fiinţe, conform dorinţelor şi aspiraţiilor sale.

Orice formă de raportare a omului la existenţa celorlalţi sau la existenţa lucrurilor este, în final, un act de cunoaştere. Actul de a gândi al unei persoane asupra naturii "raporturilor" de apropiere, de comunicare sau de comparaţie între "părţile" care compun lumea declanşează întrebări. Reţinem, aşadar, faptul că **întrebarea** (**interogaţia**) este **instrumentul mental al cunoaşterii**.

Există **trei feluri de interogaţie** (C. Enăchescu, 2007, p. 36):

1. **Interogaţia kantiană** specifică fiecărui individ care îşi adresează sieşi întrebări: Ce pot face? Ce pot spera? Ce-mi este permis? Ce este omul? etc.;
2. **Interogaţia socratică**, avându-i ca interlocutori "pe ceilalţi", în scopul cunoaşterii lor prin răspunsurile pe care le vor da întrebărilor formulate. Este interogaţia dialectică, de factură dialogică, a lui Socrate;
3. **Interogaţia experimentală**, de factură experimental-analitică, a lui Cl. Bernard, fondată pe "întrebări adresate obiectelor lumii fizice". Poate avea loc *o interogaţie de factură empirică*, atunci când per-

soana care întreabă acționează asupra obiectului din natură, sau *o interogație de factura experimentului analitic* (de laborator).

Orice întrebare pune persoanei care întreabă, dar şi celei care este întrebată *o "problemă"*. Ceea ce înseamnă că orice întrebare presupune un *răspuns*. Răspunsul la o întrebare adresată unui subiect înseamnă cunoaştere, dar într-o cercetare ştiințifică acest răspuns trebuie să implice din partea cercetătorului exactitate şi corectitudine în aflarea adevărului despre obiectele cercetate. Pentru că scopul interogației, într-o cercetare ştiințifică, este aflarea adevărului.

Adevărul este expresia **unui raport între lucruri, între persoane sau între persoane şi lucruri**, iar acest raport are valoare de adevăr numai dacă intelectul (gândirea ştiințifică) se află în acord cu realitatea posibilă. Pentru ca **acest raport să fie valid, să aibă valoare de adevăr**, este necesar ca între cel ce pune întrebări (cercetătorul)* şi obiectele cunoaşterii sale să existe corespondență, concordanță, pentru a nu produce un raport conflictual ce exclude adevărul.

Din perspectiva istorică a evoluției raționale a omului, S. Kierkegaard (citat de C. Enăchescu, 2007, p. 40) a delimitat, în ordinea succesiunii lor, **două momente** care marchează "descoperirea" adevărului ca răspuns la întrebările pe care omul şi le-a pus, şi anume:

- **Prima etapă** a fost cea a *"credinței"* (*pistis*), în care mintea omenească a găsit *adevărul sacru* al supranaturalului ca răspuns la întrebările puse în legătură cu o existență supremă, extraumană considerată a fi forța universului căreia i se subordonează toate câte sunt;
- **A doua etapă** apare din momentul în care omul începe *"să vadă"* şi *"să înțeleagă"* ceea ce se află în interiorul lucrurilor, dar şi a propriei ființe. Este etapa "cunoaşterii" (*epistemé*), în care **"ştiința"** găseşte răspunsuri şi descoperă *adevărul profan* al naturii cucerite de om.

Evoluția istorică a cunoaşterii ştiințifice (*epistémologie*) s-a materializat în acumularea *"cazuisticii",* a *"materialului documentar"* care depozita cunoştințele, considerate adevăruri ştiințifice, proces ce a facilitat, prin accepțiune teoretică şi utilizare practică, crearea unor domenii epistemice.

Ca produs al cunoaşterii umane, istoria ştiinței este, de fapt, o istorie a gândirii, respectiv o istorie a spiritului cunoscător care *"întreabă"* şi *"răs-*

* Pe întregul parcurs al acestei lucrări, prin sintagma "cercetătorul", vom denomina "cercetătorul ştiințific", acea persoană cu vocație de a pune întrebări şi a răspunde atât la propriile interogații, cât şi la ale celorlalți sau ale realității în ansamblul ei.

punde" (C. Enăchescu, 2007, p. 25). Dar ştiința va exercita, la rândul ei, o influență modelatoare asupra modului de gândire, a atitudinilor, conduitelor şi acțiunilor umane în plan social. Ştiința schimbă omul, societatea, relațiile interumane, instituțiile.

Două verbe – *"a exista"* (*esse*) şi *"a cugeta"* (*cogitare*) – explică relația specifică ce există între cele două laturi inseparabile ale vieții ființei umane: viața biologică şi viața sufletească. **Cunoaştere** înseamnă nu numai faptul de a descoperi, în planul propriei conştiințe, propria existență. Descoperirea acestui fapt conduce la întrebarea asupra sensului şi duratei propriei existențe, va determina nelinişti şi griji cu privire la durata acestei existențe, va declanşa întrebări legate de existența celorlalți, de existența lucrurilor, ca părți ale lumii.

"A cugeta" (cogitare) înseamnă a cunoaşte, pe când, a exista (esse) se referă la *"modul de a fi al persoanei".* Prin urmare, între persoană şi lumea în care ea se integrează şi o descoperă permanent prin întrebări se situează gândirea (rațiunea). **Rațiunea** a creat *"valorile filosofiei",* sistemele de gândire. Din această interogare a universului subiectiv s-au născut *"ştiințele spirituale"* (literele, teologia, filosofia, psihologia), denumite şi **ştiințele umane**.

Pentru a putea încadra un "domeniu de cunoaştere" bine delimitat în rândul "ştiințelor particulare", acesta trebuie să îndeplinească **un set de condiții** (C. Enăchescu, 2007, p. 53-54):

- să aibă **un obiect propriu**, precis şi recunoscut ca atare, de studiu sau de cunoaştere;
- să aibă **o metodologie proprie**, adaptată particularităților domeniului respectiv de cunoaştere;
- să dispună de **un limbaj ştiințific propriu**, specific, capabil să explice şi să transmită modul de gândire particular domeniului ştiinței respective;
- să urmărească **un scop teoretic** şi **o utilitate practică**;
- să aibă **capacitatea de a se integra**, prin relații de conexiune logică, cu **alte domenii de cunoaştere ştiințifică**, pentru a putea valorifica în practică forța sinergiei relațiilor de interdisciplinaritate între aceste domenii;
- să constituie un **"sistem de cunoştințe teoretice"** sau un **"câmp epistemic"**, unde se operează cu **principii, legi şi reguli proprii**, după care să se ghideze şi să exprime într-o formă clară, coerentă şi inteligibilă adevărul cuprins în obiectul asupra căruia se fixează atenția cercetătorului care-l cercetează metodic.

Drumul pe care cercetătorul îl parcurge pentru a descoperi adevărul ştiinţific pe care-l urmăreşte ca obiectiv al cercetării sale trebuie parcurs **într-o succesiune logică de cinci etape obligatorii** (C. Enăchescu, 2007, p. 268), având ca ţinte de cunoaştere:

1. **Obiectul cercetării**: *"segmentul de realitate"* pe care cercetătorul îl *"separă",* îl *"decupează"* sau îl *"desprinde"* din lumea reală pentru a-l supune analizei cercetării sale.
2. **Imaginea** (*"analogon"*): reprezentarea perceptivă a obiectului cercetat din realitate; actul de percepere a obiectului cercetat îi dă acestuia o reprezentare "imagistic-formală", care va înlocui prezenţa obiectului.
3. **Conceptul** (*"symbolon"*): din punct de vedere logico-raţional, exprimă semnificaţia explicită a obiectului cercetat, respectiv înţelegerea şi atribuirea sensului acestuia; conceptul se substituie obiectului (real-obiectiv) ca o "realitate mintală".
4. **Limbajul ştiinţific**: enunţul coerent despre obiectul cunoaşterii ştiinţifice; el realizează şi este *"fuziunea"* dintre *"imagine"* (formă) şi *"concept"* (conţinutul semnificativ), alcătuind, în final*, "discursul epistemic"*.
5. **Teoria**: momentul final al *"lanţului cercetării"* şi reuneşte toate datele cunoaşterii ştiinţifice sub forma unui *"sistem coerent de cunoaştere"*, care nu este altceva decât *"câmpul epistemologic"* al unui anumit domeniu (o anumită ştiinţă). Plecând de la aserţiunea că obiectul cercetării îl constituie un segment al realităţii lumii, prin "gândirea" acesteia de către omul de ştiinţă se ajunge la o *"realitate mintală"* a lumii ca o replică" a *"realităţii obiective"* a lumii. Această **"replică" este teoria ştiinţifică**.

Cunoaşterea însă, ca să poată fi posibilă, trebuie să aibă o "origine", o "cauză primă" pe care cercetătorul o identifică din realitate. Această cauză are un sens, şi anume urmăreşte realizarea "scopului ultim" sau final. Numai astfel orice teorie ştiinţifică va avea consistenţă, impunându-se prin certitudine. Fără existenţa unei cauze şi a unui scop prin care să se realizeze, *"construcţia teoretică"* reprezintă o utopie, o eroare a gândirii (C. Enăchescu, 2007, p. 269).

În ciuda aparenţelor şi a ceea ce cred mulţi autori de manuale, referate despre cărţi, comunicări prezentate la manifestări ştiinţifice etc., nu tot ce se scrie în literatura de specialitate din diferite domenii de activitate economico-socială înseamnă totodată cercetare ştiinţifică. O discuţie despre ceea ce trebuie să înţelegem prin **cunoaştere ştiinţifică** a vieţii economico-sociale este impusă de faptul că acest domeniu al cercetării ştiinţifice nu este apanajul omului de ştiinţă. Şi pentru a scoate în evidenţă "profilul" omului de

ştiință, preocupat de cunoaşterea adevărată având ca scop descoperirea, stăpânirea şi utilizarea adevărului, apelăm la comparația pe care au făcut-o nume ilustre din istoria culturii universale între *"docta ignorația" (ignoranța/necunoaşterea savantă")* şi *"cunoaşterea ştiințifică"* (caseta 1.1).

Caseta 1.1

Despre îndoiala omului de ştiință

"Nu căuta să ştii tot, dacă nu vrei să ignori tot."
(Democrit)

"Există un simțământ natural al ruşinii?
Lucrul cel mai înțelept e să ştii că nu ştii.
Adevărata cunoaştere vine dinăuntru.
Cine ştie ce este drept va şi face ce e drept."
(Socrate)

"Multe lucruri ştia, dar pe toate le ştia prost."
(Platon, *Alcibiade*, 11, 147 b-c)

"C-aş şti ceva deplin eu nu-mi închipui
Şi nu mă gândesc că aş putea
Să-ndrum pe alții sau să-nvăț pe cineva."
(J.W. Goethe, *Faust*)

"Adevărata ştiință a avut de luptat pentru a înlătura ignoranța îmbrăcată în haina pedantismului."
(C. Rădulescu-Motru, *Ştiință şi energie*)

Pentru C. Rădulescu-Motru, care atunci când a definit cunoaşterea ştiințifică, a vorbit despre necunoaştere ştiințifică, numind-o *"docta ignorația"*, *"ştiința este o atitudine care se produce pe cale individuală şi se menține cu mari sacrificii"* (citat în C. Enăchescu, 2007, p. 62).

O prezentare comparativă deosebit de relevantă a celor două forme de cunoaştere ştiințifică şi ignoranță savantă – o face C. Enăchescu (tabelul 1.1).

Tabelul 1.1 radiografiază, în fapt, două tipuri de personalități: pe de o parte, "omul de ştiință", iar pe de altă parte, "ignorantul savant, autodidact". Ce trebuie să se rețină este faptul că *"docta ignorația"* este un volum de cunoştințe acumulate, care dacă nu sunt valorificate într-un proces de cunoaştere bazat pe o metodă care să-l explice, să-l valorifice şi să-l utilizeze creator în practică, generează tipuri intermediare de persoane fără a fi preocupate de scopul real al ştiinței. Ne referim la: semidocți, snobi, pseudosavanți…

Tabelul 1.1 Cunoaştere ştiinţifică versus ignoranţă savantă

Cunoaştere ştiinţifică	Ignoranţă savantă
Caracter organizat (tematic, metodic, dirijat după un plan).	Caracter neorganizat (lipsă de temă, de metodă, de plan).
Condusă de un profesor.	Autodidacticism.
Prezenţa unui model.	Absenţa modelului.
Instituţionalizată (şcoală, facultate etc.)	Neinstituţionalizată.
Orientată didactic (curriculară).	Neorientată didactic (la întâmplare).
Însuşirea sistematică a unor valori de adevăr.	Însuşirea unor cunoştinţe cu caracter de inventar.
Creatoare, productivă.	Necreatoare, sterilă.
Creează o anumită mentalitate.	Nu creează o mentalitate, ci snobism, semidoctism.
Formează personalitatea, ca om de ştiinţă, cercetător ştiinţific etc.	Nu influenţează personalitatea decât ca aspect exterior, ca imagine de om (pseudo)instruit.
Omul de ştiinţă este un tip activ, critic, cercetător.	Diletantul este un tip pasiv, care nu se poate angaja în cercetarea ştiinţifică.
Descoperă şi cultivă adevărul, ordinea spirituală, exactitatea, legea.	Produce "falsuri", este atras de miracol, fabulos, fantezie, pseudocunoştinţe.
Este riguros, serios, prudent, verifică, nu se lasă sedus de primele rezultate.	Este fantezist, superficial, se entuziasmează cu uşurinţă, nu verifică, este lipsit de prudenţă şi seriozitate.
Se declară ca aparţinând unei "şcoli" şi unui "maestru-model". Are identitate ştiinţifică.	Nu aparţine nici unei "şcoli", nu are un "maestru-model", este anonim şi fără identitate ştiinţifică.

Sursa: C. Enăchescu (2007, p. 62-63).

1.2. Cunoaşterea comună şi cunoaşterea ştiinţifică

Existenţa omului este legată funciar de cunoaşterea universului în care acţionează. Individual sau în colectiv, omul utilizează cunoştinţele pe care le-a dobândit anterior, transmise spontan, prin limbajul natural de la o generaţie la alta. Această formă de cunoaştere este ceea ce numim **"cunoaştere comună"** ("doxa", în limba greacă). Platon realiza o delimitare a lui "doxa", ca formă de cunoaştere superficială a faptelor empirice, de "episteme", cunoaştere adevărată, de profunzime (în limba greacă). Cuvântul compus epistemologie (din "episteme" şi "logos" – ştiinţă) nu este altceva, după cum s-a menţionat anterior, decât ştiinţa cunoaşterii. Mijlocul de realizare a lui episteme, a cunoaşterii ştiinţifice este raţiunea.

Deosebirile dintre cele două forme de cunoaştere – comună şi ştiinţifică – pot fi identificate **din mai multe unghiuri de vedere**, şi anume:

- sub aspectul formei;
- sub aspectul metodei;
- sub aspectul procedeelor de verificare a ipotezelor;
- sub aspectul limbajului.

Într-un efort de sistematizare a acestor deosebiri s-a realizat tabelul 1.2, având ca referinţă cartea autorilor Gh. Răboacă şi D. Ciucur (2001, p. 50-51).

Cunoaşterea ştiinţifică se realizează pe două paliere distincte, însă strâns legate între ele: (a) **cunoaşterea empirică** şi (b) **cunoaşterea teoretică**. După cum afirma Immanuel Kant (1781), *"ideile fără conţinut intuitiv sunt goale, iar intuiţiile fără concepte sunt oarbe… Numai din faptul că ele se unesc poate să rezulte cunoaşterea"*. Dacă intuiţiile apar în timpul **cunoaşterii empirice** (prin observarea şi descrierea obiectelor şi proceselor studiate de cercetătorul ştiinţific, pe baza senzaţiilor, percepţiilor şi reprezentărilor), ideile sunt rodul activităţii de gândire, a intelectului cercetătorului, bazată pe **cunoaşterea teoretică**. Cunoaşterea teoretică presupune elaborarea de teorii care să explice procesele şi fenomenele socioeconomice, cu ajutorul analizei şi sintezei, al inducţiei şi deducţiei, al ipotezelor, al altor teorii sau legi etc.

Tabelul 1.2 Cunoaşterea comună versus cunoaşterea ştiinţifică

Elemente de diferenţiere	Cunoaşterea comună	Cunoaşterea ştiinţifică
1. Sub aspectul **formei**	Nu are o fundamentare teoretică, formând un conglomerat eterogen de cunoştinţe practice, dobândite pe cale de ucenicie, sub presiunea nevoilor cotidiene.	Se concretizează şi circulă sub forma unor teorii ştiinţifice.
2. Sub aspectul **metodei**	Nu ajunge la adevăruri riguroase şi controlabile.	Are o perspectivă metodologică, fiind organizată şi elaborată prin utilizarea de metode riguroase.
3. Sub aspectul **procedeelor de verificare a ipotezelor**	Are o singură modalitate de verificare a ipotezelor: încercarea.	Dispune de criterii, tehnici şi teste complexe de verificare a adevărului.
4. Sub aspectul **limbajului**	Utilizează un limbaj obişnuit.	Utilizează un limbaj specializat, cu un înalt grad de abstractizare, diferenţiat de la o ştiinţă la alta.

Sursa: Tabelul este realizat pornind de la Gh. Răboacă şi D. Ciucur (2001, p. 50-51).

1.3. Principii şi rigori ale cercetării ştiinţifice

Orice activitate de cercetare ştiinţifică are un **"obiect"** ce va fi supus atenţiei cercetătorului (subiectului cunoscător) pentru a-l studia în vederea realizării "obiectivului" precis pe care şi l-a fixat în prealabil. Cu alte cuvinte, pentru **a deveni "obiect de cercetare"**, "ceva anume" trebuie să intre în atenţia "cunoaşterii ştiinţifice" (C. Enăchescu, 2007, p. 294). Acel "ceva anume" pentru a deveni "obiect de cunoaştere", care să poată fi supus cercetării ştiinţifice, trebuie **să îndeplinească**, în opinia lui C. Enăchescu (2007, p. 295), **un set de condiţii**:

- **să existe** în mod **independent** de intelectul cunoscător al cercetătorului;
- să aibă **o cauză proprie** (determinism) care-l produce şi-i întreţine existenţa şi să aibă **un scop** (finalitate);
- să aibă **întindere** sau **spaţialitate**, dimensiuni care acoperă o arie ce-l defineşte şi totodată ce-l face să se distingă în raport cu alte "obiecte";
- să **aibă durată**, respectiv o dimensiune de existenţă în timp;
- să reprezinte o sursă utilă şi interesată de **informaţii** atât despre el, cât şi despre obiectele similare lui;
- să aparţină unei **clase sau familii** de "obiecte" similare ca determinism şi finalitate;
- să **poată fi supus cercetării ştiinţifice** în vederea cunoaşterii sale.

Activitatea de cercetare ştiinţifică, pentru a-şi atinge scopul de a descoperi adevărul cuprins în obiectul asupra căruia se fixează atenţia cercetătorului, trebuie să fie guvernată de **anumite principii** care nu sunt altceva decât repere absolut necesare, sub forma **unor reguli obligatorii**, la care cercetătorul trebuie să-şi raporteze ideile şi activitatea profesională. În tabelul 1.3 se prezintă regulile obligatorii impuse de fiecare principiu ce trebuie respectat în desfăşurarea oricărei activităţi de cercetare ştiinţifică.

Aceste principii trebuie să reprezinte, în mod obligatoriu, direcţii stricte de urmat de către orice persoană care se implică într-o activitate de cercetare, de colectivul de cercetători angajaţi în acelaşi scop. Dar conformarea cu aceste principii trebuie corelată şi cu **natura personalităţii cercetătorului**, care trebuie să ţină seama de ele şi să le urmeze. În felul acesta, cercetătorul trebuie să conştientizeze faptul că activitatea sa îi va oferi *"o dublă valorizare: mulţumirea sau satisfacţia interioară şi recunoaştere, ca satisfacţie exterioară, de autoritate ştiinţifică"* (C. Enăchescu, 2007, p. 284).

Tabelul 1.3 Principiile cercetării ştiinţifice

Principiul	Regulile de respectat
1. **Principiul competenţei.** Stabileşte condiţiile de competenţă pentru a putea desfăşura o activitate de cercetare ştiinţifică.	a) În rândul cercetătorilor se vor accepta numai specialişti formaţi în domeniul ştiinţific respectiv. b) Persoana care doreşte să desfăşoare o activitate de cercetare ştiinţifică trebuie să facă dovada că are anumite aptitudini speciale pentru o asemenea activitate: dorinţă de cunoaştere, curiozitate, spirit dezvoltat de observaţie şi critic, capacitate de analiză şi sinteză, seriozitate, pasiune şi răbdare. c) Se cere o etapă preliminară prin care trebuie să treacă orice tânăr cercetător pentru a dobândi o experienţă de specialitate care să-i permită deprinderea de a gândi în spiritul metodologiei cercetării ştiinţifice.
2. **Principiul obiectivării.** Vizează deopotrivă obiectul cercetării ştiinţifice, modul în care acesta trebuie studiat şi atitudinea cercetătorului faţă de obiectul cercetării sale.	a) Pentru orice obiect ce urmează a fi supus cercetării ştiinţifice se va stabili un anumit obiectiv care să reprezinte scopul precis urmărit prin cercetarea respectivă. b) Pe parcursul cercetării ştiinţifice nu va fi înregistrată o abatere de la obiectul cercetat, nu se va "altera" natura acestuia şi nu va fi schimbat obiectivul urmărit. c) Metodele şi tehnicile de cercetare ştiinţifică trebuie adaptate la specificul naturii obiectului cercetat, şi nu invers.
3. **Principiul adevărului.** Orice cercetare ştiinţifică are ca scop descoperirea adevărului cuprins în obiectul asupra căruia se fixează atenţia cercetătorului.	a) Cercetarea ştiinţifică trebuie să urmărească descoperirea adevărului despre obiectul cercetat. b) Activitatea de cercetare ştiinţifică trebuie să fie coerentă, logică, să aibă continuitate şi să fie conformă cu realitatea obiectului supus cercetării sale. c) Rezultatele cercetării ştiinţifice trebuie să fie exprimate utilizându-se un limbaj clar, precis, inteligibil. d) Activitatea de cercetare ştiinţifică se va supune rigorii raţiunii logice, consecvente, evitându-se subiectivismul sau speculaţia în gândire.

Principiul	Regulile de respectat
4. **Principiul metodic.** Se referă la metodologia cercetării ştiinţifice.	a) Activitatea de cercetare ştiinţifică trebuie condusă metodic, pe baza unui plan riguros stabilit a priori de către cercetătorul ştiinţific respectiv. b) Se vor respecta etapele şi metodele de lucru, pentru a avea coerenţă în demersul logic de descoperire a adevărului. c) Tehnicile şi metodele de lucru trebuie adecvate naturii obiectului cercetat, precum şi obiectivelor cercetării ştiinţifice respective. d) Demersul de desfăşurare a activităţii de cercetare ştiinţifică, din punct de vedere metodologic, trebuie să înceapă cu studiul lucrurilor simple, clare, evidente, pentru ca, ulterior, să se treacă spre problemele cu un grad ridicat de dificultate şi complexitate.
5. **Principiul demonstraţiei.** Rezultatele cercetării ştiinţifice trebuie demonstrate, dovedite că aparţin ca afirmaţii legate de obiectul studiat.	a) Activitatea ştiinţifică trebuie să fie demonstrată şi verificată. b) Cercetarea ştiinţifică trebuie, pe cât posibil, să fie reprodusă sub forma unui “model teoretic” care să pună în relaţie obiectul cercetat şi calităţile acestuia. c) Rezultatele obţinute din cercetarea ştiinţifică întreprinsă, considerate ca fiind valabile şi valide, trebuie să se includă în sistemul de date ale domeniului ştiinţific în care se integrează cercetarea.
6. **Principiul corelaţiei.** Statuează obligativitatea ca rezultatele ştiinţifice desprinse din cercetarea unui obiect să fie corelate cu datele deja existente în domeniul ştiinţific respectiv sau datele din domeniile ştiinţifice înrudite (aspectul de interdisciplinaritate).	a) Se va urmări să se stabilească raporturile obiectului cercetat cu obiectele înrudite. b) Se vor avea în vedere cunoştinţele deja existente despre obiectele apropiate sau înrudite cu obiectul cercetării ştiinţifice respective. c) Rezultatele obţinute dintr-o cercetare ştiinţifică, sub o formă sistematizată, trebuie integrate în patrimoniul de date similare deja existent într-un domeniu ştiinţific dat.
7. **Principiul evaluării rezultatelor.** Se referă la modul de evaluare şi de utilizare a rezultatelor obţinute din activitatea de cercetare ştiinţifică.	a) Toate rezultatele obţinute din cercetarea ştiinţifică respectivă trebuie evaluate corect, într-o abordare strict raţională. b) Aceste rezultate trebuie comparate cu datele existente în literatura ştiinţifică de specialitate a problemei cercetate.

Principiul	Regulile de respectat
8. **Principiul utilității.** Activitatea de cercetare ştiințifică trebuie să aibă în vedere o utilizare atât teoretică, cât şi practică a rezultatelor obținute, în contextul de studiu dat.	a) Rezultatele din cercetarea ştiințifică întreprinsă trebuie să poată fi utilizate – din perspectivă teoretică şi practică – cât mai curând, în mod curent, de către alți specialişti. b) Ideal ar fi ca orice cercetare ştiințifică să aibă un caracter de originalitate şi de noutate, contribuind astfel la îmbogățirea "zestrei" domeniului ştiințific respectiv.
9. **Principiul psihomoral.** Se referă la responsabilitatea ştiințifică şi morală a cercetătorului deopotrivă față de cercetarea pe care a întreprins-o şi de rezultatele pe care le-a obținut, dar şi față de consecințele ce decurg din aplicarea rezultatelor cercetării.	a) Cercetarea ştiințifică trebuie să fie condusă după principiile deontologice ale unei profesiuni de elită. b) Cercetarea întreprinsă trebuie să fie conformă cu natura personalității cercetătorului ştiințific, cu gradul său de pregătire profesională. c) Trebuie să se accepte colaborarea, deschisă şi sinceră, cu specialişti din acelaşi domeniu sau din domenii ştiințifice înrudite, pentru a evita suprapunerile de studii sau erorile care pot surveni în obținerea şi interpretarea rezultatelor. d) Cercetătorul ştiințific are datoria de a-şi susține, demonstra şi apăra rezultatele cercetării ştiințifice față de controversele sau criticile care îi pot fi aduse în legătură cu cercetarea întreprinsă.

Sursa: Tabelul a fost realizat pornind de la C. Enăchescu, 2007, p. 284-287.

1.4. Problema ştiințifică

Cunoaşterea ştiințifică se fondează pe "întrebări" şi "răspunsuri" puse de cercetător pentru a-şi atinge scopul de a descoperi şi demonstra adevărul despre o **"problemă" de soluționat**, care constituie **obiectul cercetării sale**.

Orice problemă ştiințifică apare, după cum afirmă Morris Cohen şi Ernest Nagel (citați în N. Grosu, 2000, p. 11), dintr-o *"stare de dificultate de natură teoretică sau practică"*. Astfel, **o stare de dificultate de natură teoretică** se poate manifesta sub formă de:

- contradicții în cadrul unei (unor) teorii;
- contradicții între teorie şi noi fapte;
- contradicții între teorie şi baza metodologică şi experimentală; dificultăți de aplicare şi respectiv de extindere a teoriei.

Cât priveşte **o stare de dificultate de natură practică**, după aprecierea altor reputați specialişti în domeniu (Gh. Răboacă şi D. Ciucur, 2003, p. 54), poate fi generată, de exemplu, în aria cercetării ştiințifice economice, de:

- insuficienta dezvoltare a unei activități economice în raport cu noile dimensiuni şi structuri viitoare ale nevoii sociale;
- rămânerea în urmă a profitabilității în raport cu posibilitățile oferite de progresul ştiințific şi tehnic;
- necesitatea adaptării (restructurării) economiei româneşti în raport cu noile exigențe ale societății democratice.

Considerăm, alături de N. Grosu (2000, p. 11), că problema ştiințifică apare la limita dintre cunoaştere şi necunoaştere, ca necesitate obiectivă de depăşire a acesteia din urmă. **Soluționarea problemei ştiințifice** nu înseamnă altceva decât depăşirea limitei dintre cunoaştere şi necunoaştere, scop pe care cercetătorul îl poate atinge **parcurgând succesiv următorii paşi**:

1. Structurarea problemei. Este un demers prin care se urmăreşte:

- delimitarea câmpului cunoaşterii ştiințifice, ca sistem de cunoştințe de referință (de fond) din care, în mod sistemic, rezultă problema;
- precizarea conținutului problemei: cunoscutele şi necunoscutele ei;
- formularea problemei, sub formă de întrebare, adică o frază care conține aserțiuni relevante ce aparțin câmpului cunoaşterii ştiințifice stabilit în prealabil;
- urmărirea unui răspuns, care poate fi: direct/indirect; complet/parțial; efectiv/probabil.

2. Clasificarea problemei. Folosind o diversitate de criterii, aflate într-o relație de complementaritate, trebuie să se stabilească *"asemenea tipuri încât tipul de problemă să sugereze tipul de rezolvare"* (George Pólya, citat în N. Grosu, 2000, p. 12). Reluăm, într-o nouă formulă schematică, clasificarea problemelor ştiințifice propusă de N. Grosu (2000, p. 12-13). **Criteriile folosite** pentru delimitarea diferitelor **tipuri de probleme** sunt:

a) scop;

b) profunzime;
c) conținut;
d) deschidere;
e) consistență.

a) După scop:

- ***probleme-obiect:*** de ordin teoretic, ce rămân în cadrul teoriei respective;
- ***metaprobleme:*** de ordin metodologic, ce apar în momentele de salt şi vizează căile, mijloacele şi metodele de cercetare.

b) După profunzime:

- ***probleme normale:*** urmăresc perfecționarea teoriei respective, fără a-i afecta bazele;
- ***probleme anomalii:*** urmăresc trecerea la o altă teorie.

c) După conținut:

- ***probleme formale:*** probleme care au menirea să afle (să găsească, să obțină, să indice) sau să demonstreze (să stabilească) adevărul/falsul;
- ***probleme factuale:*** se pot rezolva pe cale empirică (prin observație, măsurare, experiment) sau teoretică (cu ajutorul ipotezelor, legilor şi teoriilor ştiințifice).

d) După deschidere:

- ***probleme cu întrebări închise:*** ale căror răspunsuri fiind predeterminate şi, respectiv, existând mijloacele şi metodele de determinare, răspunsul va fi, în mod cert, determinat;
- ***probleme cu întrebări deschise:*** ale căror răspunsuri nefiind predeterminate şi, respectiv, neştiindu-se dacă există mijloacele şi metodele de determinare, răspunsul va fi, deci, în mod doar probabil determinat/nedeterminat.

e) După consistență:

- ***probleme reale:*** probleme efective (concrete, necesare);
- ***pseudoprobleme:*** probleme fictive (imaginare, aparente, absurde), care pot apărea obiectiv (din limitele capacității momentane de cunoaştere) sau subiectiv (din ignoranță, eroare şi arbitrar).

3. Tratarea problemei. Este o etapă deosebit de importantă de care depinde reuşita cercetătorului în a-şi atinge scopul de a descoperi adevărul ştiințific. Valorificând aceeaşi sursă bibliografică (N. Grosu, 2000, p. 14-15),

redăm, în continuare, acțiunile ce trebuie întreprinse pe parcursul demersului de tratare a unei probleme ştiințifice. Astfel, **acest demers presupune**:

a) **Preformularea problemei**

- determinarea componentelor structurale ale problemei (cunoscute, necunoscute şi, respectiv, relațiile dintre acestea);
- formularea ipotezelor posibile despre necunoscute;
- integrarea ipotezelor într-un enunț-problemă.

b) **Clarificarea problemei**

- tipologizarea problemei: stabilirea naturii problemei; determinarea tipului de problemă; încadrarea problemei într-o clasă sau în mai multe clase neexclusive;
- încadrarea sistemică a problemei în teorie, adică:
  - determinarea relațiilor dintre problemă şi cunoaşterea prealabilă;
  - integrarea problemei într-un sistem bine delimitat de cunoştințe;
  - analizarea legăturilor sistemice dintre problemă şi teoria de apartenență;
  - definirea structurii problemei (cunoscute, necunoscute);
  - formularea problemei: *"o problemă bine formulată este pe jumătate rezolvată"* (John Dewey şi Werner Heisenberg, citați în N. Grosu, 2000, p. 15).

c) **Descompunerea problemei în subprobleme şi ordonarea acestora după prioritatea logică** (temporală, pozițională, structurală, funcțională) şi, respectiv, **după gradul de dificultate**.

d) **Simplificarea problemei**, prin schimbarea datelor şi reducerea redundanței.

e) **Rutinizarea problemei**, prin analogie cu probleme deja rezolvate.

f) **Determinarea căilor**, **mijloacelor** şi **metodelor de rezolvare**.

g) **Stabilirea tipului de soluție** şi a **modului de verificare** a acesteia.

DE REȚINUT:

- Problema ştiințifică se găseşte la baza procesului de cunoaştere. Motiv pentru care structurarea, clasificarea şi tratarea problemei ştiințifice au o importanță majoră pentru cunoaşterea şi existența umană.

1.5. Metodologia cercetării ştiinţifice

În lucrările de specialitate şi chiar în limbajul curent folosit de mulţi cercetători, termenii de **metodă, metodică, metodologie, procedee** de investigare pot primi semnificaţii diferite în funcţie de criteriul de clasificare folosit, dar de multe ori aceşti termeni se confundă. De aceea, în debutul acestui capitol se cuvine a fi definiţi aceşti termeni. Nu considerăm util, în economia lucrării noastre, să dezvoltăm termenii respectivi din perspectiva conţinutului lor plurisemantic, propunându-ne să ne oprim la definiţiile deja consacrate ca fiind relevante pentru nucleul paradigmatic al teoriei cercetării ştiinţifice.

Metoda ştiinţifică a fost definită de Descartes (1596-1650) care, subliniind rolul ei decisiv în cadrul ştiinţei, preciza că *"metoda constă în acele reguli sigure şi simple, graţie cărora oricine le va urma fără a se abate de la ele, nu va lua niciodată nimic fals drept adevăr şi… va ajunge la cunoaşterea adevărată de care este capabil"* (citat preluat din Gh. Răboacă şi D. Ciucur, 2003, p. 49). Etimologic, acest termen provine din greaca veche *"methodos"*, un cuvânt compus din: *"meta"* = după şi *"odos"* = cale, drum. Deci "methodos" înseamnă *"după un drum, o cale anume"*. Este de reţinut că prin cuvântul *"anume"* trebuie să înţelegem că metoda nu poate fi arbitrară, subiectivă, ci un demers (drum) raţional al spiritului (gândirii ştiinţifice) pentru a ajunge la cunoaşterea sau demonstrarea unui adevăr.

Dar în ştiinţele socioumane, termenul "metodă" este folosit fie în sens larg, fie într-unul mai restrâns, fie la singular, fie la plural. Aşa de exemplu, se cunosc variante de utilizare precum: metoda statistică, dar şi metode statistice; metoda istorico-comparativă; metoda dialectică; metoda experimentală, dar şi metode experimentale; metode de culegere a informaţiilor; metode de prelucrare a informaţiilor etc. Se poate concluziona că, aşa cum preciza Madeleine Gravitz (1972, apud S. Chelcea, 2007, p. 68), **în ştiinţele socioumane noţiunea de "metodă" este ambiguă**.

Procedeul nu trebuie suprapus metodei, el reprezentând un mijloc pentru a obţine un rezultat sau, altfel definit, *"o manieră de acţiune, de utilizare a instrumentelor de investigare"* (C. Oprean, 2006, p. 37). **Procedeul** reprezintă "maniera de acţiune", de utilizare a **"instrumentelor de investigare"**; printre aceste instrumente amintim: chestionar tipărit, foaie de observaţie, fişă de înregistrare, ghid de interviu, aparate de înregistrare a comportamentelor (aparat de filmat, de fotografiat etc.), de măsurare a senzaţiilor (kinezimetru, olfactometru, algometru etc.), de declanşare a reacţiilor comportamentale (generator de sunete, conflictograf).

Metodica reprezintă un sistem de prescripții şi procedee, tehnici de orice fel, prin care este concretizată aplicarea, adecvată domeniului şi scopului urmărit, a unei metode ştiințifice. Cu alte cuvinte, metodica constă în modul concret de lucru în domeniul cercetării ştiințifice (C. Oprean, 2006, p. 36), prin care se asigură coerența logică internă (*adequatio intellectus ad intellecti*) şi concordanța imaginilor noastre mintale cu realitatea obiectivă (*adequatio intellectus ad rei*) (S. Chelcea, 2004, p. 31).

Metodologia, ca sistem de cercetare, este acel ceva care ne învață să folosim metode, după rigorile unei metodici adecvate subiectului cercetat. Într-o încercare de a găsi o definiție cât mai aproape de ceea ce trebuie înțeles prin metodologie, însuşim punctul de vedere al unor autori (D. Zaiț şi A. Spalanzani, 2006, p. 127) care propun a înțelege prin metodologie *"acel know-how prin care se poate ajunge la atingerea unui scop, în general, a unui scop în cercetare, în particular şi în special. Ea furnizează reguli, norme, metode, tehnici sau practici prin care putem ajunge să ştim "cum să facem" şi "cum să aplicăm" ceva ce ştim sau am învățat, cum să parcurgem drumul de la o idee vagă, de la o ipoteză la o soluție, o generalizare sau o teorie ştiințifică"*.

Din perspectiva teoriei sistemelor, **metodologia de cercetare** poate fi asimilată **unui sistem structurat** şi coerent de reguli, principii, metode, instrumente şi know-how. Un asemenea **sistem are o alcătuire pe trei niveluri** (Gh. Răboacă şi D. Ciucur, 2003, p. 49):

- nivelul metodologiei de **maximă generalitate**;
- nivelul metodologiei de **graniță**: pentru mai multe ştiințe particulare;
- nivelul metodologiei **specifice**, diferită de la o disciplină la alta.

Orice cercetător, în demersul său de a descoperi adevărul, dar şi de a-l demonstra convingător, trebuie să respecte **cele patru "reguli" metodice obligatorii formulate de R. Descartes**, părintele definiției metodei ca formă de "gândire cunoscătoare" (pentru unele comentarii, vezi şi C. Enăchescu, 2007, p. 349-350).

Regula 1: *"Nu trebuie acceptat niciodată un lucru ca adevărat dacă el nu se înfățişează ca evident."* "Bunul simț", preciza R. Descartes, exclude orice amestec sau prejudecăți ce ar putea veni din partea persoanei cunoscătoare, împiedicân-du-l astfel să înțeleagă clar şi distinct ceea ce este adevă-rat, fără a fi pus la îndoială. Una dintre principalele **condiții** pe care trebuie **să le îndeplinească orice metodă** este **să ri-**

sipească îndoiala sau să o anuleze. Metoda trebuie să ofere raţiunii o "cale de conducere" sigură, certă. **Îndoiala** este manifestarea în planul raţiunii a neliniştii interioare, respectiv starea de tensiune psihică puternică ce dă naştere interogaţiei. Iar metoda trebuie să fie răspunsul la interogaţiile pe care şi le pune raţiunea însuşi şi pe care tot ea şi le rezolvă sau anulează, prin răspunsurile date.

Regula 2: *"Trebuie ca fiecare problemă analizată, pe care o reprezintă obiectul cercetării, să fie separată de câteva fragmente, pentru ca, din punct de vedere metodic, să fie cât mai bine rezolvate."*

Regula 3: *"Orice cercetare metodică trebuie să înceapă cu analiza celor mai simple obiecte şi mai uşor de cunoscut, urmând a înainta treptat la cunoaşterea celor mai complexe, conform unei ordini naturale care se succedă în mod firesc."*

Regula 4: *"Orice metodă trebuie să cuprindă o revizuire a faptelor observate sau studiate pentru a avea siguranţa că nu a fost nimic omis."*

Şi pentru a sublinia concluzia la care R. Descartes a ajuns, conform căreia *"toate ştiinţele reunite nu sunt altceva decât inteligenţă umană, care rămâne întotdeauna una, întotdeauna aceeaşi, oricât de variate ar fi subiectele la care ea se aplică"* (citat preluat din C. Enăchescu, 2007, p. 351), încheiem succinta prezentare a importanţei metodei în cercetarea ştiinţifică cu enunţarea, alături de cele patru reguli metodice de mai sus, a **princi-piilor morale** pe care R. Descartes le-a adăugat acestora tocmai pentru a întări nevoia de a trece de la **"îndoiala metodică"** la **"claritatea cunoaşterii"**. Aceste principii morale sunt (C. Enăchescu, 2007, p. 350):

1. Trebuie ca, în toate privinţele, să ne conducem după opiniile cele mai echilibrate şi înţelepte, aplicate de oamenii cei mai cu judecată, urmând astfel părerile celor mai înţelepţi oameni.
2. Se impune, de fiecare dată, să fim cât mai fermi şi mai hotărâţi în acţiunile pe care le întreprindem, evitând comiterea de erori generată de opinii nesigure.
3. Trebuie făcut un efort de a ne învinge pe noi înşine, pentru a nu influenţa ordinea lumii cu subiectivismul (dorinţele) nostru.

4. Trebuie, în activitatea noastră, să alegem îndeletnicirea cea mai bună, care ni se potriveşte nouă, pentru a reuşi în demersul de cunoaştere a adevărului prin metoda adecvat aleasă.

DE REȚINUT:

- Regulile metodice îi permit cercetătorului să înainteze pe drumul cunoaşterii sale.
- O ghidare metodologică prea severă, o utilizare rigidă a metodelor sunt nu numai anevoioase, dar şi dăunătoare ştiinței.
- Rezultatul cercetării ştiințifice este un produs de care este răspunzător cercetătorul. Orice cercetare ştiințifică trebuie să se organizeze şi să se desfăşoare în conformitate cu principiile eticii cercetării.

1.6. Informația ştiințifică: obiect al producției ştiințifice

1.6.1. Provocări ale societății informaționale bazate pe cunoaştere

De la început trebuie să se rețină că există o mare diversitate de direcții şi de modalități de abordare a conceptului de **"societate informațională"**. Ba, mai mult, dezvoltarea sistemelor informaționale este în plin proces de desfăşurare. Mai toate descrierile societății informaționale insistă asupra importanței informației şi a comunicării, în activitatea economică, mulți autori acceptând ideea că informația, astăzi, trebuie considerată mijloc de producție.

În literatura de specialitate, o sursă bibliografică de referință o constituie cartea publicată în anul 1973 de către sociologul american Daniel Bell – *The coming of post-industrial society* –, care stă la baza curentului de gândire care s-a focalizat – în termenii de azi – pe conceptul societății informaționale (J.J. van Cuilenburg şi colaboratorii, 2004, p. 57).

Într-un studiu ulterior (1989), D. Bell dezvoltă demonstrația sa referitoare la societatea postindustrială, care a înlocuit societatea industrială, sintetizând diferențele, în perspectivă istorică, dintre societățile agrară, industrială şi postindustrială (tabelul 1.4).

Punctul central în demonstrația lui Bell este caracteristica dată de faptul că **societatea postindustrială**, în contrast cu societatea industrială, **se bazează pe cunoaştere** şi nu numai pe muncă. Iar cunoaşterea, în special cunoaşterea ştiințifică şi practică, devine principalul **mijloc de producție în societatea postindustrială**.

Totuşi, D. Bell nu împărtăşeşte opinia că informația a devenit, în noile condiții, un bun economic; pentru el, aceasta este un bun colectiv: *"o dată creată, informația este prin natura sa accesibilă tuturor"* (D. Bell, 1980, p. 181, sursă regăsită şi în J.J. van Cuilenburg, 2004, p. 59).

Şi alți cercetători împărtăşesc punctul de vedere potrivit căruia informația nu ar putea fi considerată un bun economic, chiar în societatea informațională, aducând ca argument viziunea neoclasică în care bunurile sunt prin definiție disponibile în mod limitat şi, prin urmare, consumul poate duce la epuizarea lor. Ceea ce nu este cazul cu informația. Legat de aceasta din urmă, J. Naisbitt atrăgea atenția, în cartea sa, *Megatendințe* (1984), că *"o dată cu dezvoltarea societății informaționale, suntem pentru prima dată în istorie confruntați cu o economie care se axează pe o sursă care nu numai că nu se epuizează, ci, mai mult decât atât, se amplifică"*.

Tabelul 1.4 Societatea industrială în perspectivă istorică

Caracteristici	Societatea agrară	Societatea industrială	Societatea postindustrială
1. Mod de producție	cultivare	fabricație	servicii
2. Sector economic	*Primar* - agricultură; - minerit; - pescuit; - petrol şi gaze	*Secundar* - producție de bunuri materiale; - consum îndelungat sau scurt; - industrie grea	*Terțiar* - transport; - servicii civile; *Sectorul patru* - comerț; - finanțe; - asigurări; *Sectorul cinci* - asistență medicală; - cercetare ştiințifică; - învățământ; - administrație de stat
3. Motorul inovator	energiile naturale (eoliană, hidroenergie musculară)	descoperirea de noi surse de energie (petrol, gaz, cărbune, nucleară)	informație*) calculatoare şi sisteme de transmitere a informațiilor
4. Mijloace strategice	materie neprelucrată	capital	cunoaştere**)
5. Tehnologie	artizanat	tehnologie mașinistă	tehnologie intelectuală
6. Ocupația de bază	muncitor agricol sau muncitor manual	muncitor semicalificat, tehnician	om de ştiință, profesiuni tehnice de înaltă calificare

Caracteristici	Societatea agrară	Societatea industrială	Societatea postindustrială
7. Metoda de lucru	bun-simț, a încerca şi a învăța din erori, experiență	empirism, experimente	teorii şi abstracțiuni, modele, simulări, teoria deciziilor, analiza de sisteme
8. Orizont temporal	orientare spre trecut	adaptări ad-hoc	orientare spre viitor, scenarii şi planuri de viitor
9. Finalitate	lupta cu natura	lupta cu natura modificată	lupta între persoane
10. Principiul director	tradiționalism	creştere economică	codificarea cunoştințelor teoretice

*) În sens larg, procesarea datelor. Înmagazinarea, regăsirea şi procesarea datelor devin resursa esențială a tuturor schimburilor economice şi sociale.

**) Un set organizat de afirmații sau de acțiuni ale ideilor, prezentând o analiză rațională a rezultatelor experimentale, care este transmis printr-un mijloc de comunicare într-o formă.

Sursa: D. Bell (1989), p. 94, citat în J.J. van Cuilenburg şi colaboratorii (2004), p. 58-59.

Particularizând la domeniul cercetării ştiințifice, categoric că informația ştiințifică este un bun economic. În acest sens, acceptăm concluzia acelor cercetători (de exemplu, Ph.A. Idenburg, M. Ruys şi J.R. Schenent, citați în J.J. van Cuilenburg şi colaboratorii, 2004, p. 59-60) care susțin această aser-țiune printr-un larg consens: **informația ştiințifică are o valoare economi-că**, din unghiul cerințelor pieței care valorifică rezultatele producției ştiințifice.

Să nu uităm, în acest demers, contribuția cercetătorilor români O. Hoffman şi I. Glodeanu care, în cartea lor *Cunoaşterea - noua resursă a puterii* (2006), dovedesc acest fapt, că informația este uneori o sursă a puterii, inclusiv economice.

1.6.2. Tipologia lucrărilor ştiințifice

Piața informațiilor ştiințifice trebuie analizată **în structura celor două categorii ale sale**: a) cererea de informații ştiințifice şi b) oferta de informații ştiințifice.

Cererea de informații ştiințifice este determinată de faptul că activitatea de cercetare ştiințifică (producția ştiințifică) reprezintă bucle pozitive de conexiune inversă (exprimă acțiunea outputurilor asupra inputurilor sistemului socioeconomic).

Figura 1.1 Fluxul informațiilor ştiințifice în calitate de obiect al producției ştiințifice

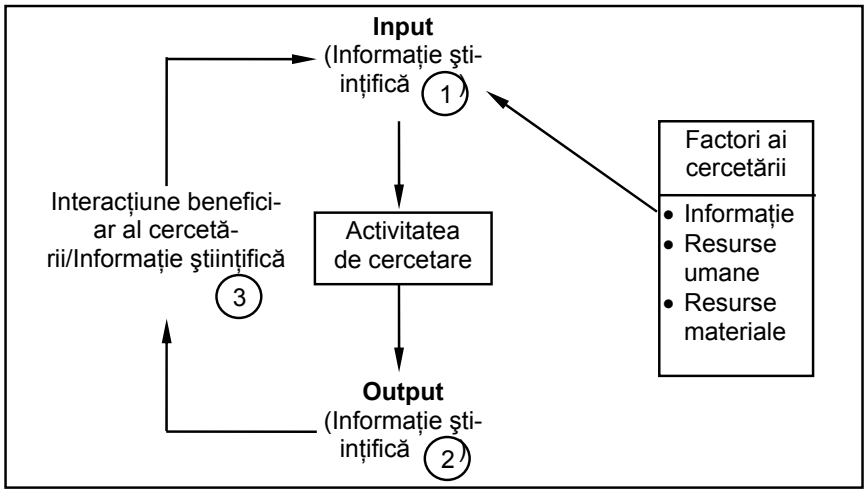

Oferta de informații ştiințifice este cantitatea de informații ştiințifice care poate fi vândută pe piață, produsă în cadrul activității de cercetare ştiințifică. Din punctul de vedere al formelor prin care se poate valorifica producția ştiințifică, în tabelul 1.5 au fost reținute cele mai importante categorii de lucrări ştiințifice care încorporează rezultatele cunoaşterii ştiințifice.

Tabelul 1.5 Tipologia lucrărilor ştiințifice

Lucrarea ştiințifică	Conținutul
I. LUCRĂRI CU AUTORITATE ŞTIINȚIFICĂ DE CONSACRARE (destinate publicării în regim editorial)	
• **Monografia**	Abordează exhaustiv o problemă, o formă sau o zonă teritorială, având ca scop cunoaşterea amplă a realității studiate, dar şi conturarea direcțiilor şi perspectivelor de evoluție ale acesteia. Are o dimensiune variabilă (de la câteva sute, la câteva mii de pagini).
• **Tratatul**	Abordează unitar şi coerent domeniul unei ştiințe, urmărind să-i identifice starea de dezvoltare şi să sintetizeze teoriile şi metodele de investigare care compun paradigma acesteia. Se redactează în mai multe volume şi mai multe mii de pagini.

Lucrarea ştiinţifică	Conţinutul
• **Manualul**	Răspunzând unor nevoi didactice de formare profesională a specialiştilor, adună într-o formă logică şi sistematică întregul nucleu paradigmatic care defineşte disciplina în cauză. Într-o formă mai amplă, la un nivel înalt de abordare ştiinţifică, un manual universitar poate fi asimilat/identificat cu tratatul.
• **Enciclopediile şi dicţionarele de specialitate**	Cu unele excepţii (de exemplu, dicţionarele explicative), majoritatea compilează cu rigoare acumulările existente într-un domeniu al ştiinţei. Dimensiunile sunt variabile.
II. LUCRĂRI PRE ŞI POSTCONSACRARE, VIZÂND VERIFICAREA IPOTEZELOR EXISTENTE, FORMULAREA DE NOI IPOTEZE ŞI DIRECŢII DE CERCETARE	
• **Studiul ştiinţific**	Este o lucrare de cercetare ştiinţifică, prin excelenţă, având ca obiectiv găsirea răspunsurilor pentru rezolvarea problemei(lor) identificate ca fiind de actualitate sau se impune de către un beneficiar al cercetării ştiinţifice respective. Forma de valorificare a studiului ştiinţific este condiţionată de statutul entităţii instituţionale care l-a comandat a fi realizat.
• **Articolul ştiinţific**	Fiind o formă prescurtată a unui studiu ştiinţific, prin care se caută a se sintetiza principalele concluzii şi recomandări, este destinat publicării în reviste de specialitate.
• **Raportul de cercetare ştiinţifică**	Reprezintă forma foarte restrânsă, de regulă într-o structură standard, a rezultatelor unui studiu ştiinţific; se redactează un asemenea raport, în special, când studiul s-a realizat la comanda unui beneficiar, pe bază de contract.
• **Memoriul ştiinţific**	Este forma pe care o îmbracă raportul de cercetare ştiinţifică atunci când este nevoie de a populariza concluziile studiului la nivelul unor foruri ştiinţifice interne sau internaţionale (de exemplu, Academia Română).
• **Comunicarea ştiinţifică**	Urmăreşte să prezinte, sub o formă restrânsă (circa 10 pagini), în cadrul unor manifestări ştiinţifice (simpozion, conferinţă etc.), rezultate parţiale sau finale ale unui studiu ştiinţific; este rodul unor cercetări ştiinţifice individuale sau de echipă.
• **Referatul ştiinţific**	Este o formă de valorificare a rezultatelor unui studiu ştiinţific (individual sau de grup, în cadrul unor manifestări ştiinţifice (simpozion, conferinţă etc.), cu scopul ca, printr-o dezbatere ştiinţifică, să se exploreze unele soluţii şi să se desprindă unele concluzii şi propuneri care, apoi, să poată fi implementate în practică. Se prezintă scris, cu o dimensiune între 10 şi 20 pagini, dar se expune oral în cadrul organizat al manifestării ştiinţifice respective.

Lucrarea ştiinţifică	Conţinutul
• **Intervenţia ştiinţifică**	Poate fi scrisă sau orală (nu mai mult de 6 pagini sau expusă pe durata a circa 5 minute) şi constituie un comentariu referitor la o comunicare sau referat ştiinţific audiat.
III. LUCRĂRI DE POPULARIZARE A LITERATURII ŞTIINŢIFICE	
• **Eseul ştiinţific**	Prezintă concluziile şi reflecţiile ştiinţifice ale autorului asupra unei probleme de interes major sau despre opiniile altor oameni de ştiinţă, într-o formă cât mai accesibilă şi într-un limbaj pe cât probabil literar. De regulă, eseul ştiinţific are dimensiuni restrânse, dar se poate dezvolta şi sub forma unei broşuri sau a unei cărţi (atunci când se strâng mai multe eseuri despre tema abordată).
• **Notele de lectură, comentariile şi recenziile**	Având o construcţie relativ distinctă, semnalează apariţia unor lucrări ştiinţifice, autorul lor căutând să evalueze cât mai corect mesajul ştiinţific şi locul de plasare a unei lucrări ce face obiect de analiză în rândul celorlalte opere ştiinţifice din domeniu.
• **Teza de doctorat, disertaţia şi lucrarea de licenţă**	Sunt lucrări ştiinţifice, asimilabile unor studii de cercetare, realizate la sfârşitul ciclului de învăţământ superior respectiv (doctorat, master, licenţă). Ele fac dovada asimilării (prin învăţare ştiinţifică) a competenţelor profesionale impuse de procesul de cunoaştere ştiinţifică, care trebuie să aibă ca ţintă finală creaţia ştiinţifică, ce nu este altceva decât crearea de cunoaştere.

Sursa: Tabelul a fost realizat pornind de la Gh. Răboacă şi D. Ciucur, 2001, p. 59-60.

Lucrările de licenţă, disertaţiile de masterat şi chiar **tezele de doctorat**, dacă se mărginesc doar la prezentarea, oricât de ingenioasă, a unor aspecte deja cunoscute despre tema abordată nu pot fi considerate decât sinteze – utile evoluţiei cunoaşterii într-un domeniu sau altul –, dar nicidecum cercetări ştiinţifice propriu-zise. Şi aceasta pentru că, după cum s-a precizat anterior, cercetarea ştiinţifică reprezintă o investigaţie precis delimitată ca temă ce încearcă să răspundă unei întrebări precis formulată, născută dintr-o problemă de rezolvat.

Tabelul 1.6 oferă o imagine despre ceea ce ar trebui să cuprindă unele lucrări de cercetare destinate să dovedească aptitudinile şi competenţele ce trebuie să le dobândească potenţialii cercetători în devenire.

Informaţia ştiinţifică are o **serie de particularităţi** care o disting de materiile prime, bunurile materiale şi servicii (J.J. van Cuilenburg şi colaboratorii, 1998, p. 59-60 şi Gh. Răboacă şi D. Ciucur, 2001, p. 95-96):

- informația poate circula între oameni, dar a oferi informație nu înseamnă a nu mai deține acea informație (cunoştinţele ştiinţifice nu se înstrăinează, ele rămân de regulă în posesia celor care le-au descoperit);
- informația ştiințifică poate să se automultiplice (proprietatea de a se acumula) şi să se amplifice;
- consumul poate duce la creşterea cantității de informații;
- informația ştiințifică poate fi "transportată" relativ simplu;
- informația ştiințifică impune un alt tip de gestionare decât bunurile materiale;
- este dificil să se impună recunoaşterea drepturilor de autor asupra informațiilor ştiințifice, acestea neputând fi totuşi monopolizate.

Tabelul 1.6 Structura comparativă a secțiunilor componente ale unor lucrări de cercetare, în funcție de tipul acestora

Secțiunea lucrării	Tipul de lucrare		
	Lucrare de absolvire (licență/disertație/teză de doctorat)	**Articol pentru o revistă de specialitate**	**Lucrare prezentată la o conferință ştiințifică**
Pagina de titlu	x	x	x
Cuprins	x		
Lista tabelelor	x		
Lista figurilor	x		
Rezumat/Abstract	x	x	x
Introducere	x (detaliat)	x (succint)	x (succint)
Obiective şi ipoteze/întrebări	x	x	x
Metodologie	x (detaliat)	x (succint)	x (succint)
Rezultate	x (detaliat)	x (succint)	x (succint)
Analiza rezultatelor	x (detaliat)	x (succint)	x (succint)
Concluzii	x (detaliat)	x (succint)	x (succint)
Bibliografie/Referințe bibliografice	x	x	x
Anexe	x (opțional)		

Sursa: Nicoleta Laura Popa, Liviu Antonesei (coordonator), Adrian Vicențiu Labăr (2009), p. 119.

Aprecierea calității ofertei de informații științifice trebuie să se facă în strânsă corelație cu specificitățile acesteia (Gh. Răboacă şi D. Ciucur, 2001, p. 98), şi anume:

- se formează într-un timp îndelungat şi este condiționată de dobândirea know-how-ului necesar creării producției ştiințifice;
- depinde de structura (vârstă, sex) şi condițiile de muncă specifice resursei umane implicate în activitatea de cercetare ştiințifică;
- este perisabilă într-un grad foarte ridicat, obsolescența ei fiind produsă şi accelerată, în special, datorită progresului rapid al ştiinței şi al tehnologiei.

1.7. Organizarea activității de cercetare ştiințifică

1.7.1. Aspecte generale

Orice activitate de cercetare ştiințifică, fiind condusă după principiile gândirii logice, nesupusă hazardului, trebuie să se desfăşoare pe baza unui program stabilit strict şi riguros. Din aceste motive, ea este o activitate planificată, însă nu trebuie considerată ca fiind rigidă, putând suporta modificări sau adaptări pe parcursul desfăşurării, dar numai în limitele rigorilor impuse de metodologia cercetării stabilite în prealabil.

Împărtăşim punctul de vedere al unor autori (C. Enăchescu, 2007, p. 394) referitor la **nevoia de a pregăti în prealabil resursele umane** ce vor fi implicate în activitatea de cercetare ştiințifică (în particular a doctoranzilor), prin:

- organizarea unor forme de instrucție profesională a viitorilor cercetători;
- desfăşurarea unor activități prealabile, specifice sferei de preocupări din domeniul cercetării ştiințifice, sub formă de stagii pregătitoare într-un institut sau laborator de cercetare;
- realizarea unei documentări bibliografice solide pentru culegerea informațiilor ştiințifice în domeniul în care se desfăşoară cercetarea propriu-zisă;
- cunoaşterea teoretică temeinică şi competența de a utiliza în practică metodologia specifică temei de cercetare respective;
- capacitatea creativă direcționată spre proiectarea de noi metode şi tehnici de investigare a realității cercetate.

Într-o primă fază pregătitoare, pentru a putea trece la activitatea propriu-zisă de cercetare ştiinţifică, se recomandă elaborarea **"schiţei-cadru a planului de cercetare"** (C. Enăchescu, 2007, p. 395), având următoarea structură:

1. Delimitarea precisă a **domeniului de cercetare** ştiinţifică şi a sferei de interes a echipei de cercetare implicată.
2. Delimitarea precisă a **obiectului cercetării** respective, menţionându-se:
   - dacă este ţintită cunoaşterea teoretică (cercetare fundamentală) a obiectului de cercetare respectiv (în acest caz problema de rezolvat este una de cunoaştere);
   - dacă este vizată o cercetare ştiinţifică aplicativă (problema de rezolvat este concretă, cu valenţe practice).
3. Stabilirea **scopului şi a obiectivelor urmărite** prin cercetarea ştiinţifică ce intenţionează a se realiza.
4. Stabilirea **etapelor demersului** de cercetare ştiinţifică.
5. Precizarea **modului de valorificare** finală a cercetării ştiinţifice.

1.7.2. Etapele cercetării ştiinţifice

În literatura de specialitate există abordări diferite ale numărului etapelor unei cercetări ştiinţifice: de la evidenţierea principalelor activităţi sub forma a trei etape – pregătire, culegere date şi analiză – la enumerări mai amănunţite. Astfel, S. Chelcea citează autori care evidenţiază 5, 6, 12 sau 15 etape ale unei cercetări (anchete sociologice). I. Mărginean, în schimb, preferă sistematizarea cercetării sociologice standard pe activităţi semnificative, ajungând la delimitarea a 43 de etape (I. Mărginean, 2000, p. 101-102).

În ceea ce ne priveşte, propunem **următoarea succesiune stadială**, formată din **şapte etape**, în **ordine logică şi în timp**, **a demersului de realizare a unei cercetări ştiinţifice**. Menţionăm că această variantă de etapizare a procesului de desfăşurare a activităţii de cercetare ştiinţifică are la bază o regrupare a celor 11 etape propuse de C. Enăchescu (2007, p. 396-4000), dar şi experienţa autorilor, de peste patru decenii, în domeniul cercetării economice fundamentale şi aplicative.

Etapa 1: Alegerea unei probleme de rezolvat, relevantă şi bine definită

În cazul alegerii problemei ştiinţifice de rezolvat trebuie explicate:

- motivele alegerii acesteia;

- importanța teoretică şi practică a problemei;
- ce se intenționează să se realizeze prin rezolvarea problemei;
- relevanța problemei: cum răspunde aşteptărilor unui auditoriu anume.

Etapa 2: Investigarea a ceea ce se cunoaşte deja şi care ar putea fi relevant pentru domeniul căruia îi aparține tema de cercetare

Această etapă se concretizează într-o informare ştiințifică serioasă, întinsă şi aprofundată în domeniul de cercetare vizat. Se derulează, aşadar, o documentare/cercetare faptică şi bibliografică retrospectivă, axată pe:

- cunoaşterea datelor fundamentale, bine stabilite în domeniul respectiv al cercetării ştiințifice (inclusiv în cadrul unei (unor) organizații luată(e) ca referință pentru realizarea unor cercetări de teren, în contextul metodologiei prevăzute);
- documentarea la zi, cu lectura bibliografiei de specialitate, privind stadiul actual al teoriei cercetării ştiințifice pe tema aleasă;
- în urma evaluării critice a materialelor bibliografice de specialitate (din literatura română şi internațională), angajarea responsabilă, morală şi intelectual-ştiințifică a cercetătorului ştiințific, cu privire la ceea ce se poate aduce nou prin cercetarea pe care îşi propune să o realizeze.

Etapa 3: Stabilirea metodologiei activității de cercetare

Se au în vedere următoarele aspecte:

- formularea ipotezelor de lucru;
- alegerea metodelor şi tehnicilor de lucru pentru culegerea şi analiza datelor pe care le va utiliza cercetătorul în explicarea fenomenelor legate de obiectul de cercetat;
- stabilirea listei cu mijloacele necesare cercetării, ele fiind conexe cu tehnicile de cercetare;
- proiectarea logisticii de organizare şi desfăşurare a unor cercetări de teren vizând "dialogul" ştiințific cu eşantioane de persoane/subiecți reprezentative.

Etapa 4: Culegerea şi prelucrarea datelor rezultate din cercetările de teren întreprinse

- durata cercetărilor este fixată de la început, diferențiat în funcție de natura fenomenelor studiate;

– datele rezultate din aceste cercetări trebuie să reproducă, într-o formă coerentă, logică, obiectul cercetat.

Etapa 5: Analiza şi interpretarea datelor rezultate din cercetare

Comparativ cu datele deja existente în literatura de specialitate (culese în etapa a 2-a), datele rezultate în etapa a 4-a pot proba o serie de aspecte privind domeniul de cunoaştere ştiinţifică în care se integrează cercetarea în cauză:

– datele obţinute confirmă cunoştinţele existente în literatura de specialitate, validează teoriile ştiinţifice ce se aplică în prezent în domeniul respectiv al ştiinţei;

– datele rezultate din cercetare le infirmă pe cele existente în literatura de specialitate, se află în contradicţie cu una (unele) teorii din domeniul ştiinţei în care se încadrează tema de cercetare respectivă;

– datele obţinute din cercetarea întreprinsă aduc cunoştinţe noi, îmbogăţind sau chiar schimbând teorii ştiinţifice.

Etapa 6: Prezentarea concluziilor şi a recomandărilor

– concluziile reprezintă, într-o manieră sintetică, concisă, rezultatele ştiinţifice obţinute; din aceste concluzii se vor construi viitoarele teorii ştiinţifice sau vor fi perfecţionate teoriile deja existente;

– recomandările se vor orienta, pe de o parte, pe direcţiile de valorificare a rezultatelor cercetării, iar pe de altă parte, identificarea premiselor care ar susţine viitoare proiecte de cercetare, complementare cercetării ştiinţifice finalizate.

Etapa 7: Prezentarea (redactarea) de ansamblu a unei lucrări ştiinţifice

În partea a doua a lucrării noastre, sub forma unui ghid, sunt sintetizate principalele cerinţe şi reguli de redactare a unei lucrări de licenţă, de disertaţie ori a unei teze de doctorat – tipuri de lucrări ştiinţifice.

Sinteza capitolului 1

🕮 TERMENI-CHEIE

Cunoaşterea ştiinţifică
Docta ignoraţia
Informaţia ştiinţifică
Metoda ştiinţifică
Metodologia de cercetare
Problema ştiinţifică
Ştiinţă

🕮 LUCRĂRI PRACTICE

♦ Control al cunoştinţelor

1. Ce este cunoaşterea ştiinţifică?
2. Care sunt condiţiile pe care trebuie să le îndeplinească un domeniu de cercetare pentru a fi particularizat ca un domeniu al ştiinţei?
3. Care sunt principiile cercetării ştiinţifice?
4. Ce înseamnă a trata o problemă ştiinţifică?
5. Care sunt regulile metodice obligatorii formulate de R. Descartes?

♦ Atelier de reflecţie

1. Utilizând citatele din caseta 1.1 prezentată în acest capitol, argumentaţi, sub forma unui eseu, diferenţa dintre "cunoaşterea ştiinţifică" şi "docta ignoraţia".
2. Căutaţi pe internet articole care să vă faciliteze realizarea unei analize comparative asupra a ceea ce trebuie să reprezinte o recenzie, un articol ştiinţific şi un eseu ştiinţific.

2. Considerații asupra ştiințelor socioumane

Acest capitol tratează un domeniu particular al ştiinței, şi anume ştiințele socioumane. Structura acestui capitol caută să răspundă nevoii de a defini şi integra ştiințele socioumane în sistemul ştiinței de ansamblu. Se prezintă, din perspectiva analizei comparative cu ştiințele naturii ("exacte"), specificitățile metodologiei ştiințelor socioumane, cu legăturile şi regulile impuse cercetării ştiințifice în domeniu.

2.1. Definirea ştiinței

Ştiința (*"epistemé*" în greacă, *"scientia"* în latină) se defineşte ca *"un domeniu al cunoaşterii caracterizat prin existența unui "obiect" precis şi a unei "metodologii" adecvate studierii acelui obiect"* (C. Enăchescu, 2007, p. 119-120). Orice domeniu de cercetare ştiințifică reprezintă un *"raport"* între *"persoana cercetătorului"* şi *"obiectul cercetării"*, al cărui rezultat este *"cunoaşterea ştiințifică"*.

Ştiința reprezintă ***"un tot unic"*** (**"un sistem"**), coerent, definit după cercetătorii Gh. Răboacă şi D. Ciucur (2001, p. 19) prin:

- materialul faptic acumulat de-a lungul întregului proces de dezvoltare a ştiinței;
- ipotezele confirmate şi neconfirmate;
- rezultatele observațiilor şi experiențelor;
- generalizările teoretice făcute pe baza materialului faptic (legi, teorii, axiome) şi confirmate de practică;
- modelul de cercetare a realității (metodologia cercetării ştiințifice).

Din perspectiva evoluției sale istorice, **ştiința este** deopotrivă:

- **cunoaştere exactă, universală**, exprimată prin legile funcționării şi dezvoltării obiectelor;
- o **cunoaştere** care poate fi **verificată** şi **confirmată empiric**;
- **un sistem de cunoştințe** care **se dezvoltă** continuu, **se acumulează** şi **se completează**;
- formulată, întotdeauna, într-un **limbaj de comunicare**, având o determinare maximă.

Cunoaşterea ştiinţifică, în viziunea lui J. Zanden şi W. Vander (1988, citaţi de S. Chelcea, 2007, p. 45), **se sprijină pe trei postulate**:

(1) **lumea** înconjurătoare **există independent** de observaţia noastră, nu este creată de simţurile noastre (*"principiul realismului"*);

(2) **relaţiile din lumea înconjurătoare** sunt **organizate în termeni de cauză-efect** (*"principiul determinismului"*);

(3) **lumea înconjurătoare** poate fi **cunoscută prin observaţii obiective** (*"principiul cognoscibilităţii"*).

Donald H. McBurney (1983, p. 12), citat de S. Chelcea (2007, p. 45), adaugă la aceste trei principii încă două: ***"principiul raţionalităţii"***, potrivit căruia lumea externă poate fi cunoscută pe cale logică, şi ***"principiul regularităţii"***, înţelegând că fenomenele din lumea înconjurătoare se produc în mod regulat.

După cum subliniază unii autori (C. Enăchescu, 2007, p. 120), **domeniul cunoaşterii ştiinţifice**, din perspectiva celor două atitudini intelectuale ale cercetătorului – spiritul umanist şi spiritul pozitivist –, **este de două feluri**:

(1) Cunoaşterea naturii, focalizată pe perceperea şi reprezentarea, din punct de vedere formal, a obiectelor concrete şi obiective existente în exterior, în lumea reală. Elementele definitorii ale acestui tip de cunoaştere sunt:

- **obiectul concret** al cercetării, bine definit, delimitat şi determinant, cuantificabil matematic;
- posibilitatea de a **observa direct**, imediat, acest obiect ca pe un fapt empiric;
- posibilitatea de a **acţiona experimental** asupra obiectului, putându-l modifica sau reproduce;
- **relaţia "cercetător-obiect"**, directă, imediată, materială.

(2) Cunoaşterea umană, vizând aspectele subiective ale fiinţei umane, respectiv modul de a vedea şi de a înţelege intuitiv omul. Aspectele prin care se caracterizează cunoaşterea umană sunt:

- **existenţa obiectului** care se oferă cunoaşterii;
- **actul de reflecţie mintală** prin care obiectul direct poate fi observat sau numai presupus;
- **obiectul** este **deductibil**, cunoaşterea sa realizându-se prin efectele şi manifestările în care el se obiectivează în exterior;

- **obiectul** este **intuit**, neputând fi măsurat sau cuantificat cu metode matematice;
- **relația "cercetător-obiect"** este mediată, indirectă, subiectivă şi reflexivă.

Fiecare domeniu ştiințific are o "armătură" proprie, o anumită identitate pe care i-o dau următoarele elemente:

- **obiectul specific** de cunoaştere;
- **un nucleu paradigmatic**;
- **un scop practic** care decurge din utilizarea cunoştințelor respective;
- **un câmp de aplicare teoretică şi practică** a cunoştințelor ştiințifice;
- **un rol social**, legat de nevoile sau cerințele societății, contribuind prin aceasta la progres.

- **Obiectul ştiințific** *"reprezintă "segmentul de realitate", lumi sau fenomene pe care cercetătorul ştiințific le "separă", le "decupează" sau le "desprinde din lume pentru a le supune analizei cercetării sale"* (C. Enăchescu, 2007, p. 268).
- Orice ştiință are propriul său **nucleu paradigmatic** care o individualizează ca atare, delimitând-o de alte ştiințe. După definiția dată de Gh. Răboacă şi D. Ciucur (2003, p. 47), nucleul paradigmatic al unei ştiințe este deopotrivă:
  - un limbaj ştiințific;
  - normă, mai multe norme sau modele;
  - un set de propoziții, teze, concepte şi metode de investigație, cu un pronunțat caracter normativ, dezvoltat pentru a crea sau pentru a face descoperiri într-un anumit domeniu;
  - totalitatea realizărilor dintr-un domeniu disciplinar, larg acceptate de comunitatea ştiințifică respectivă, care constituie modelul problemelor de cercetare ştiințifică şi al soluțiilor (ipotezelor) explorate.

Aşadar, fiecare ştiință prin nucleul paradigmatic propriu se defineşte şi îşi îndeplineşte funcțiile sale. Nucleul paradigmatic al fiecărei ştiințe se află în continuă aprofundare, extindere şi perfecționare.

- **Câmpul cunoaşterii ştiințifice** sau ***"câmpul epistemologic"*** reprezintă, ca potențialitate, întreaga realitate în care se află persoana (cercetătorul), lumea fizică şi socială, precum şi propria realitate psihobiologică. Ființa umană are permanent tendința de a cunoaşte lumea şi de *"a se cunoaşte pe sine însăşi"* (C. Enăchescu, 2007, p. 318).

Procedând la o decupare a întregului spațiu al realității exterioare, cercetătorul îşi stabileşte "obiectul de cercetare", respectiv "câmpul epistemic", aşa cum remarca C. Enăchescu (2007, p. 319), câmp structurat în **trei zone**:

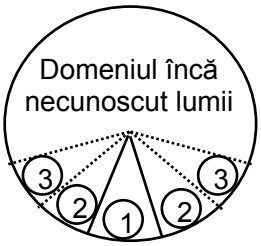

1. **zona centrală**: de cunoaştere certă, sigură, totală;
2. **zona medie**: de cunoaştere parțială, probabilă, incertă;
3. **zona extremă**: de cunoaştere ipotetică (care este presupusă şi urmează a fi cercetată).

În opinia altor autori (apud G. King, R. Keohane şi S. Verba, 1994/2000, p. 21-23), **cercetarea ştiințifică a socioumanului** are **patru caracteristici**, care-i conferă **statutul** de **activitate socială**:

(1) Obiectul cercetării îl constituie formularea de inferențe. Aceasta înseamnă că demersul de cunoaştere se realizează prin actul observației obiectului cercetării ştiințifice, având ca scop fie tragerea de concluzii privitoare la întreg (general) surprins prin particular, respectiv cazuri studiate (*inferențe descriptive*), fie identificarea (explicarea) legității de producere a fenomenelor observate (*inferențe cauzale*).

(2) Procedurile sunt publice. După cum sublinia Robert K. Merton (citat şi de S. Chelcea, 2004, p. 21), "ştiința", ca sistem organizat de cunoştințe, în care se includ şi cunoştințele acumulate de ştiințele socio-umane, *"este publică, nu privată"*, numai prin transparență creându-se premisa verificării validității procesului cunoaşterii realității. În acelaşi con-text, I. Panaitescu (2002, p. 28) aprecia că *"fără etapa publicării sau, mai precis, fără o publicare corespunzătoare care să-şi poată juca rolul şi atinge scopul, lucrarea ştiințifică este avortată, nu reuşeşte accesul în corpusul ştiinței, şi aceasta chiar dacă conținutul de rezultate, de idei, este valoros"*.

(3) Concluziile sunt incerte. Întreaga cunoaştere este incertă. Două certitudini avem: ne naştem şi murim şi natura este vitregă cu noi. În rest domneşte incertitudinea. Iar cercetătorul ştiințific, sub presiunea îndoielii sale, îşi pune întrebări, căutând să cunoască şi să demonstreze adevărul despre obiectul supus cercetării sale.

(4) Caracterul ştiințific este dat de metoda folosită. Fără a folosi metode ştiințifice de culegere, prelucrare şi interpretare a datelor, nu se poate vorbi de cunoaştere ştiințifică, ci doar de o pseudocunoştință sau şarlatanie.

2.2. Rolul paradigmelor în cercetarea ştiinţelor socioumane

Termenul de **"paradigmă"** are sensuri multiple. Uneori chiar şi la acelaşi autor. Aşa, bunăoară, Thomas S. Kuhn, creatorul termenului, l-a utilizat în nu mai puţin de douăzeci şi trei de sensuri (S. Chelcea, 2004, p. 25). Paradigmele reprezintă *"realizările ştiinţifice exemplare"*, *"exemplele standard"* sau *"exemplele comune"* împărtăşite de o comunitate ştiinţifică pentru formularea şi rezolvarea problemelor de cercetare.

În **sociologie**, printre **cele mai cunoscute paradigme sunt**: paradigma naşterii capitalismului (Max Weber), paradigma prejudecăţilor rasiale (A. Memmi), paradigma logicii semnelor sociale (J. Baudrillard), paradigma familiei nucleare (Talcott Parsons), paradigma malthusiană (Th. Malthus) (S. Chelcea, 2004, p. 25) (tabelul 2.1). Este de reţinut că acceptarea unei paradigme sau a alteia conduce la evaluări diferite ale aceleiaşi realităţi. Oamenii de ştiinţă pot împărtăşi în comun convingerile şi toate angajamentele uneia sau alteia dintre paradigme. De-a lungul istoriei, dezvoltarea ştiinţei s-a confruntat cu o adevărată competiţie între paradigmele vechi şi cele noi: trecerea de la o paradigmă veche, conservatoare, la o paradigmă nouă, prin ceea ce Thomas S. Kuhn numea *"cercetarea extraordinară"*[1], survenită într-o situaţie de *"criză a cunoaşterii"*.

Tabelul 2.1 Exemple de paradigme în cercetarea sociologică

Paradigma	Creatorul (autorul)	Conţinutul
Paradigma naşterii capitalismului	Max Weber (1864-1920)	Burghezii se transformă în **antreprenori când investesc productiv**, nu când fac din bogăţia lor o ocazie de speculaţie sau când o folosesc pentru a duce o viaţă plină de lux şi risipă. În esenţă, capitalismul constă într-o *"activitate capitalistă continuă, raţională, spre un câştig mereu reînnoit spre rentabilitate"*.
Paradigma prejudecăţilor rasiale	Albert Memmi	**Valorizarea diferenţei biologice**, reale sau imaginare, serveşte ca justificare pentru **dominarea unei categorii de populaţie de către alta**.

[1] Dinamica cunoaşterii ştiinţifice se realizează atât evolutiv, pa baza *ştiinţei normale*, cât şi revoluţionar, pe baza *ştiinţei extraordinare*. *Ştiinţa normală* se realizează pe baza paradigmei deja recunoscută de comunitatea ştiinţifică şi rezolvă probleme ce au precedente în domeniu. *Ştiinţa extraordinară* abordează rezolvarea *"problemei-anomalie"* (problemă ce vizează trecerea la o altă teorie) prin reconstrucţia paradigmatică (N. Grosu, 2000, p. 62-68).

Paradigma	Creatorul (autorul)	Conținutul
Paradigma logicii semnelor sociale	J. Baudrillard	În societățile opulente, **consumul constituie un semn social**. Deci logica satisfacerii trebuințelor este substituită prin logica consumului ostentativ.
Paradigma familiei nucleare	Talcott Parsons (1902-1979)	Dezvoltarea societății industriale impune mobilitatea populației. Astfel, se explică independența crescută a copiilor şi **tendința de "nuclearizare" a familiei**.
Paradigma malthusiană	Thomas R. Malthus (1766-1834)	Populația creşte în proporție geometrică, în timp ce mijloacele de subzistență cresc în proporție aritmetică (***"legea naturală a suprapopulației absolute"***).

Sursa: Tabelul a fost realizat pornind de la S. Chelcea, 2004, p. 25.

O definiție a paradigmei în spiritul studiului sistematic asupra teoriilor sociologice – al metateoretizării – a fost dată de cunoscutul sociolog american George Ritzer (1975/2001, p. 60), citat şi de S. Chelcea (2004, p. 26-27): *"O paradigmă este o imagine fundamentală a domeniului de studiu al unei ştiințe. Ea serveşte la determinarea a ceea ce trebuie studiat, ce întrebări trebuie puse, cum trebuie formulate şi ce reguli de interpretare a răspunsurilor obținute trebuie urmate. O paradigmă este cea mai largă unitate de consens într-o ştiință şi serveşte la diferențierea unei comunități (sau subcomunități) ştiințifice de alta. O paradigmă subsumează, defineşte şi pune în relație modelele, teoriile, metodele şi instrumentele care există în cadrul ei."*

George Ritzer subliniază, prin această definiție, că **paradigma are patru componente de bază**:

1) un model, un mod general de lucru care funcționează ca îndreptar pentru alți cercetători;
2) o imagine asupra domeniului de studiu, în speță a socialului;
3) teoriile din cadrul ştiinței;
4) ansamblul metodelor şi instrumentelor de investigare.

Din perspectiva acestei definiții date paradigmei, George Ritzer a reuşit să identifice în sociologia americană din anii 1960 doar trei para-digme: a) "paradigma faptelor sociale"; b) "paradigma definiției socialului" şi c) "paradigma comportamentului social". Caracteristicile acestor trei para-digme sociologice sunt prezentate în tabelul 2.2.

Tabelul 2.2 Caracteristicile celor trei paradigme sociologice

Componente	Paradigma		
	"Faptelor sociale"	**"Definiției socialului"**	**"Comportamentului social"**
Modelul	Faptul social, caracterizat prin exterioritate, anterioritate şi exercitând o constrângere (É. Durkheim, 1985)	Analiza acțiunii sociale (Max Weber, 1921)	Behaviorismul preluat din psihologie (B.F. Skinner, 1938)
Imaginea	Domeniul de studiu al sociologiei îl constituie faptele sociale: valori, grupuri, rol-status-uri sociale, societatea ş.a.	Oamenii sunt creatori activi ai realității sociale	Relația dintre individ şi mediul său de viață
Teoriile	Teoriile cele mai importante sunt structural-funcționalismul (R.K. Merton, 1968) şi teoria conflictului (R. Dahrendorf, 1959)	Teoria acțiunii (T. Parsons, 1937); interacționismul simbolic (G.H. Mead, 1934); fenomenologia (A. Schütz, 1932); etnometodologia (H. Garfinkel, 1967)	Teoria schimbului social (G. Homans, 1961; P. Blau, 1964)
Metodele	Istorico/comparative, focalizate asupra fenomenelor la nivel macrosocial	Observația, tehnica interviului şi a chestionarului	Experimentul, tehnica interviului şi a chestionarului

Sursa: S. Chelcea (2004, p. 27).

Procedând la acest demers de reducere a numărului de paradigme ale sociologiei la doar trei, George Ritzer consideră că ar fi benefică, pentru a evita confuziile generate printr-o adâncire a fragmentării sociologiei, elaborarea unei paradigme integratoare, aducând ca argument punctele comune ce pot fi sesizate la nivelul uneia sau mai multor componente ale celor trei paradigme.

Alți autori, printre care S. Chelcea (2004, p. 27), apud Cătălin Zamfir (1999, p. 9), apud Lallement (1993/1997, p. 99), apreciază că, în spiritul concepției lui Thomas Kuhn, creatorul termenului, în sociologie nu poate să predomine o paradigmă unică integratoare, situația "normală" a sociologiei impunând coexistența mai multor paradigme pentru a desemna nu numai orientările teoretice, ci şi modul de a cerceta societatea.

2.3. Specificităţi ale metodologiei ştiinţelor socioumane

Preluăm din volumul de eseuri ale lui Tiberiu Schatteles[1] (2007) acele concluzii care pledează pentru **cunoaşterea diferenţei metodologice esenţiale dintre ştiinţele economice şi cele ale naturii**. Din această perspectivă epistemologică, Tiberiu Schatteles (2007, p. 28) propune o analiză a procesului de cunoaştere ştiinţifică prin luarea în considerare a următoarelor elemente:

- obiectul cercetării ştiinţifice;
- cercetătorul ştiinţific;
- instrumentele de cercetare ştiinţifică;
- obiectul aplicării rezultatelor cercetării ştiinţifice;
- metodele de verificare ale cunoştinţelor câştigate.

Relaţia de interacţiune dintre aceste elemente explică, în optica lui Tiberiu Schatteles, diferenţa dintre ştiinţele economice, în particular (şi cele sociale, în general), pe de o parte, şi celelalte ştiinţe (ale naturii), pe de altă parte. Tabelul 2.3 prezintă o sinteză a acestor diferenţe între cele două clase de ştiinţe, a căror cunoaştere devine indispensabilă pentru cercetătorul ştiinţific care trebuie să abordeze problemele metodologice ale cercetării sale prin prisma limitelor obiective ale epistemologiei specifice unui domeniu de referinţă sau altul.

Caseta 2.1

Domeniul statistic al ştiinţelor sociale

În studiul fenomenelor sociale şi economice, cercetarea statistică prezintă, până la o anumită limită, aceeaşi concludenţă ca şi pentru ştiinţele naturii. Dincolo de această limită, apare însă o anumită "rezistenţă" a obiectului social sau economic cercetat, determinând deformări cu anumite caracteristici ale măsurătorilor.

[1] Tiberiu Schatteles, *"cel mai profund cercetător din perioada României Socialiste a fenomenului previziunii şi planificării şi unul dintre cei mai originali economişti ai vremii"*, este autor al unor remarcabile studii ce sfidează cenzura epocii României Socialiste şi trecerea timpului, dar şi interlocutor al unor iluştri economişti, precum Oskar Morgenstern, Tjaling Koopmans şi Wassily Leontief. Tiberiu Schatteles se refugiază în Occident în anii 1970, unde, după un sejur la Oxford şi unul la Universitatea Laval, se dedică economiei aplicate în calitate de economist al Biroului de Statistică al Canadei (Dragoş Paul Aligică şi Horia Terpe, coordonatorii volumului care reuneşte eseurile lui Tiberiu Schatteles).

Un astfel de tip de erori se datorează faptului că obiectele sociale sunt conştiente de faptul că sunt supuse măsurătorii şi - uneori nedeliberat - îşi regizează comportamentul. Alteori, fenomenul şi procesul măsurat statistic vădesc efecte care în acest context nu au caracter stohastic şi nu pot fi statistic identificate. În alte cazuri, măsurarea nu poate pătrunde dincolo de aspectele de suprafață ale procesului, trăsăturile sale esențiale rămânând neidentificate cu instrumentul statistic. Toate acestea definesc limitele studiului fenomenelor sociale cu instrumentul statistic şi creează în acelaşi timp şi dificultăți pentru previziuni pe baza extrapolării unor date. Pentru un anumit tip de cazuri, teoria matematică a jocurilor strategice oferă - teoretic - o cale de ieşire. Avem însă încă un drum lung de parcurs în ştiință până ce vom putea obține rezultate adecvate în acest domeniu.

Sursa: Tiberiu Schatteles, 2007, p. 50.

Tabelul 2.3 Elemente de diferențiere a procesului de cunoaştere ştiințifică în cele două clase de ştiințe: ale naturii şi socioumane

Elemente	Ştiințele naturii	Ştiințele socioumane
1. Obiectul cercetării	**O reproducere artificială a unor procese naturale**, cu instrumente făcute de om. Schimbările/progresele în ştiințele naturale se dezvoltă rapid în comparație cu dezvoltarea unui "obiect natural" relativ inert.	**Omul** este componentul elementar al sistemelor care constituie obiectele de cercetare ştiințifică. El nu este pasiv față de cercetători şi "se amestecă" într-un fel sau altul, tot timpul, în rezultatele cercetării. Obiectul cercetării este supus unor schimbări istorice relativ rapide. De aici, o altă provocare pentru cercetătorul ştiințific: înainte ca o problemă de studiu, născută într-o situație dată, să fie rezolvată, ea însăşi poate să fie depăşită de istorie.
2. Cercetătorul ştiințific	Cercetătorul **se axează pe obiectul cercetat** (fenomenul) asupra căruia intruziunea mediului în funcționarea sa este cât se poate de limitată. Altfel spus, gândirea cercetătorului se adresează unui fenomen reprodus, în condiții de *caeteris paribus*.	*"Omul"* introduce în ştiință o serie de concepte referitoare la lucruri *"ce se înțeleg de la sine"* şi *"rezultă din experiența tuturor"*, deci şi a **cercetătorului**, care astfel **se confruntă cu obiectul studiului său**. Pentru cercetător, izolarea nu poate depăşi limitele unui exercițiu mintal care se adresează unui fenomen înțeles, gândit, nu reprodus.

Elemente	Ştiinţele naturii	Ştiinţele socioumane
3. Instrumentele de cercetare ştiinţifică	Foarte multe experimente se efectuează pe o **pseudo-natură creată în laborator**.	Corelat cu natura metodologiei şi a metodelor folosite, în demersul cercetării ştiinţifice se foloseşte o largă paletă de instrumente de investigare şi analiză a fenomenului (obiectului) studiat. În rândul acestora un loc important îl ocupă instrumentarul statistic (caseta 1).
4. Obiectul aplicării rezultatelor cercetării ştiinţifice	O mare parte a aplicaţiilor are loc **în tehnică**, o lume paralelă cu natura, o lume creată de om.	Orice aplicaţie a rezultatelor cercetărilor are loc, dacă ar fi posibil, tocmai **în obiectul însuşi din care au fost extrase**.
5. Metodele de verificare ale cunoştinţelor câştigate	Verificarea unei predicţii depinde de completitudinea teoriei de la care porneşte şi nu de la comportarea obiectului la care se referă.	O predicţiune privind desfăşurarea unui proces economic poate fi alterată de faptul că "obiectul" la care se referă (oameni, un grup de oameni) poate afla de conţinutul previziunii şi-şi poate modifica atitudinea, comportamentul.

Sursa: Tabelul a fost realizat pornind de la Tiberiu Schatteles (2007), p. 27-40.

2.4. Tipologia ştiinţelor socioumane

În literatura de specialitate există numeroase clasificări ale ştiinţelor, conturate, de-a lungul timpului, ca expresie a nivelului dezvoltării cunoştinţelor ştiinţifice la un moment dat şi a gândirii sociale specifice epocii istorice respective.

O altă clasificare, având drept criteriu de departajare forma de gândire a obiectelor cercetării ştiinţifice, face separaţia între:

- **ştiinţele pozitive** (sau **ale naturii**), bazate pe tipul de gândire concretă, spaţială, geometrică, a imaginilor, rezultând o cunoaştere pozitivă a obiectelor materiale, concrete, ale lumii;
- **ştiinţele socioumane**, unde tipul de gândire este abstract-intuitivă, conceptuală, a ideilor, asigurând astfel cunoaşterea subiectivă a faptelor imateriale ca teme subiective ale lumii.

DE REȚINUT:

- Între imaginea obiectivă şi ideea subiectivă nu există o separație netă, ele nu sunt contradictorii, ci complementare.

În continuare, prezentăm **clasificarea lui J. Piaget**, care corespunde sferei noastre de analiză a teoriei cercetării ştiințifice, şi anume **ştiințele socioumane**.[1]

Clasificarea lui J. Piaget (citat de C. Enăchescu (2007, p. 109-110) foloseşte **două criterii de referință în clasificare**: *natura obiectu-lui cunoaşterii şi relațiile care se stabilesc între teorie şi experiență*. Astfel, **în domeniul ştiințelor socioumane**, J. Piaget* delimitează **patru clase de ştiințe**, cu o configurație structurală specifică şi cu legile lor stricte:

(1) **Ştiințele nomotetice:** caută să stabilească legi privind relațiile cantitative, relativ constante şi experimentabile, într-o formulare matematică, exprimate printr-un limbaj mai mult sau mai puțin formatizat logic. Sunt incluse în această clasă:
   - psihologia ştiințifică;
   - sociologia;
   - etnologia;
   - lingvistica;
   - **economia**;
   - demografia.

(2) **Ştiințele istorice:** au ca obiectiv reconstituirea, într-o formă coerentă şi inteligibilă, a manifestărilor vieții sociale în sens cronologic. Obiectul cercetării vizează: viața socială; evoluția ideilor şi operelor ştiințifice, literare, artistice, filosofice; religiile; instituțiile etc.

(3) **Ştiințele juridice:** au ca obiect al cercetării un sistem de norme prin care sunt prescrise obligații şi atribuții pe care individul trebuie să le respecte; în această clasă intră dreptul, cu disciplinele sale.

---

[1] O prezentare sintetică şi ordonată a tipologiilor ştiințelor este dezvoltată de către C. Enăchescu (2007, p. 94-110). Diferitele modalități de clasificare au în vedere o serie de criterii pentru a evalua caracteristicile fiecărui domeniu de cunoaştere ştiințifică: natura obiectului cercetat; metodologia; conținutul ştiinței respective; valoarea şi funcția acesteia; atitudinea cercetătorului față de respectivul domeniu de cunoaştere ştiințifică.

* Trimiterea la J. Piaget ne readuce în efervescența tinereții noastre de cercetători în domeniul socialului aplicat, la Institutul de Cercetări Comerciale, unde lucrările cunoscutului cercetător francez erau temeinic studiate, sub îndrumarea conducătorilor de atunci ai institutului, Radu Paul, M.C. Demetrescu, Fl. Marinescu ş.a.

(4) **Disciplinele filosofice:** urmăresc să realizeze o coordonare generală a valorilor umane, exprimată în mod sintetic printr-o *"concepție despre lume"*. De aceea, filosofia se apreciază că se situează deasupra ştiințelor pozitive şi a celor umane, fiind aplicată ca metodă de interpretare în diversele ramuri sau discipline ştiințifice.

DE REȚINUT:

- Ştiințele socioumane au în comun faptul că se raportează la genul uman căutând să "înțeleagă" comportamentul uman şi, prin intermediul acestei comprehensiuni, să "interpreteze explicativ" dezvoltarea sa (M. Weber, 1997/2001, p. 173). În acest sens, Wilhelm Dilthey (citat de S. Chelcea, 2004, p. 38) afirma: *"Explicăm lucrurile, dar pe oameni îi înțelegem"*.

Figura 2.1 Principalele componente informaționale. Controlul metodologic şi transformarea informațiilor în procesul cercetării ştiințifice

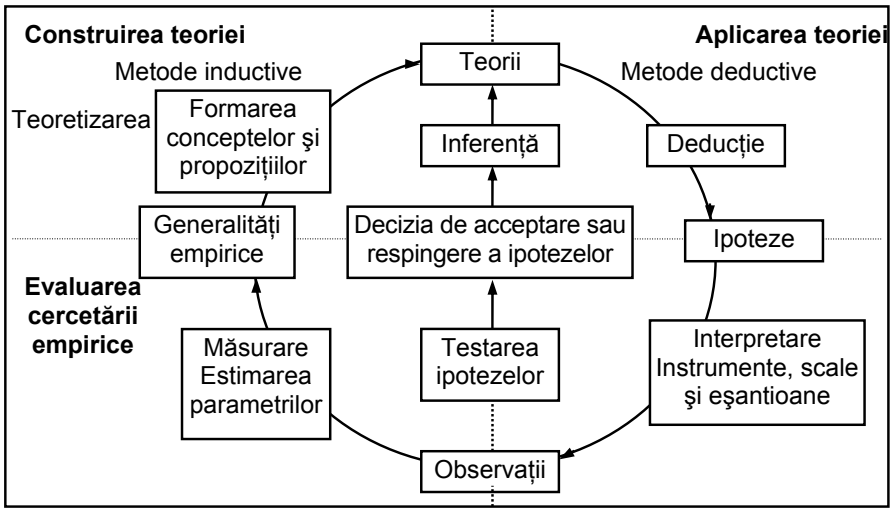

Sursa: S. Chelcea, 2007, p. 74 (după Wallace, 1971).

Succesul în domeniul ştiinţelor socioumane este condiţionat de respectarea unor **principii metodologice** (S. Chelcea, 2004, p. 35-37):

- **unitatea dintre teoretic şi empiric**, care se materializează în derularea demersului de cunoaştere ştiinţifică prin **parcurgerea etapelor care compun ciclul procesului cercetării ştiinţifice** (figura 2.1);
- **unitatea dintre comprehensiune şi explicaţie**, care pune în discuţie relaţia dintre subiectul (cercetătorul ştiinţific) şi obiectul cunoaşterii;
- **unitatea dintre cantitativ şi calitativ**, impunând folosirea convergentă a metodelor statistice şi cazuistice sau utilizarea concomitentă a celor două tipuri de metode (de exemplu, analiza de conţinut);
- **unitatea dintre judecăţile constatative şi cele evaluative**, presupunând responsabilitatea morală a cercetătorului ştiinţific în sprijinul valorilor înalt umaniste, al idealurilor naţionale.

Sinteza capitolului 2

TERMENI-CHEIE

Inferență
Nucleu paradigmatic
Obiect al cercetării ştiințifice
Paradigmă
Ştiințe pozitive
Ştiințe socioumane

LUCRĂRI PRACTICE

♦ **Control al cunoştințelor**

1. Ce este obiectul cercetării ştiințifice?
2. Care sunt elementele definitorii ale cunoaşterii naturii?
3. Care sunt elementele definitorii ale cunoaşterii socioumane?

♦ **Atelier de reflecție**

1. Utilizând elementele de diferențiere a procesului de cunoaştere ştiințifică identificate în tabelul 2.3, argumentați, sub forma unui eseu, domeniul ştiințific în care se încadrează disertația sau, după caz, teza dumneavoastră de doctorat.

3. Metode şi strategii de cercetare în ştiinţele socioumane

În cuprinsul acestui capitol, în concordanţă cu tipologia metodelor de cercetare din ştiinţele socioumane conturată de S. Chelcea (2004, p. 31-32), se aprofundează principalele tipuri de metode (strategii) de cercetare care au o frecvenţă mare de utilizare în practica elaborării cercetărilor din diferite domenii (economie, istorie, sociologie). O precizare suplimentară se impune cu privire la aria de cuprindere a acestui capitol: el va acoperi prin conţinutul său ***cu prioritate metodele de culegere a datelor****. Excepţie face analiza de conţinut, care este descrisă în partea finală a capitolului şi care este destinată prelucrării datelor calitative.*

Pentru etapa de "documentare-învăţare" pe care trebuie să o parcurgă orice cercetător în demersul de cercetare ştiinţifică, sunt menţionate, în paginile capitolului, referinţele bibliografice unde se regăsesc metode, tehnici şi instrumente de cercetare prezentate în detaliu şi susţinute cu argumente şi valenţe pragmatice relevante şi utile din perspectiva posibilităţii de a fi adaptate creativ la noi cazuri ce pot fi investigate.

3.1. Tipologia metodelor şi a strategiilor de cercetare ştiinţifică

În ştiinţele socioumane, metodele pot fi clasificate după mai multe criterii: raportul faţă de factorul timp, reactivitatea, numărul unităţilor sociale luate în studiu, locul ocupat în procesul investigaţiei empirice (tabelul 3.1).

Considerăm că elementul (criteriul) cel mai important al unei clasificări a metodelor de cercetare constă în locul ocupat în procesul investigaţiei empirice, după care se diferenţiază **metodele de culegere a datelor**, **a metodelor de prelucrare** şi **de organizare a informaţiei**.

Principalele categorii de metode şi tehnici de culegere/colectare a informaţiilor pot fi clasificate, după cum urmează (Nicoleta Laura Popa, Liviu Antonesei, coordonator, Adrian Vicenţiu Labăr, 2009, p. 43):

1. Metoda istorică.

2. Metode descriptive:

- metode centrate pe analiza conduitei: observaţia, studiul de caz;

- metode centrate pe colaborarea persoanei: ancheta, sondajul;
- metode şi tehnici centrate pe relațiile din cadrul unui grup: tehnicile sociometrice;
- metode de măsurare: testul.

3. Metoda experimentală: experimentul, cvasiexperimentul şi experimentul cu un caz unic.

Tabelul 3.1 Clasificarea metodelor de cercetare din ştiințele socioumane

Criteriul	Tipuri de metode	Metoda
1. Raportul față de factorul timp	**Metode transversale**: descoperă relațiile între laturile, aspectele, fenomenele şi procesele socioumane la un moment dat	- observația - ancheta - testul psihologic - testul sociometric
	Metode longitudinale: studiază evoluția fenomenelor în timp	- biografia - studiul de caz - studiile panel
2. Reactivitatea (gradul de intervenție a cercetătorului asupra obiectului de studiu)	**Metode experimentale**	- experimentul sociologic - experimentul psihologic
	Metode cvasiexperimentale	- ancheta - sondajul de opinie - biografia socială provocată
	Metode de observație	- studiul documentelor sociale - observația
3. Numărul unităților sociale luate în studiu	**Metode statistice**: investigarea unui număr mare de unități sociale	- ancheta sociodemografică - sondajul de opinie - analiza matematico-statistică
	Metode cazuistice: studiul integral al câtorva unități socioumane	- biografia - studiul de caz - monografia sociologică
4. Locul ocupat în procesul investigației empirice	**Metode de culegere a informațiilor**	- înregistrarea statistică - studiul de teren - ancheta
	Metode de prelucrare a informațiilor	- metode cantitative - metode calitative
	Metode de interpretare a datelor cercetării	- metode comparative - metode interpretative

Sursa: Tabelul s-a realizat pornind de la S. Chelcea, 2004, p. 31-32.

În domeniul ştiinţelor socioumane, cele mai utilizate metode de a culege date şi informaţii sunt:

- cercetarea istorică;
- studiul documentelor;
- sondajul;
- studiul de caz.

Fiecare dintre aceste metode are **avantaje** şi **dezavantaje**, în funcţie de trei condiţii (Robert K. Yin, 2005, p. 17):

- tipul întrebării de studiu;
- controlul pe care îl are cercetătorul asupra comportamentelor propriu-zise;
- vizarea fenomenelor contemporane, spre deosebire de cele istorice.

Pentru că unele din aceste metode folosesc, la rândul lor, mai multe metode, apreciem că sintagma de **"strategie de cercetare"**, folosită de către Robert K. Yin ca substitut, este mult mai potrivită şi, de aceea, ne-o însuşim şi noi în continuare, pe parcursul acestui capitol, în care ne propunem să prezentăm sintetic conţinutul şi etapele de realizare a **cinci strategii de cercetare**, frecvent utilizate de specialişti (inclusiv cercetători).

Felul în care relaţionează aceste trei condiţii cu specificul celor cinci strategii de cercetare se prezintă în tabelul 3.2.

Tabelul 3.2 Situaţii relevante pentru diferite strategii de cercetare în ştiinţele socioumane

Strategie de cercetare	Forma întrebării de studiu	Solicită controlul evenimentelor comportamentale?	Vizează evenimente contemporane?
• Experiment	Cum? De ce?	Da	Da
• Sondaj	Cine? Ce? Care? Unde? Cât?	Nu	Da
• Studiul documentelor	Cine? Ce? Care? Unde? Cât?	Nu	Da/Nu
• Cercetarea istorică	Cum? De ce?	Nu	Nu
• Studiu de caz	Cum? De ce?	Nu	Da

Sursa: COSMOS Corporation, citată de Robert K. Yin, 2005, p. 22.

Tabelul 3.3 Şase surse de dovezi: punctele forte şi punctele slabe

Sursa de dovezi	Puncte forte	Puncte slabe
Documentele	• stabile – pot fi revăzute de câte ori este nevoie • nu ies în evidență – nu sunt create ca rezultat al studiului de caz • precise – conțin nume, refe-rințe şi detalii exacte în legătură cu un eveniment • acoperire largă – durată lungă de timp, multe evenimente şi contexte	• disponibilitate – pot fi insuficiente • bias de selectivitate, în eventualitatea în care colectarea este incompletă • bias de raportare – reflectă biasul (necunoscut) al autorului • acces – pot fi blocate în mod intenționat
Arhivele	• [*aceleaşi de la documente*] • precise şi cantitative	• [*aceleaşi de la documente*] • accesibilitate redusă din motive de confidențialitate
Interviurile	• direcționate – se concentrează în mod direct asupra temei de studiu • revelatoare – oferă deducții cauzale percepute	• bias rezultat din proasta formulare a întrebărilor • bias al răspunsurilor • inexactități din cauza unei memorii slabe • reflexivitate – intervievatul îi oferă intervievatorului ceea ce vrea să audă
Observația directă	• realistă – abordează evenimentele în timp real • contextuală – abordează contextul evenimentului	• durată îndelungată • selectivitate – exceptând situațiile de largă acoperire • reflexivitate – evenimentul se poate desfăşura astfel tocmai pentru că există observatori • cost ridicat – orele necesare observatorilor umani
Observația participativă	• [*aceleaşi de la observația directă*] • revelatoare în privința comportamentului şi motivelor interpersonale	• [*aceleaşi de la observația directă*] • bias rezultat din manipularea evenimentelor de către cercetător
Artefactele fizice	• revelatoare în privința caracteristicilor culturale • revelatoare în privința operațiilor tehnice	• selectivitate • disponibilitate redusă

Sursa: Robert K. Yin, 2005, p. 110.

Alegerea unui tip de metodă de culegere a informațiilor reprezintă, în fapt, o anumită strategie de cercetare. Fiecărui obiect al cercetării i se potriveşte una sau mai multe metode de culegere a datelor. Deoarece categoriile de cercetări socioumane nu sunt mutual exclusive, putând fi folosite într-un singur proiect de cercetare ştiințifică mai multe tipuri de cercetări, de exemplu: descriptivă şi explicativă.

Cercetarea descriptivă, ca studiu preliminar (de culegere a informațiilor), într-un proiect de cercetare ştiințifică complex, este folosită pentru cunoaşterea sistemelor şi proceselor sociale, folosindu-se în principal întrebările de genul “Cine?” şi “Ce?”.

Cercetarea explicativă vine, în schimb, să explice relațiile sociale, având ca scop valorificarea acestora pentru formularea sau reformularea teoriilor. Acest tip de cercetare se bazează pe culegerea datelor (informațiilor) prin experiment, studiu de caz sau o cercetare istorică, unde întrebările de studiu sunt “Cum?” şi “De ce?”, asemenea întrebări având de a face cu legături operaționale ce trebuie depistate înapoi în timp, mai degrabă decât cu simpla lor frecvență sau incidență.

Cercetarea exploratorie, având ca scop dezvoltarea de ipoteze pertinente pentru continuarea investigațiilor, se bazează pe găsirea răspunsurilor la întrebările “Ce?”, “Cine?”, “Cât?”, “Unde?” Şi pentru aceste întrebări sunt recomandate sondajul şi analiza de arhivă.

DE REȚINUT:

- Formularea întrebărilor de studiu este cel mai important pas într-o cercetare ştiințifică.
- Stabilirea întrebărilor care sunt cele mai semnificative pentru a culege informații despre un obiect de cercetat este un mijloc folosit pentru a atinge un scop (cunoaşterea adevărului despre obiectul cercetării) şi nu un scop în sine (de a determina răspunsurile privitoare la ceea ce se cunoaşte despre temă).

În sfera cercetării ştiințifice, cercetătorii (Nicoleta Laura Popa, Liviu Antonesei, coordonator, Adrian Vicențiu Labăr, 2009, p. 18) delimitează **patru metode fundamentale de cercetare**:

1. **Modelul centrat pe decizie** care presupune parcurgerea unor etape succesive:
   a) identificarea problemei care solicită o soluție;

b) abordarea problemei şi găsirea setului de soluții posibile;

c) alegerea soluției considerate optimă, dar nu de către factorii de decizie, care pot avea şi alte argumente raționale decât cele ale cunoaşterii ştiințifice (de exemplu, costurile, oportunitatea politică etc.).

2. **Modelul centrat pe cunoaştere** care caută o problemă căreia să i se aplice oportun o soluție existentă a priori (o idee, o teorie, o strategie etc.). Acest model este cu predilecție aplicabil, de exemplu, în cazul cerinței de introducere a unor programe/practici europene din perspectiva integrării țării noastre în structurile Pieței Unice. De asemenea, modelul centrat pe cunoaştere este adaptabil şi studiului sistematic al unor evenimente din trecut, asociate cu probleme predilecte cum ar fi istoria.
3. **Modelul de sensibilizare generală** în cadrul căruia accentul este pus pe crearea unei mase critice (prin sensibilizarea actorilor interesați) care să faciliteze introducerea experimentală şi/sau generalizată a unor soluții validate deja de practică ca fiind oportune.
4. **Modelul interacțiunii generale**, deşi apreciat ca fiind un model ideal, cam utopic, bazat pe inițierea unor relații de colaborare între partenerii sociali, în deplină armonie cu obiectivele cercetării ştiințifice întreprinse pentru a rezolva o problemă majoră identificată.

DE REȚINUT:

- Pentru o introducere generală în metodele cantitative şi calitative utilizate în cercetările din domeniul ştiințelor socioumane, o sursă bibliografică excelentă este S. Chelcea (2007).
- În domeniul metodelor cantitative şi calitative aplicate în cercetările de marketing, de pildă, surse bibliografice de referință sunt: I. Cătoiu (coordonator), *Cercetări de marketing* (2002); P. Datculescu, *Cercetarea de marketing* (2006); M.C. Demetrescu, J.C. Drăgan, *Practica prospectării pieței. Tehnici de cercetare în marketing* (1996).

3.2. Metoda de cercetare istorică

Cercetarea istorică, ca metodă de culegere a informațiilor în cadrul studiilor de cercetare ştiințifică din domeniul ştiințelor socioumane, se referă la **studiul sistematic al unor evenimente din trecut**.

Tehnicile şi instrumentele de cercetare ştiinţifică folosite în studiul sistematic al unor evenimente din trecut sunt diverse: studiul documentelor, studiul de caz, interviul (sondaj/anchetă). Tehnica specifică metodei de cercetare istorică este însă **studiul documentelor**, care constă în *"descrierea, explicarea sau teoretizarea unei mărturii, a unei experienţe, a unui eveniment sau a unui fenomen prin modalităţi specifice de sistematizare şi ierarhizare"* (G. Sax, 1968 şi B. Johnson şi L. Christensen, 2004, citaţi în Nicoleta Laura Popa, L. Antonesei, coordonator, şi A.V. Labăr, 2009, p. 44). În caseta 3.1 sunt prezentate regulile de utilizare a metodei de cercetare istorică.

Caseta 3.1

Reguli de utilizare a metodei de cercetare istorică

- **Conceptele şi termenii trebuie utilizaţi în manieră consecventă şi specifică.** Definirea ambiguă a conceptelor şi sintagmelor, conduce la diminuarea relevanţei metodei istorice. În contextul cercetării istorice, este deosebit de important ca investigatorul să specifice nu doar sensul unui concept, ci şi contextul în care acesta a fost vehiculat.
- **Co-ocurenţa unor evenimente sau fenomene nu conduce în mod necesar la relaţii de tip cauzal.** Trebuie evitată capcana interpretărilor de tip cauzal: dacă două evenimente sau fenomene se asociază într-un anumit context, între ele se pot stabili şi alte relaţii decât cele de tip cauză-efect.
- **În cercetarea istorică, faptele şi inferenţele nu trebuie confundate.**
- **Sursele secundare de informaţii (de exemplu, analizele fenomenelor studiate care fac referire la documente de interes la care nu avem acces direct sau conţin mărturii indirecte) trebuie utilizate cu prudenţă.** În cercetarea istorică, sunt preferate sursele primare (mărturii directe ale persoanelor care au fost implicate în derularea unui eveniment, documente redactate în timpul evenimentului studiat; clădiri, articole de mobilier de interior etc.).
- **Autenticitatea, precum şi fidelitatea prezentării unui eveniment sau fenomen trebuie riguros evaluate.**
- **Datele obţinute prin metoda istorică nu trebuie generalizate cu prea multă uşurinţă.** De exemplu, informaţiile despre anumite documente sau persoane nu dau întotdeauna măsura elementelor dominante ale unei epoci.

Sursa: J.W. Best, 1977; J.H. McMillan, 1992; M.D. Gall, J.P. Gall şi W.R. Borg, 2007, citaţi în Nicoleta Laura Popa, L. Antonesei, coordonator, A.V. Labăr, 2009, p. 44-45.

În continuare, **ne vom axa prezentarea asupra studiului documentelor**, sondajul ("interviul") şi studiul de caz urmând să facă obiectul tematic al unor subcapitole următoare.

3.3. Studiul documentelor

În domeniul ştiinţelor socioumane, termenul **"document"** semnifică un obiect sau un text care oferă o informaţie (plecând de la originea latină a cuvântului: *documentum*, de la *docere*, a indica). Ca sursă de informaţie pentru un cercetător ştiinţific, conţinutul documentului există independent de observaţia care îl constituie în mărturie, dar aşa cum subliniază Gérard Lenclud (1991/1999, p. 435, citat de S. Chelcea, 2007, p. 508) *"el nu accede la demnitatea de document […] decât în măsura în care cercetătorul este capabil să-l utilizeze ca indiciu, adică să-l facă inteligibil şi semnificativ totodată prin intermediul întrebării care i se pune"*.

Analiza documentelor este **utilă** pentru **trei tipuri de obiective**:

(1) Cunoaşterea contextului în care s-au produs fenomenele socio-economice asupra cărora se concentrează în mod deosebit cercetătorul ştiinţific, de exemplu, în cercetarea ştiinţifică economică cunoaşterea pieţei unui produs sau a unei organizaţii, în studiul istoricului şi sociologului cunoaşterea vieţii sociale trecute sau prezente. Aceste informaţii permit evidenţierea aspectelor caracteristice contextului general în care se integrează faptele sau fenomenele cercetate, dar, totodată, ele sunt indispensabile pentru a construi planul unor alte metode de cercetare la care apelează cercetătorul ştiinţific, ca de pildă ancheta sau sondajul, experimentul.

(2) Formularea ipotezelor.

(3) Rezolvarea problemei care constituie scopul cercetării ştiinţifice respective.

Există numeroase criterii de clasificare a documentelor sociale: natura lor, conţinutul, gradul de încredere în ele, destinaţia lor, vechimea, accesibilitatea etc. Din multitudinea acestor încercări, existente în literatura de specialitate, de a clasifica documentele sociale ce pot fi utilizate ca surse de informaţii pentru realizarea cercetărilor ştiinţifice în diferite domenii socioeconomice, supunem atenţiei schema propusă de S. Chelcea (2007, p. 511), dezvoltată în figura 3.1.

Analiza documentelor reprezintă o etapă foarte importantă în demersul de realizare a unui proiect de cercetare ştiinţifică într-un domeniu al ştiinţelor socioumane. O imagine persuasivă a posibilităţilor de cunoaştere ştiinţifică pe care le oferă documentele sociale se regăseşte în S. Chelcea (2007, capitolul 12 "Studiul documentelor sociale", p. 505-561).

Figura 3.1 Clasificarea documentelor utilizate în cercetările din ştiinţele socioumane

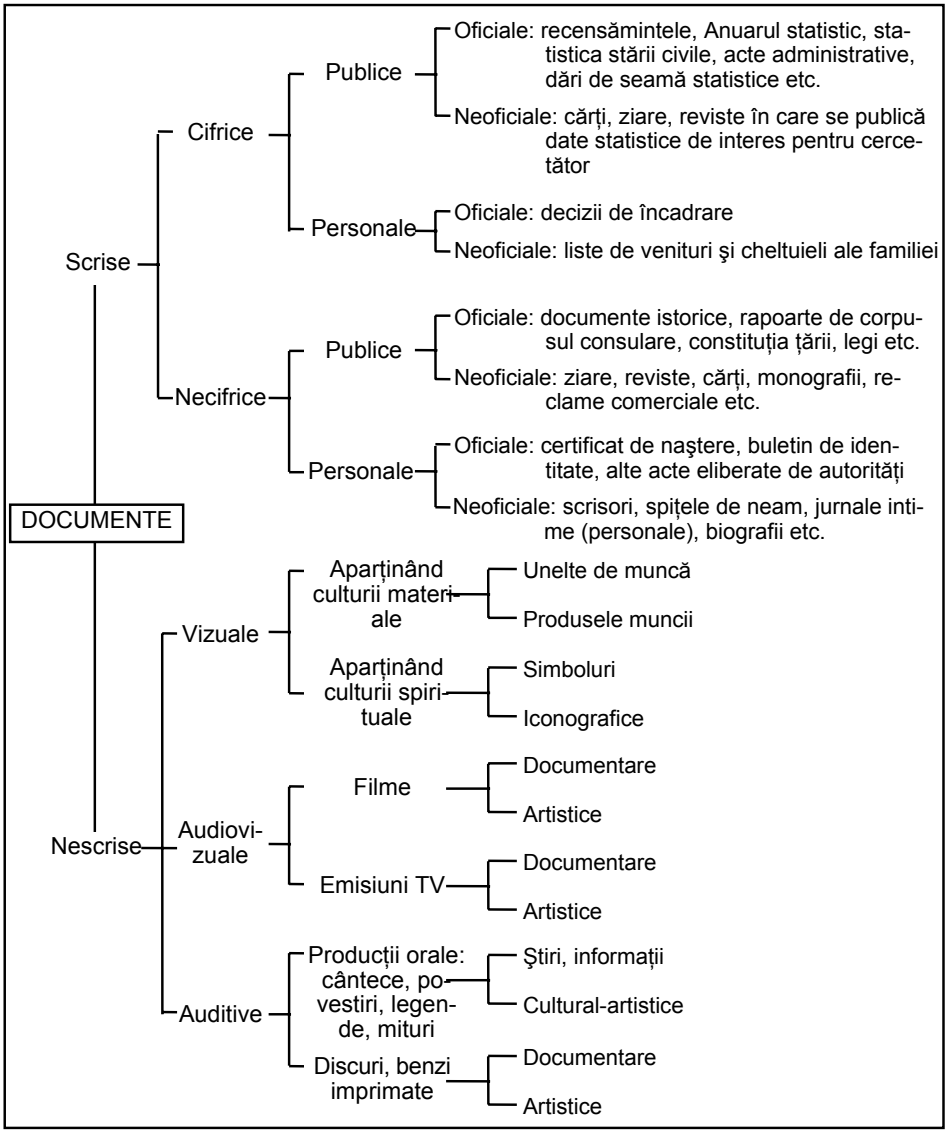

Sursa: Adaptat după S. Chelcea (2007), p. 511 şi p. 512-532.

3.4. Studiul de piață în domeniul marketingului

Potrivit definiției dată de ESOMAR (1977), *"Studiile de piață au drept obiectiv analiza pieţelor de produse şi de servicii de orice natură. Ele constau în particular în studierea de manieră sistematică a comporta-mentului, atitudinilor şi opiniilor persoanelor fizice şi morale"*.

În fața opiniilor negative care susțin că, în numeroase domenii, studiile de piață nu oferă garanții pentru o bună decizie managerială, ele fiind, deci, inutile sau înşelătoare, un mare număr de specialişti de marcă, dimpotrivă, evidențiază utilitatea acestora, acceptând postulatul: *"studiul trebuie să aducă o mai bună informație pentru o mai bună decizie"*, numai astfel putându-se asigura reducerea incertitudinii şi facilita, prin aceasta, luarea deciziei. Dar pentru a se confirma acest postulat, **sunt necesare a se îndeplini cel puțin următoarele cerințe** (J.-L. Giannelloni şi E. Vernette, 2001, p. 13-14):

- **Cunoaşterea limitelor metodologice ale fiecărei metode/tehnici.** Orice metodă/tehnică de cercetare ştiințifică se bazează pe stabilirea în prealabil a unor ipoteze care pot fi invalidate dacă cercetătorul ştiințific nu cunoaşte limitele aplicării unei anumite metode/tehnici sau alta.
- **Complexitatea comportamentului consumatorului.** Este cert faptul că nu se cunoaşte totul despre mecanismele comportamentului uman de cumpărare. De aceea, studiile de piață rămân tributare progreselor efectuate în domeniul cercetării comportamentului consumatorilor.
- **Reducerea incertitudinii, însă nu eliminarea ei.** Informațiile pe care le furnizează un studiu de piață pot, categoric, să reducă notabil incertitudinea în luarea deciziilor manageriale, dar ele nu pot să conducă la eliminarea riscului într-o decizie sau alta.
- **Integrarea intuiției în modelele** pe baza cărora se caută să se explice fenomenul economic cercetat. A fost, în această direcție, verificat prin aplicații că modelele de previziune cele mai performante - promovate în cercetarea de marketing - sunt cele care comportă 50% intuiție şi 50% modelare matematică (R. Blattberg şi S. Hoch, 1991, p. 79-98, citați în J.-L. Giannelloni şi E. Vernette, 2001, p. 14).

Aprecierea calității unei cercetări ştiințifice, îndeosebi în domeniul fenomenelor şi faptelor economice, are în vedere gradul în care aceasta furnizează concluzii sau recomandări efectiv aplicabile în practică. Pentru a se asigura acest lucru, metodele şi tehnicile de investigare utilizate trebuie să prezinte **garanții serioase de calitate în trei domenii**:

- **calitate metodologică**, respectiv rigoarea ştiințifică cu care o metodă (sau instrument) de culegere sau analiză a datelor a fost dez-

voltată şi testată înainte de utilizarea sa într-un context anume; cu alte cuvinte, metoda propusă trebuie să fie fiabilă şi validă;

- **calitate operațională**, asigurată de simplicitatea construcției şi utilizării tehnicii/instrumentului investigării, de rapiditatea administrării şi de capacitatea de a adapta metodologia cercetării ştiințifice la condițiile schimbătoare ale mediului economico-social în care se desfăşoară fenomenul supus analizei;
- **calitate decizională**, conferită de utilizarea acelui instrument de investigare care facilitează luarea deciziei în perspectiva aplicării în practică a rezultatelor cercetării ştiințifice respective.

Tabelul 3.4 Obiectivele şi natura proiectului de studiu al pieței

Elemente ale studiului	Studiu calitativ	Studiu cantitativ
• **Obiective ale proiectului**	Generale (exploratoriu): - clarificarea unei situații.	Specifice (decizional): - verificarea unei ipoteze; - alegerea unei acțiuni.
• **Surse şi nevoi de informație**	Vagi - informale.	Clare - bine definite.
• **Colectare a datelor**		
Întrebări	Deschise	Închise, structurate
Eşantion	Redus, alegere subiectivă	Mare, alegere rațională
• **Analiză a datelor**	Intuiție, informală → "noncantitativă".	Formală, reproductibilă → "cantitativă".
• **Recomandări**	Sugestii	Soluții vizate

Sursa: A. Parasuraman (1991), p. 129, citat în J.-L- Giannelloni şi E. Vernette (2001), p. 73.

În addenda 2, se prezintă - ca sursă de informație pentru uzul studenților, masteranzilor sau doctoranzilor - o listă cu referințe bibliografice virtuale (site-uri Internet) utile pentru un studiu documentar destinat culegerii informațiilor necesare elaborării studiilor de piață în domeniul marketingului. Adresele site-urilor din anexa menționată au fost clasate în următoarele rubrici:

- Mediul pieței (economic, tehnic, cultural, juridic);
- Anuare şi baze de date;
- Cercetare şi publicații academice de marketing;
- Periodice de marketing, activități comerciale şi afaceri;
- Comunicare marketing şi media;
- Prețuri ale concurenței şi informații financiare;
- Canale de distribuție;
- Informații despre lansarea de noi produse.

Tabelul 3.5 Natura informațiilor de identificat necesare realizării unui studiu de piață

Natura informațiilor	Definiții	Exemple
Primare	- Informații în mod special elaborate pentru a răspunde obiectivelor studiului în curs. - Ele sunt colectate pe eşantioane de repondenți.	- Interviuri în rândul consumatorilor. - Observații privind obiceiul de cumpărare.
Secundare	- Informații de "mâna a doua", respectiv informații deja disponibile înainte de începerea studiului în curs. - Ele sunt colectate din "surse" interne şi externe.	- Statistici de vânzare. - Indici demografici. - Analize sectoriale. - Tendințe de conjunctură.
Parametrice	- Informații obținute după prelucrarea lor printr-un model construit pentru a răspunde, simplificând-o, unei situații complexe. - Ele sunt manipulate de către analist pentru a răspunde diferitelor scenarii posibile.	- Modele de simulare a cotei de piață. - Modele media-planning.

Sursa: J.-L. Giannelloni şi E. Vernette (2001), p. 28.

3.5. Studiul de caz

Studiul de caz constă în investigarea intensivă, în detaliu, a unei persoane, a unui eveniment, a unei instituții sau comunități (G. Sax, 1968, citat de Nicoleta Laura Popa, L. Antonesei, coordonator, A.V. Labăr, 2009, p. 50).

Ca modalitate (strategie) de cercetare în ştiințele socioumane, studiul de caz este *"o investigație empirică prin care se investighează un fenomen contemporan în contextul său din viața reală, în special atunci când granițele între fenomen şi context nu sunt foarte bine delimitate"* (Robert K. Yin, 2005, p. 30).

Robert K. Yin, reputat specialist în ştiințele sociale aplicate, preşedinte al Corporației COSMOS, se ocupă cu programe pentru agențiile guvernamentale din SUA şi este autorul unei lucrări de referință dedicată proiectării studiului de caz (2005, ediția a treia). Având o experiență bogată, pe care a acumulat-o de-a lungul a trei decenii de activitate de cercetare aplicată în ştiințele sociale, Robert K. Yin argumentează importanța studiilor de caz, **contracarând trei obiecții pe care le au mulți cercetători față de această strategie de cercetare ştiințifică** (2005, p. 27-28).

O primă obiecție este legată de **îndoiala că un studiu de caz ar putea fi o metodă de cercetare riguros ştiințifică**. O asemenea apreciere

este generată, pe de o parte, de lipsa unor lucrări metodologice destinate studiilor de caz care să ofere proceduri precise ce trebuie urmate[1], iar pe de altă parte, de confuzia pe care unii încă o fac între studiile de caz pedagogice (care pot fi modificate intenționat, pentru a demonstra mai eficient un anumit aspect) şi studiile de caz pentru cercetare ştiințifică (unde trebuie prezentate toate dovezile în mod obiectiv).

O a doua obiecție frecvent întâlnită este că **studiul de caz oferă baze insuficiente pentru o generalizare ştiințifică**. Această opinie este construită pe ideea că o generalizare ştiințifică nu se poate face pornind de la un singur caz. Răspunsul dat este că, în studiile de caz, la fel ca în experimente, se pot face generalizări în direcția ipotezelor teoretice (generalizare analitică), nu a populațiilor şi universului (unde este vorba de o generalizare statistică).

A treia obiecție adusă studiilor de caz este legată de **durata prea mare pe care o reclamă studierea volumului mare de documente**, nu uşor de interpretat şi analizat. Dar şi în această situație s-au creat, în timp, modalități alternative pentru redactarea studiului, prin evitarea tipurilor de text tradiționale, foarte lungi.

Dacă aceste trei obiecții pot fi contracarate, rămâne în discuție, după cum subliniază şi Robert K. Yin, problema legată de dificultățile care se mențin încă pentru a realiza studii de caz de calitate. Aceste dificultăți apar din imposibilitatea de a testa şi monitoriza abilitățile cercetătorului ştiințific de a face studii profesioniste. Astfel, pentru evaluarea capacității de a efectua studii de caz nu există teste standard pentru a face diferența între persoanele care au şanse să devină buni cercetători şi cele care nu au (cum este cazul în matematică sau pentru a practica avocatura). Robert K. Yin (2005, p. 81) propune, totuşi, şi **pentru cercetătorii ştiințifici**, **o listă a celor mai importante aptitudini necesare realizării unui studiu de caz**:

- să ştie să pună întrebări relevante şi să interpreteze răspunsurile;
- să ştie să asculte şi să nu cadă în capcana propriilor ideologii, prejudecăți sau idei preconcepute;
- să aibă capacitatea de a se adapta şi de a fi flexibil în fața noilor oportunități şi amenințări;
- să cunoască foarte bine problemele studiate.

Robert K. Yin (2005, p. 32) identifică cel puțin **cinci aplicații** diferite **ale studiului de caz**, **ca strategie de cercetare**:

(1) explicarea presupuselor legături cauzale în intervențiile din viața reală, care sunt prea complexe pentru sondaj sau experiment (de

[1] Studiul de caz a fost multă vreme (şi continuă să fie) marginalizat în cadrul metodelor de cercetare utilizate în ştiințele sociale. Puține lucrări de specialitate tratează metoda studiului de caz (Robert K. Yin, 2005, p. 27).

exemplu, a explica legătura dintre implementarea unui program strategic şi efectele acestuia);

(2) descrierea unei intervenții şi contextul din viața reală în care a avut loc;

(3) descrierea unor teme dintr-o evaluare;

(4) explorarea acelor situații în care intervenția evaluată nu produce un set clar de rezultate;

(5) metaevaluarea (un studiu al unui studiu de evaluare).

Caseta 3.2

Planul unei sesiuni de instruire

I. Scopul studiilor de caz şi întrebările de cercetare (*organizați o discuție detaliată*)
II. Trecerea în revistă a cazurilor alese şi a procedurilor de selecție (*revedeți protocolul folosit pentru selectarea cazurilor*)
III. Programul pentru efectuarea studiilor de caz (*stabiliți termenele-limită*)
   A. Perioadă de pregătire
   B. Pregătiri pentru vizitarea locației (model de scrisoare de confirmare către locație)
   C. Vizitarea locației
   D. Activități adiționale (model de scrisoare de mulțumire)
   E. Pregătirea raportului de studiu
   F. Înaintarea raportului preliminar către locație, pentru a fi revizuit (model de scrisoare de trimitere)
IV. Revizuirea protocolului de studiu
   A. Discutarea cadrului teoretic şi a literaturii relevante
   B. Elaborarea sau revizuirea modelului logic ipotetic, dacă este relevant (model)
   C. Discuție aprofundată a temelor protocolului (*discutați importanța temelor şi posibile tipuri de dovezi ce trebuie colectate în legătură cu fiecare dintre ele*)
V. Linii generale ale raportului de studiu (*compuneți un raport general preliminar, indicând cele mai importante titluri posibile*)
VI. Mementouri metodologice
   A. Proceduri pentru activitatea de teren (*discutați principiile metodologice*)
   B. Folosirea dovezilor (*revedeți tipurile de dovezi şi nevoia de convergență*)
   C. Luarea notițelor şi alte practici de teren
   D. Alte subiecte orientative
VII. Citirea materialelor
   A. Modele de rapoarte pentru studii de caz (*căutați modele în studii înrudite; treceți în revistă caracteristici dorite şi nedorite ale acestora*)
   B. Cărți şi articole-cheie (*asigurați-vă că prioritățile relative între aceste lucrări sunt luate în considerare*)

Sursa: Robert K. Yin, 2005, p. 88.

Orice studiu de caz trebuie să aibă **un plan (design) de cercetare**, acesta fiind în esență logica prin care datele ce urmează a fi colectate (şi concluziile ce vor fi trase) sunt legate de întrebările inițiale ale studiului. Altfel spus, un plan de cercetare pentru un studiu de caz este *"o schemă logică a cercetării"* care cuprinde **cinci componente de importanță critică** (Robert K. Yin, 2005, p. 40-46):

a) întrebările de studiu;

b) ipotezele, dacă există;

c) unitatea sau unitățile de analiză;

d) logica prin care se leagă datele de ipoteze;

e) criteriile de interpretare a descoperirilor.

a) **Întrebările de studiu.** După cum s-a subliniat anterior (tabelul 3.2), strategia studiului de caz este cea mai potrivită pentru întrebări de genul "Cum?" şi "De ce?"

b) **Ipotezele studiului.** Pentru o problemă din sfera studiului de caz se vor stabili ipoteze. Apar şi situații când în mod obiectiv nu sunt justificate ipotezele.

c) **Unitatea de analiză.** Este vorba a defini "cazul" care va face obiectul studiului. Un "caz" poate fi: un individ, un grup de indivizi, un eveniment, o entitate oarecare, o decizie, un proces/program de implementare, o schimbare organizatorică. Dacă unitatea de analiză este un grup mic de indivizi, trebuie făcută distincția între persoanele incluse în unitatea de analiză ("tema imediată a studiului") şi cele din afara grupului ("contextul studiului"). În mod similar, dacă, de exemplu, studiul se ocupă de serviciile locale dintr-o anumită zonă geografică, trebuie luate decizii în privința acelor servicii care depăşesc granițele zonei respective.

d) **Legarea datelor de ipoteze.** Mai multe informații ale aceluiaşi caz pot fi raportate la o ipoteză teoretică.

e) **Criteriile pentru interpretarea descoperirilor**.

Caseta 3.3

Tabla de materii a unui protocol pentru realizarea studiilor de caz pe tema practicilor inovatoare în aplicarea legii

A. Introducerea studiului de caz şi scopul protocolului

A1 Întrebările şi ipotezele studiului

A2 Cadrul teoretic al studiului (*reproduce modelul logic*)

A3 Rolul protocolului pentru îndrumarea cercetătorului (*menționează că protocolul este un plan standardizat pentru linia de investigație a cercetătorului*)

B. Proceduri de colectare a datelor

B1 Numele locațiilor care trebuie vizitate şi ale persoanelor de contact

B2 Planul de colectare a datelor (*conține perioadele de timp programate pentru vizitarea locațiilor, cât timp trebuie alocat fiecărei vizite şi nivelul de efort necesar pentru realizarea fiecărui studiu de caz*).

B3 Pregătiri anterioare vizitării locațiilor (*identifică documentele specifice care trebuie citite şi locul în care acestea pot fi accesate*)

C. Linii generale pentru raportul studiului de caz

C1 Practica folosită în aplicarea legii

C2 Caracterul inovator al practicii

C3 Rezultatele practicii, până în prezent

C4 Context şi istorie a instituției de aplicare a legii, în legătură cu practica respectivă

C5 Anexe: cronologie, modelul logic pentru respectiva practică, referiri la documente relevante şi lista persoanelor intervievate

D. Întrebări de studiu

D1 Practica folosită şi caracterul său inovator:

a. Descrierea detaliată a practicii, natura şi valoarea finanțării federale.
b. Care este natura eforturilor colaborative (dacă există) între comunități sau jurisdicții necesare pentru aplicarea practicii?
c. Cum a apărut ideea respectivei practici?
d. A existat un proces de planificare – şi dacă a existat, cum a funcționat? Care au fost scopurile inițiale şi zonele sau grupurile-țintă ale practicii?
e. În ce fel este inovatoare practica în comparație cu altele din aceeaşi jurisdicție?
f. Descrierea modului în care practica va funcționa după întreruperea finanțării federale.

D2 Evaluare

a. Care este designul pentru evaluarea practicii şi cine face evaluarea?
b. Ce parte a evaluării a fost implementată?
c. Care sunt măsurile rezultante folosite şi ce rezultate au fost identificate până în prezent?
d. Ce explicații alternative au fost identificate şi explorate pentru punerea rezultatelor pe seama investițiilor din fondurile federale?

Sursa: Robert K. Yin, 2005, p. 91.

3.6. Analiza de conținut

Analiza de conținut este o tehnică de cercetare nonreactivă, pentru colectarea şi organizarea informațiilor într-un format care permite cercetătorilor să facă inferențe despre caracteristicile şi înțelesul mesajelor (scrise şi orale) şi al artefactelor comunicării sociale.

Analiza de conținut se întâlneşte în mai toate ştiințele sociale şi, de-a lungul timpului, a reprezentat un câmp de luptă între adepții analizei cantitative şi partizanii analizei calitative.

H.D. Lasswell, conceptualizând "analiza de conținut", preciza că este *"o tehnică ce vizează descrierea, cu optimă obiectivitate, precizie şi generalitate, a ceea ce se spune despre un subiect dat, într-un loc dat, la un timp dat"* (Lasswell et. al., 1952, p. 34, sursă citată în M. Agabrian, 2006, p. 17).

Comparativ cu experimentul sau ancheta, care sunt cercetări *reactive*, respectiv cercetări în care indivizii studiați sunt conştienți de acest fapt, **analiza de conținut** este ***nonreactivă*** pentru că persoanele studiate nu reacționează în niciun fel, nefiind conştienți de faptul că sunt parte într-o cercetare ştiințifică.

Analiza de conținut, ca tehnică de colectare şi analiză a conținutului unui text – reprezentat scris, vizual sau vorbit, dar cu scop de a comunica – produce măsurări/evaluări ***neconstrângătoare*** **(*nonobstructive*)**, deoarece abordează comportamentul uman în condiții obişnuite de viață. Fiind deci nonreactivă, ancheta de conținut evită problema ce apare în cazul anchetei/sondajului, de exemplu, generată de faptul că atât cercetătorii, cât şi repondenții (persoanele intervievate) interacționează în timpul colectării datelor în alte moduri decât în condiții "naturale" de viață, iar, uneori, întrebările puse persoanelor intervievate sunt considerate de către acestea nepotrivite, apreciindu-se că le-ar putea afecta viața privată (M. Agabrian, 2006, p. 18).

O altă caracteristică a analizei de conținut este dată de natura surselor de informații la care apelează, şi anume ***surse secundare***. Astfel, folosind analiza de conținut, cercetătorul examinează conținutul documentelor sociale, în mod tipic cele produse de mass-media, pentru a cunoaşte şi evalua impactul fenomenelor sociale asupra obiectului cunoaşterii ştiințifice.

M. Agabrian (2006, p. 19) inventariază **o listă de teme potrivite pentru a fi centrate prin tehnica analizei de conținut, printre care menționăm**:

- motivul tematic al cântecelor populare sau religioase;
- tendințele în subiectele abordate în ziarele de ştiri;
- ideologiile promovate de către editorialişti;
- frecvența de apariție a diferitelor grupuri de vârstă în programele televiziunilor comerciale;

- interviurile calitative în profunzime;
- răspunsurile la întrebările deschise din chestionare;
- temele mesajelor din reclame;
- temele ideologice în cuvântările liderilor politici sau ale managerilor organizațiilor;
- etc.

Pornind de la considerentul că analiza de conținut este utilă pentru teme ce implică un volum mare de text, ale cărui mesaje sunt dificil de remarcat în mod obişnuit, unii autori accentuează capacitatea acestei metode de cercetare pentru descrierea obiectivă a fenomenului cercetat – ca obiect al cunoaşterii ştiințifice – prin identificarea în mod sistematic şi obiectiv a caracteristicilor specifice din text, pentru a trage concluzii, pentru a face inferențe de natură psihologică şi sociologică (Ole Holsti, 1969, R.Ph. Weber, 1990, p. 9 şi S. Chelcea, 2001, p. 515, citați în M. Agabrian, 2006, p. 21).

Analiza de conținut poate urmări deopotrivă obiective:

- **cantitative**, materializate prin numărarea categoriilor-cheie şi măsurarea cantităților distribuite pe variabile; de exemplu, câte feluri de promisiuni a făcut senatorul "X" în cuvântările rostite în campania electorală, care a fost suma de bani alocată pentru fiecare categorie în bugetul fiecărei şcoli şi cum se compară sumele dintr-o şcoală cu sumele din celelalte şcoli luate în analiză;
- **calitative**, care analizează textul scris sau vorbirea transcrisă pentru înțelegerea semnificațiilor; de pildă, ce fel de promisiuni a făcut senatorul "X" în cuvântările rostite în campania electorală, în bugetele şcolilor analizate, ce categorii principale au fost incluse şi ce categorii apar în bugetele acestora.

Indiferent de forma sub care se realizează – cantitativă sau calitativă –, analiza de conținut are **o serie de avantaje** şi **dezavantaje** (tabelul 3.6).

Tabelul 3.6 Avantaje şi dezavantaje ale anchetei de conținut

Avantaje	Dezavantaje
• Urmăreşte direct mesajul comunicat prin text, evidențiind, astfel trăsătura centrală a interacțiunii sociale. • Permite atât analize cantitative, cât şi calitative. • Prin analiza textelor, oferă o valoroasă cunoaştere de profunzime din punct de vedere istoric/cultural. • Permite analiza statistică a formei codate a textului.	• Este afectată de erori pronunțate, mai ales când se doreşte producerea unor concluzii generalizate. • De multe ori este lipsită de o bază teoretică. • Este reductivă, în special când are de-a face cu texte complexe. • Tinde prea adesea să se reducă doar la numărătoarea unor cuvinte.

Avantaje	Dezavantaje
• Este un mijloc neconstrângător de analiză a interacțiunilor. • Permite o cunoaştere profundă a modelelor de gândire umane şi ale folosirii limbajului.	• Neglijează prea des contextul în care s-a produs textul, ca şi starea de lucruri după redactarea lui.

Sursa: Tabelul este realizat pornind de la M. Agabrian, 2006, p. 24-25.

Pentru că analiza de conținut este, uneori, parte a unui proiect de cercetare ştiințifică mai amplu, planul său de desfăşurare trebuie corelat cu obiectivele acestui proiect de cercetare. Trebuie reținut faptul că planul de cercetare al "analizei de conținut" nu diferă prea mult de cel pentru oricare altă modalitate (strategie) de cercetare din ştiințele socioumane. În caseta 3.4 se prezintă structura şi elementele planului cercetării sociale ("designului") în cazul analizei de conținut.

Caseta 3.4

Etapele designului analizei de conținut

Exemplul următor particularizează structura şi elementele designului cercetării sociale la analiza de conținut.

1. Stabilirea temei cercetării şi a întrebării generale; formularea setului de întrebări şi a obiectivelor

- Întrebări: "cine?", "ce?", "care?", cum?"

1.1. Formularea *întrebărilor cercetării* pentru a realiza unul sau mai multe dintre următoarele *obiective*:

- descrierea conținutului textului (mesajului comunicat) prin strategia inductivă;
- testarea ipotezelor caracteristice mesajului prin strategia deductivă;
- identificarea patternurilor comunicării unor probleme sociale variate;
- compararea conținutului mesajului (textual sau media) cu "lumea reală";
- atribuirea imaginii unor grupuri particulare din societate;
- stabilirea unui punct de plecare pentru studiul efectelor comunicării.

2. Metodologia

2.1. Documentarea teoretică

2.2. Definirea universului cercetării; specificarea granițelor conținutului ce va fi examinat după subiect, perioada de timp etc.

2.3. Eşantionarea
- tehnici de eşantionare probabilistă;
- tehnici de eşantionare nonprobabilistă;
- strategii de eşantionare calitativă.

2.4. Luarea deciziilor cu privire la variabile; se stabileşte nivelul de măsurare (scale nominale, ordinale, de intervale şi de rapoarte) şi regulile de codare.
- În cazul codării umane, *cartea codurilor* şi *formularul codării* trebuie construite în avans (deductiv), apoi îmbunătățite şi dezvoltate pe parcurs (inductiv).
- În cazul codării pe computer, dicționarul sau alt protocol de codare trebuie stabilit aprioric. Distingerea între *unitatea de colectare (înregistrare) a datelor* (elementul față de care fiecare variabilă este măsurată) şi *unitatea de analiză* (partea textului care va fi numărată, analizată, descrisă sau interpretată, adică elementul după care datele sunt analizate şi față de care rezultatele sunt prezentate) impune să avem în vedere că, uneori, cele două lucruri sunt aceleaşi. De pildă, în cele mai multe investigații sociale, persoana individuală este atât unitate de colectare a datelor, cât şi unitate de analiză. În analiza de conținut, unitatea de colectare a datelor ori unitatea de analiză – sau amândouă – trebuie să fie o *unitate de text* (cuvânt, sens al cuvântului, propoziție/frază, paragraf, temă, text întreg).
  - Dacă este cazul, stabilirea *unității de context.*
  - Definirea *categoriilor de conținut* (exhaustive şi mutual exclusive).

3. Codarea

3.1. În cazul *codării pe computer* cu ajutorul unor programe dedicate, aplicăm dicționarele la textele eşantionate pentru a genera frecvențele unităților de analiză.

3.2. În cazul folosirii *codării umane*, se face verificarea procentului acordului intercodor sau intracodor pentru fiecare variabilă.

4. Analiza datelor prin comparații după: cuvinte pozitive sau negative, grile de lectură, perioade de timp, domeniile subiectului, surse, rezultate, "viața reală" etc.

4.1. Analiza statistică (univariată, bivariată sau multivariată)

4.2. Analiza calitativă

5. Redactarea raportului de cercetare

5.1. Rezultatele şi semnificația lor statistică

Sursa: M. Agabrian. (2006). *Analiza de conținut*. Iaşi: Polirom, p. 39-40.

Sinteza capitolului 3

🕮 TERMENI-CHEIE

Analiză de conținut
Document
Experiment
Observație
Studiu de piață

🕮 LUCRĂRI PRACTICE

♦ Control al cunoştinţelor

1. Ce se înțelege prin document social?
2. Ce criterii pot fi luate în considerare pentru clasificarea documentelor sociale?
3. Care este structura Anuarului statistic al României?
4. Prin ce se deosebeşte studiul de caz de sondaj?
5. În ce scop se pot realiza studii de caz?

♦ Atelier de reflecție

1. Formulați o întrebare care v-ar putea determina să demarați un studiu de caz.
2. Identificați şi examinați comparativ studii de caz folosite în scopuri pedagogice, pe de o parte, şi studii de caz ca metodă de cercetare în ştiințele socioumane, pe de altă parte.
3. Definiți granițele unui studiu de piață în domeniul marketingului.
4. Proiectați designul de cercetare pentru un studiu de piață.
5. Exersați întocmirea unei baze de date necesare realizării unui studiu de caz/studiu de piață/analiză de conținut.

4. Cu privire la evaluarea rezultatelor cercetării ştiinţifice economice

4.1. Conceptul de scientometrie

J.J. Rouseau considera că "abuzul cărţilor omoară ştiinţa", pentru că există riscul de a crede că se ştie ceea ce s-a citit şi, apoi, de a crede că nu ar mai fi nevoie să se "învețe" ceea ce s-a citit. Astăzi, cu atât mai mult sentința ilustrului filosof francez este mai dură. Pentru că explozia informațională face incertă asimilarea conținutului unei multitudini de publicații de specialitate, iar sub această presiune studenți şi specialişti se găsesc confruntați cu o inevitabilă problemă de selecție a lecturilor lor.

Într-o asemenea situație, orice subiect interesat în cunoaşterea ştiințifică trebuie să-şi găsească răspunsuri la câteva întrebări majore legate de procesul de documentare-învățare pe care este nevoit să-l parcurgă:

- De la cine emană producția ştiințifică (eventual conturarea şcolilor de gândire)?
- Care sunt metodele de investigație utilizate?
- Cercetarea ştiințifică în diferite domenii de cunoaştere la nivelul diferitelor comunități (țară, şcoală…) prezintă caracteristici distinctive sau se mărgineşte la a adapta instrumente şi modele de acțiune dezvoltate de alte comunități[1], cu riscul de a implementa un sistem de valoare răspunzând imperfect normelor economice şi sociale ale țărilor (comunităților) importatoare de informație ştiințifică?

Un ajutor real, pentru a găsi răspunsuri la aceste întrebări, îl aduce analiza **scientometrică**, care are ca obiectiv găsirea, pornind de la analiza producției ştiințifice dintr-un domeniu/disciplină bine delimitat/ă, a legăturilor cu alte domenii/discipline, a rădăcinilor (originilor) acestora, a legăturilor interdisciplinare sau intradisciplinare, de manieră să delimiteze spațiile şi particularitățile lor.

Scientometria este o disciplină nouă, generalizatoare a unei practici inițial numită bibliometrie, şi se sprijină pe diverse metode care permit să se ajungă la reprezentări sub formă de indicatori sau cartografii.

---

[1] De exemplu, este deja de notorietate analiza comparativă a diferitelor abordări metodologice a unor tipuri de cercetări ştiințifice în şcoli/universități din SUA şi Europa.

Bibliometria, ca măsură a producției ştiințifice, are ca obiect identificarea actorilor dintr-un domeniu şi caracterizarea poziției lor mutuale: domenii de excelență, legături între echipe etc. Determinarea tematicilor majore (tendințele mari) şi emergente (semnale slabe eventual purtătoare de viitor) dintr-un domeniu de cercetare este complementară studiului autorilor dintr-un set de lucrări. Bibliometria presupune recurgerea la instrumente matematice minime. Metodele utilizate, pentru a realiza această muncă, procedează printr-o analiză statistică descriptivă a unei baze de date documentare la care metoda citațiilor, cocitațiilor şi cuvintele asociate a fost combinată.

Noutatea disciplinei scientometrie constă în faptul că analiza bibliometrică a fost dezvoltată pentru a răspunde cerințelor unei epistemologii istorice din sfera unui domeniu/disciplină. Astfel, folosindu-se instrumentele scientometrice cantitative (numărători pe perioade de timp, relații între participanți: țări şi citanți) şi având în vedere utilizarea unor filtre calitative (teme, cuvinte-cheie, reviste) se pot degaja temele/lucrările noi de cercetare ştiințifică, existența sau inexistența unei paradigme acceptată de o masă relativ mare de specialişti.

Clişeul cercetătorului retras, izolat în bibliotecă sau laborator, ar putea fi răspândit, dar astăzi este desigur fals. **Cercetarea ştiințifică** este o **activitate în esență socială**, adresată unui public structurat cel puțin pe două niveluri: (a) **publicul specialiştilor**, acel segment al comunității ştiințifice interne şi internaționale care cuprinde pe ceilalți cercetători din acelaşi domeniu, pregătiți să o înțeleagă, să o aprecieze critic, să o reproducă şi eventual să o ducă mai departe şi (b) **publicul mai larg**, care trebuie să fie informat de principalele rezultate şi direcții de progres ale ştiinței.

Pornind de la necesitatea **evaluării continue** şi **exigente** capabile să pună în relație rezultatele obținute cu resursele umane, materiale şi financiare alocate şi să fixeze periodic poziția cercetării naționale în raport cu nivelul mondial, evaluarea relevanței publicațiilor trebuie să se realizeze de pe pozițiile şi exigențele unei noi discipline: ***Scientometria***. Orice definiție a respectivei discipline are un caracter provizoriu, scientometria fiind şi tânără şi în creştere rapidă (Şt.E. Săndulescu, 1996). În starea actuală, scientometria are ca obiect specific *analiza cantitativă a generării, propagării şi utilizării informațiilor ştiințifice*, cu scopul de a înțelege mai bine mecanismele interne ale cercetării ştiințifice, privită într-o perspectivă socială. Metodele specifice ale scientometriei sunt *statistice*.

Analizele scientometrice prelucrează **două tipuri de date**:

a) date de ***intrare***, referitoare la resursele umane, materiale şi financiare alocate, la pregătirea sau formarea cercetătorilor, la modalitățile prin care aceştia se documentează;

b) date de ***ieşire***, referitoare la producția cercetătorilor: lucrări ştiințifice publicate (articole, cărți, brevete etc.), felul în care acestea sunt receptate de comunitatea ştiințifică şi utilizate pentru progresul cunoaşterii în domeniu, măsura în care rezultatele cercetării se reflectă în progresul tehnologic şi cultural etc.

Scientometria este destinată să ajute la fundamentarea evaluării activității de cercetare şi luării de decizii privind dezvoltarea acesteia, politica ştiinței în ansamblu. Disciplina are şi un interes sociologic:

- să dezvăluie, pe baze obiective, cum funcționează comunitatea oamenilor de ştiință;
- care sunt "regulile jocului" şi cum evoluează ele;
- cum comunică cercetătorii între ei.

Din analiza relațiilor între parametrii de intrare şi cei de ieşire se pot genera şi corobora ipoteze privind mecanismele interne de "funcționare" ale cutiei negre denumite cercetare ştiințifică.

Lăsând la o parte precursorii îndepărtați, preocupările mai consecvente de scientometrie, cunoscută la început sub denumirea de *ştiință a ştiinței*, datează din a doua jumătate a secolului al XX-lea, mai precis din deceniul al şaptelea. Printre pionieri se numără Derek J. de Solla Price, profesor la Universitatea Yale din Statele Unite. La noi, în România, trebuie să amintim numele acad. Aurel Avramesscu şi preocupările inițiate de el sub numele de *scientică*.

Dezvoltarea scientometriei a devenit exponențială în ultimele trei decenii, ca şi dezvoltarea literaturii ştiințifice însăşi. Au apărut colective şi institute dedicate acestei discipline, se elaborează şi se susțin teze de doctorat pe această temă, au fost organizate instituții oficiale specializate, ca de exemplu:

- în SUA, *National Science Board*, aparținând de National Science Foundation;
- în Olanda, *Netherlands Observatory of Science and Technology*;
- în Franța, *Observatoire des Sciences et des Techniques*;
- în Ungaria, *Information Science and Scientometrics Research Unit (ISSRU)*, pe lângă Biblioteca Academiei Ungare de Ştiințe ş.a.m.d.

Au apărut numeroase monografii şi periodice, printre care se remarcă *Scientometrics*, o revistă al cărei fondator şi redactor-şef este prof. Braun Tibor, directorul ISSRU de la Budapesta. Preocupări în domeniul scientometriei există şi în țara noastră, reprezentate prin acad. Alexandru Balaban,

acad. Ioan Iovit Popescu, prof. Valentin Ionel Vlad, membru corespondent al Academiei, dr. Andrei Devenyi şi mulți alții. În cer-cetarea economică, încercări încă modeste compun acum nucleul unui fond documentar (citări, clasamente, index tematic, suport pentru cercetarea bibliografică retrospectivă) care fac obiectul unui program al Centrului de Informare şi Documentare Economică din cadrul INCE - Academia Română. Lipseşte în continuare o mai bună instituționalizare, organizarea superioară, baza materială şi, deloc de neglijat, interesul utilizatorilor.

Analiza citărilor. O idee cu adevărat novatoare în scientometrie a avut-o Eugene Garfield, la începutul anilor 1980. Folosind puterea crescândă a mijloacelor de calcul, el a trecut la inventarierea tuturor referințelor bibliografice ale tuturor articolelor publicate în revistele principale din lume, circa 4.000. Ordonându-le apoi după numele autorilor citați, a putut elabora o statistică a ecoului trezit de o lucrare dată. Ideea a avut un succes enorm; Garfield, prin firma fondată de el, *Institute of Scientific Information (ISI)* din Philadelphia, SUA, a început editarea seriei de periodice numite *Science Citation Index (SCI)*, în care fiecare cercetător-autor putea găsi de cine, când şi unde a fost citat.

S-a dezvoltat un întreg capitol al scientometriei: analiza citărilor. Ingeniozitatea manipulării acestor informații se dovedeşte inepuizabilă. Înainte de a trece la câteva exemplificări, este necesară o mențiune. Principala critică adusă scientometriei a fost ocultarea sau chiar ignorarea aspectului calitativ, corelat cu *valoarea ştiințifică* a unei lucrări. Noțiunea de valoare ştiințifică nu este formalizabilă, ci face parte din categoria aprecierilor intersubiective.

Dacă modificăm problema, în sensul că nu urmărim "valoarea" unei lucrări sau individ, ci a unui grup de lucrări sau de indivizi-autori, ceea ce este normal, pentru că avem de-a face cu indicatori statistici, obiecțiile menționate îşi pierd din pondere pe măsură ce grupul de entități evaluate este mai numeros. Concluziile unei analize referitoare la o țară, o ramură a ştiinței, o revistă (de exemplu, toate numerele dintr-un an) devin mai greu de combătut cu obiecțiile de mai sus. Dintre indicatorii statistici derivați, mai important este ***factorul de impact*** al unei reviste, definit ca număr mediu de citări raportat la numărul total de articole publicate într-un an. El se corelează cu importanța, cu prestigiul, cu utilitatea revistei respective. Dacă pentru o lucrare dată, impactul se poate afla relativ târziu după publicare, când încep să se acumuleze citările în alte articole ulterioare, faptul că o lucrare dată a fost acceptată spre publicare de către o revistă cu factor de impact mare, ai cărei referenți sunt exigenți din dorința de a menține acest nivel, reprezintă deja o apreciere foarte pozitivă pentru acea lucrare. Putem spune

că factorul de impact al revistei reprezintă speranța (matematică) aferentă fiecărei lucrări publicate în acea revistă de a fi citată într-un an dat. *SCI* publică anual (într-un volum special, intitulat *Journal Citation Reports*) listele reactualizate cu factorii de impact ai tuturor revistelor existente în banca de date a ISI. O succesiune de ani cu factori de impact mult inferiori mediei este un motiv de scoatere a revistei din banca de date. Pentru o mai bună cuprindere, ISI publică în prezent nu numai *SCI*, dedicată ştiinţelor de bază: matematică, fizică, chimie, biologie, medicină, ştiinţe tehnice etc., ci şi *Social Sciences Citation Index (SSCI)* pentru ştiinţe social-economice, pre-cum şi *Arts and Humanities Citation Index (A & HCI)*, pentru istorie, literatu-ră, arte etc. Există o puternică competiţie între revistele ştiinţifice dintr-o specialitate pentru a pătrunde şi a se menţine în banca de date a ISI şi pentru a avea un factor de impact cât mai mare. În literatura scientometrică, revistele cuprinse în *SCI* sunt denumite "grupul principal" (*mainstream journals*), iar orice cercetător sau institut care doreşte o vizibilitate şi o credibilitate pe plan internaţional urmăreşte să publice în aceste reviste.

În addenda 3 sunt prezentate, în scop documentar, publicaţiile ştiinţifice academice din România, cuprinse în sistemul de evaluare ISI. Să remarcăm "tinereţea" stagiului revistelor noastre în sistem, dar şi - în consecinţă - faptul că în ultimii ani publicaţia ştiinţifică românească a pătruns în elita mondială a ştiinţelor.

La ce întrebări se poate da răspuns (probabilistic, desigur) pe baza analizei citărilor?

a) Care sunt domeniile şi temele/subiectele cele mai actuale, mai "la moda" în fiecare ramură?
b) Care sunt lucrările şi autorii cei mai citaţi? Analize statistice au arătat ca laureaţii premiilor Nobel şi ai altor distincţii ştiinţifice prestigioase se recrutează de regulă dintre autorii foarte frecvent citaţi.
c) Care colectivităţi umane (instituţii, ţări, grupuri de ţări) au influenţă maximă în dezvoltarea ştiinţei?
d) Cum variază în timp interesul pentru o anumită descoperire ştiinţifică? Cam după câtă vreme devine un bun comun, aşa încât se omite citarea autorilor?
e) Care sunt revistele ştiinţifice cele mai influente? Unde ar trebui să trimită autorii rezultatele cercetării lor pentru a obţine o audienţă maximă?

Evident, mai sunt multe întrebări şi cercul lor se lărgeşte necontenit. Este important de remarcat că răspunsurile, chiar imperfecte şi probabilisti-

ce, oferite de scientometrie, reprezintă tot atâtea conexiuni inverse (*feed-back*) foarte prețioase, care permit comunității ştiințifice, atât cercetători, cât şi factori de decizie, să aprecieze tendințele care apar şi consecințele anumitor eforturi întreprinse.

4.2. Încercare de fundamentare a unui indicator de relevanță

Construirea unui indicator de relevanță al lucrărilor naționale în domeniul socioeconomic de cercetare, cu impact asupra literaturii şi confruntărilor ştiințifice internaționale, a constituit obiectul unui demers* teoretic întreprins de dr. Valeriu Ioan-Franc, la Institutul Național de Cercetări Economice, la începutul anilor 2000. Premisele acestei elaborări au fost:

- inventarierea - articolelor, cărților şi comunicărilor publicate/susținute de cercetătorii români în străinătate;
- inventarierea publicațiilor semnificative - reprezentative interesate să publice (sau care au publicat) materiale ale cercetătorilor români;
- construirea unei scale de evaluare în funcție de impactul publicației-suport: arie de acoperire teoretică, geografică, ştiințifică;
- evaluarea globală şi particulară a publicațiilor;
- construirea sistemului național de citări interne şi internaționale.

Indicatorul de relevanță propus este constituit ca **un model deschis perfecționărilor ulterioare** astfel ca, pe măsura experimentărilor sale, să se poată ajunge la o formă definitivă cât mai aproape de necesitățile utilizatorilor.

Ceea ce **trebuie subliniat** de la bun început sunt **câteva elemente de bază**, şi anume:

a) **Indicatorul foloseşte metoda scorurilor sau punctajelor** care se acordă publicațiilor în care a fost prezentat studiul (integral sau parțial, concluzii sau rezumate). Se acordă importanță publicației în lipsa evaluării materialului publicat, ştiut fiind faptul că în materie de publicații academice severitatea acceptării publicării concluziilor unei cercetări este relevantă. Scara de evaluare a publicațiilor a avut în vedere, în viziunea inițială a metodei un punctaj de la 1 la 10 pentru ierar-

* Demers prezentat în studiul nostru cu caracter exemplificativ, menit să "provoace" colective, catedre, facultăți sau universități la a produce propriile evaluări prin sisteme proprii.

hizarea publicațiilor interne (fiind numeric mai puține față de plaja publicațiilor internaționale) şi de la 1 la 20 pentru publicațiile în străinătate. Pe scara publicațiilor naționale am plasat în partea superioară pe cele academice, recunoscute pentru exigența lor ştiințifică şi rigoarea cu care alocă spațiile editoriale numai acelor rezultate cu adevărat notabile pentru domeniul de activitate analizat. În partea a doua a scalei de punctaj am plasat publicațiile periodice şi, în final, pe cele de popularizare şi cotidianele cu pagini economice. Pentru publicațiile din străinătate lărgirea scalei de notare s-a avut în vedere datorită numărului lor foarte mare pe plan internațional.

Revine evaluatorului să stabilească, atunci când va proceda la utilizarea indicatorului, această scală a publicațiilor care promovează rezultatele cercetării ştiințifice din domeniul analizat.

b) În formalizarea modelului matematic al indicatorului relativ am introdus utilizarea **plafonului** - **punctajului maxim** -, stabilit la alegere fie de evaluator, fie de entitatea evaluată în funcție de numărul de publicații, distribuția lor în intern sau în străinătate. Mecanismul acestui plafon este următorul: plecând de la premisa că un cercetător nu poate publica într-un an în reviste academice (semnificative deci ca rigoare ştiințifică) mai mult de zece articole, înseamnă că punctajul maxim pentru articolele publicate în țară va fi 100. În cazul în care cercetătorul realizează în anul analizat mai mult de 10 articole, şi le va alege - pentru evaluare - pe acelea care îl reprezintă, ca rezultate ştiințifice şi punctaj, dar nu mai mult de zece. Pentru publicațiile în străinătate se procedează la fel, şi în consecință punctajul nu poate fi mai mare de 200 de puncte. Cu alte cuvinte, punctajul maxim al unui cercetător nu poate fi, cumulat, mai mare de 300 de puncte. Pentru colective de cercetători şi chiar institute, în funcție de componența lor, punctajul maxim se va stabili prin multiplicare.

c) **Coeficientul de multiplicare** π (sau de internaționalitate) introdus în model are rolul de a face posibilă determinarea punctajului compozit (scorul publicațiilor interne + scorul publicațiilor externe), atunci când acesta se raportează ca relevanță a publicațiilor interne la publicațiile externe. În intenția noastră acest coeficient este foarte important, fiind acel element care dă caracterul de element deschis viitorului acestui indicator prin faptul că, inițial, coeficientul π propus de noi poate avea valoarea 5, respectiv scorul oricărui articol publicat în străinătate se multiplică cu această valoare, semnificând poziția de subordonare - promovată, indusă chiar de Academia Română, atunci când se compară un cercetător care publică şi peste hotare față de cei care au acces numai la publicațiile naționale. Pe măsură ce se vor derula etape-

le maturizării cercetării ştiinţifice româneşti, respectiv va creşte relevanța internațională a rezultatelor publicate de cercetătorii români, valoarea coeficientului va scădea (la trei, două puncte), ceea ce va diminua "rating-ul" de subordonare față de periodicele străine.

Revine, de asemenea, evaluatorilor să hotărască momentul şi mărimea cu care se va lucra în evaluare, fie pe cercetător, pe institut sau pe lucrări de sine stătătoare.

d) **Domeniile de aplicare a indicatorului** pot fi evaluările pentru:

- o lucrare de cercetare, un studiu, respectiv citările despre o lucrare sau un studiu;
- un cercetător care-şi publică individual rezultatele muncii sale în publicațiile din țară sau străinătate;
- un sector de cercetare dintr-un institut, fie prin însumarea rezultatelor pe lucrări, fie a rezultatelor individuale ale cercetătorilor care compun colectivitatea. Un asemenea mod de evaluare este interesant pentru obținerea unor granturi colective care pot susține cererile atât cu scorurile lucrărilor colective, cât şi cu cele ale cercetătorilor luați individual;
- un institut în ansamblul său, prin însumarea scorurilor sectoarelor/secțiilor/colectivelor şi/sau ale cercetătorilor care îl compun.

Pe baza acestor elemente, **indicele de profunzime şi relevanță** privind **evaluarea elaborărilor teoretice în domeniul cercetării ştiinţifice economice** a fost formalizat după cum urmează:

4.2.1. Indicatori absoluți

a. Scorul (punctajul) pentru articolele (studiile) publicate în țară:

$$KD = \Sigma sd_i \times pd_i \qquad (1)$$

unde:

KD - punctajul pentru articolele publicate în țară;

sd_i - numărul de articole publicate în țară în revista (publicația) *i* (*i* = 1, …, *nd*, unde *nd* este revista internă cea mai prestigioasă; publicațiile sunt ierarhizate în funcție de importanța «impactul, prestigiul» lor în mediul ştiinţific economic din țară, de la cea mai puțin prestigioasă, *i* = 1, până la cea mai prestigioasă pe plan național, *i* = *nd*);

pd_i - importanța (nota) atribuită fiecărui articol publicat în țară în revista *i* (această notă variază de la valoarea cea mai mică, să spunem, de exemplu, 1, corespunzând revistei celei mai puțin presti-

gioase, până la valoarea cea mai mare a unei reviste publicate în țară, de exemplu, valoarea 10). Este evident că, în punctarea revistelor (publicațiilor de specialitate), vom putea întâlni grupuri notate cu acelaşi punctaj, între 1 şi 10. Desigur, articolele publicate în țară, dar în limbi de circulație internațională (îndeosebi cele în limba engleză) şi având o buna recunoaştere internațională se vor plasa în partea superioară a scării valorice (notele 9 şi 10).

b. Scorul (punctajul) pentru articolele (studiile) publicate în străinătate:

$$KE = \Sigma se_j \; x \; pe_j \qquad (2)$$

unde:

KE - punctajul pentru articolele publicate în străinătate;

se_j - numărul de articole publicate în străinătate în revista (publicația) *j* (*j* = 1, …, *ne*, unde *ne* este revista din străinătate cea mai prestigioasă; publicațiile sunt ierarhizate în funcție de importanța «impactul, prestigiul» lor în mediul ştiințific economic interna-țional, de la cea mai puțin prestigioasă, *j* = 1, până la cea mai prestigioasă pe plan internațional, *j* = *ne*);

pe_j - importanța (nota) atribuită fiecărui articol publicat în străinătate în revista *j* (această notă variază de la valoarea cea mai mică, să spunem, de exemplu, 1, corespunzând revistei celei mai puțin prestigioase din străinătate, până la valoarea cea mai mare a unei reviste publicate în străinătate, de exemplu valoarea 20).

c. Scorul (punctajul) compozit:

Metoda directă (sau a echivalării directe)

$$K = [\Sigma sd_i \; x \; pd_i \;] + p \; x \; [\Sigma se_j \; x \; pe_j] \qquad (3)$$

sau

$$K = KD + \pi \; x \; KE \qquad (4)$$

unde:

K - punctajul compozit;

π - coeficientul de multiplicare (coeficientul de "internaționalitate"). Introducerea acestui coeficient face posibilă adunarea articolelor publicate în străinătate cu cele publicate în țară. Cu cât, în perspectiva recunoaşterii internaționale a contribuțiilor teoretice naționale, calitatea literaturii economice publicată în țară va spori, cu atât valoarea atribuită coeficientului de multiplicare se va diminua.

De exemplu, considerând că valoarea coeficientului π este egală cu 5, atunci un articol publicat în cea mai prestigioasă revistă din străinătate va trebui notat, conform indicelui compozit, cu valoarea 100 (20 x 5). În cazul unui cercetător ipotetic, care ar acumula, să spunem, prin publicarea în țară a unui punctaj *KD* = 50, şi respectiv prin publicarea în străinătate a unui punctaj *KE* = 40, scorul compozit *K* va fi de 250 (adică *K* = 50 + 5 x 40). Să presu-punem cazul mai concret în care un cercetător publică 8 articole în țară, cumulând un punctaj *KD* = 48, şi doar 2 articole în străină-tate, pentru care obține un punctaj *KE* = 18. Un alt cercetător să presupunem că publică în acelaşi an doar 3 articole în țară cumulând un punctaj *KD* = 18, dar şi 4 articole în străinătate, pentru care obține un punctaj *KE* = 36. Pentru simplificare am presupus că respectivii cercetători înregistrează aceleaşi medii de puncte pe articol atât pentru publicațiile din țară (6 puncte/articol), cât şi pentru cele din străinătate (respectiv 9 puncte/articol). În acest exemplu, scorul compozit va fi *K* = 138 (48 + 5 x 18) în cazul primului cercetător şi respectiv *K* = 198 (18 + 5 x 36) în cazul celui de-al doilea cercetător. Desigur, ipoteza realizării aceloraşi medii de către cei doi cercetători, atât în cazul articolelor publicate în țară, cât şi al acelora publicate în străinătate, va fi de regulă infirmată de realitate. Este de presupus că, dacă un cercetător reuşeşte să publice un număr mai mare de lucrări în străinătate, atunci şi media sa pe un articol va fi mai mare (numele său fiind mai cunoscut, articolele sale vor fi acceptate şi în țară de către revistele cele mai prestigioase). În exemplul nostru ar putea fi cazul celui de-al doilea cercetător. Din considerente ce țin de simplificarea expunerii, mediile pe articol publicat în cazul celor doi cercetători au fost presupuse ca fiind egale în această fază a evaluării relevanței ştiințifice.

Metoda distanței (sau a rezultantei)

$$K^* = \{(\Sigma sd_i \times pd_i)^2 + [\pi \times (\Sigma se_j \times pe_j)]^2\}^{1/2} \quad (5)$$

sau

$$K^* = [KD^2 + (\pi \times KE)^2\}]^{1/2} \quad (6)$$

care se mai poate scrie:

$$K^* = \sqrt{\{(\Sigma sd_i \times pd_i)^2 + [\pi \times (\Sigma se_j \times pe_j)]^2\}} \quad (7)$$

sau

$$K^* = \sqrt{[KD^2 + (\pi \times KE)^2]} \quad (8)$$

unde:

*K** este punctajul compozit calculat prin metoda distanței, pentru cazul unui cercetător care a realizat să spunem un *KD* = 50 şi, respectiv un *KE* = 40. *K** va fi deci 206,2. Revenind la exemplul concret al comparării celor doi cercetători prezentați anterior, în cazul primului cercetător *K** = 102 (prin metoda directă *K* = 138), iar pentru cel de-al doilea cercetător *K** = 181 (față de *K* = 198 prin metoda directă).

4.2.2. Indicatori relativi

a. Scorul (punctajul) relativ pentru articolele (studiile) publicate în țară:

$$kd = [\Sigma sd_i \times pd_i] / KD_{max} \quad (9)$$

sau

$$kd = KD / Kd_{max} \quad (10)$$

unde:

KD_{max} este punctajul maxim ce poate fi realizat de către un cercetător atestat la maxim (cercetător principal gr. I), în condițiile în care lucrează full-time într-un institut de cercetare şi îşi alege varianta optimă pentru activitatea publicistică în țară (adică va publica, restricționat de perioada de timp considerată şi de acceptul revistelor, acel număr de articole şi îşi va alege acele reviste interne care vor asigura un impact maxim în mediul ştiințific economic național). Din precizările anterioare s-a convenit că acest punctaj maxim este 100 de puncte). Desigur, punctajul maxim, care va include numărul de articole potențial publicabile în țară într-o perioadă dată de timp (de regulă un an calendaristic), va ține seama, pe lângă valoarea specifică relativă la importanța revistelor naționale (pd_i), de frecvența lor de apariție. Dacă presupunem că această valoare teoretică, KD_{max}, este egală cu 100, (adică echivalentul a 10 articole publicate în cea mai prestigioasă revistă de specialitate din țară pentru care *pd* = 10), iar *KD* scorul efectiv realizat este să spunem de 50, atunci scorul relativ, *kd*, va fi de 0,500 sau, exprimat în procente, 50% față de nivelul maxim posibil. Dacă ne referim la exemplul concret al comparării celor doi cercetători prezentați anterior, în cazul primului cercetător *kd* = 0,48 (48/100), iar pentru cel de-al doilea *kd* = 0,18 (18/100).

b. Scorul (punctajul) relativ pentru articolele (studiile) publicate în străinătate:

$$ke = [\Sigma se_j \times pe_j] / KE_{max} \quad (11)$$

sau

$$ke = KE / KE_{max} \quad (12)$$

unde:

KE_{max} este punctajul maxim ce poate fi realizat de către un cercetător atestat la maxim (cercetător principal gr. I), în condițiile în care lucrează full-time într-un institut de cercetare şi îşi alege varianta optimă pentru activitatea publicistică internațională (adică va publică, restricționat de perioada de timp considerată şi de acceptul revistelor, acel număr de articole şi îşi va alege acele reviste din străinătate care vor asigura un impact maxim în mediul ştiințific economic internațional). Desigur, punctajul maxim, care va include numărul de articole potențial publicabile într-o perioadă dată de timp (de regulă un an calendaristic), va ține seama, pe lângă valoarea specifică relativă la importanța revistelor străine (pe_j), de frecvența lor de apariție. Dacă presupunem că această valoare teoretică, KE_{max}, este egală cu 200 (adică echivalentul a 10 articole publicate în cea mai prestigioasă revistă de specialitate din străinătate, pentru care *pe* = 20), iar *KE*, scorul efectiv realizat de către un cercetător ipotetic, este să spunem de 40, atunci scorul relativ, *ke*, va fi de 0,2 sau, exprimând în procente, 20% față de nivelul maxim posibil. În cazul exemplului concret al comparației a doi cercetători, prezentat anterior, *ke* = 0,09 (18/200) pentru primul cercetător şi respectiv *ke* = 0,18 (36/200) pentru cel de-al doilea cercetător.

c. Scorul (punctajul) compozit relativ:

Metoda directă

$$k = \{[\Sigma sp_i \times pd_i] + \pi \times [\Sigma se_j \times pe_j]\} / (\pi \times KE_{max}) \quad (13)$$

sau

$$k = (KD + \pi \times KE) / (\pi \times KE_{max}) \quad (14)$$

unde:

KE_{max} este punctajul maxim ce poate fi realizat de către un cercetător atestat la maxim (cercetător principal gr. I), în condițiile în care lucrează full-time într-un institut de cercetare şi îşi alege varianta optimă pentru activitatea publicistică (adică va publica, restricționat de perioada de timp considerată şi de acceptul revistelor, acel număr de articole şi îşi va alege acele reviste care vor asigura un impact maxim în mediul ştiințific economic). După cum se constată, numitorul fracției, care exprimă punctajul potențial maxim, este calculat pe baza aceluiaşi indicator ca în cazul evaluării impactului

extern al publicațiilor (am optat pentru această variantă deoarece, datorită decalajului de impact dintre publicațiile naționale şi cele din străinătate, $KD_{max} < \pi\ KE_{max}$). Dacă presupunem că valoarea teoretică, $\pi\ KE_{max}$, este egală cu 5 x 200, iar scorurile efectiv realizate, la intern şi la extern, de către un ipotetic cercetător sunt de 50 (*KD*) şi respectiv 40 (*KE*), atunci scorul compozit relativ, *k*, va fi [50 + (5 x 40)] / [5 x 200], adică 0,25 sau, exprimând în procente, 25% față de nivelul maxim posibil. Să ne reamintim că, în cazul exemplului cercetătorului ipotetic, scorul (punctajul) relativ pentru articolele (studiile) publicate în țară era de 48%, iar cel pentru articolele publicate în străinătate de 40%. În exemplul celor doi cercetători, *k* = 0,276 ([48 + (5 x 18)] / [5 x 100]) în cazul primului cercetător şi respectiv *k* = 0,396 ([18 + (5 x 36)] / [5 x 100]) în cazul celui de-al doilea cercetător.

Tot ca o mărime relativă, putem exprima scorul unuia dintre cercetători în raport cu realizările celuilalt. Astfel, se poate spune că scorul compozit obținut de către primul cercetător, din exemplul nostru, reprezintă 69,7% din cel realizat de al doilea cercetător (138/198 sau 0,276/0,396).

Metoda distanței

$$k^* = \{(\Sigma\ sd_i \times pd_i)^2 + [\pi \times (\Sigma\ se_j \times pe_j)]^2\}^{1/2} / (\pi \times KE_{max}) \quad (15)$$

sau

$$k^* = [KD^2 + (\pi \times KE)^2]^{1/2} / (\pi \times KE_{max}) \quad (16)$$

care se mai poate scrie

$$k^* = \sqrt{\{(\Sigma\ sd_i \times pd_i)^2 + (\Sigma\ se_j \times pe_j)^2\}} / (\pi \times KE_{max}) \quad (17)$$

sau

$$k^* = \sqrt{[KD^2 + (\pi \times KE)^2]} / (\pi \times KE_{max}) \quad (18)$$

unde:

*k** este punctajul compozit relativ calculat prin metoda distanței. După cum se constată, ca şi în cazul metodei echivalării directe, numitorul fracției, care exprimă punctajul potențial maxim, este calculat pe baza aceluiaşi indicator ca în cazul evaluării impactului extern al publicațiilor. În cazul cercetătorului ipotetic, având scorurile *KD* = 50 şi respectiv *KE* = 40, va rezulta un *k** = 0,412 (comparativ cu rezultatul obținut pe baza metodei directe, respectiv *k* = 0,5). Revenind la exemplul concret al comparării a doi cercetători, prezentat anterior, scorul relativ compozit, obținut de această dată prin metoda distanței, va fi *k** = 0,204 în cazul primului cercetător

(comparativ cu rezultatul metodei directe unde k = 0,276) şi respectiv k^* = 0,362 în cazul celui de-al doilea cercetător (comparativ cu rezultatul metodei directe unde k = 0,396).

Putem, de asemenea, exprima scorul unuia dintre cercetători în raport cu realizările celuilalt. Astfel, se poate spune că scorul compozit obținut de către primul cercetător din exemplul nostru reprezintă 56,4% (102/181 sau 0,204/0,362) din cel realizat de al doilea cercetător (comparativ cu ponderea de 69,7%, rezultată prin aplicarea metodei de calcul a echivalării directe).

Sinteza capitolului 4

TERMENI-CHEIE

Bibliometrie
Factor de impact
Indicator de relevanță
Scientometrie

LUCRĂRI PRACTICE

♦ **Control al cunoştinţelor**

1. Ce este bibliometria?
2. Ce aduce nou scientometria?
3. Care sunt elementele definitorii ale cunoaşterii socioumane?

♦ **Atelier de reflecție**

1. Pentru o temă de cercetare aleasă, încercați să găsiți răspunsuri din perspectiva scientometriei.

Secțiunea a II-a

GHID DE REDACTARE
A UNEI LUCRĂRI DE LICENȚĂ,
A UNEI LUCRĂRI DE DISERTAȚIE
ŞI A UNEI TEZE DE DOCTORAT

5. Aspecte generale

În paginile acestui "Ghid", s-a apelat la sintagma "lucrări de absolvire" pentru a înlocui o formulă destul de lungă "lucrare de licență, de masterat şi teză de doctorat".

5.1. Ce este o lucrare de absolvire

Lucrarea de absolvire reprezintă un loc bine individualizat în tipologia formelor de comunicare în ştiință, reprezentând un produs al cercetării ştiințifice intersectate şi suprapuse pe zona învățământului universitar. Acceptarea includerii sistemului de învățare ştiințifică – prin formele de învățământ superior (licență), de studii aprofundate (master) şi de doctorat – în conținutul cunoaşterii ştiințifice, alături de creația ştiințifică, este legată de aserțiunea potrivit căreia nimeni nu poate crea nimic înainte de a învăța perfect, riguros o profesie. Din această menire organică de a lega procesul de învățare cu demersul de creare a cunoaşterii ştiințifice, înțelegem că un moment de referință în devenirea intelectuală a studentului – ca viitor specialist în societatea contemporană, când investiția în om a devenit piatra unghiulară pe care se sprijină progresul omenirii – îl reprezintă **examenul de licență/disertație sau susținerea publică a tezei de doctorat**, care marchează încheierea studiilor universitare din primul ciclu, a studiilor aprofundate (sub forma masteratului) sau a şcolii doctorale.

O lucrare de absolvire este un produs al cercetării ştiințifice care "*atestă performanțele atinse de absolvenți în instruirea lor teoretică, aptitudinile şi înclinația lor pentru profesia în care s-au format, priceperea de a sesiza oportunitățile domeniului şi de a oferi alternative eficiente şi viabile"* (Ileana Stănescu, Ionel Scobeanu, Stere Bara, Laurențiu Frățilă, Daniel Țuțunel, 2000, p. 19).

Fiind un produs al cercetării ştiințifice, o lucrare de absolvire reclamă, din partea autorului ei, o pregătire susținută şi conştientă, încă de la intrarea în facultate, care să-i permită apoi să demonstreze spirit creativ, aptitudini de a produce cunoaştere. În acest scop, studentul dispune pe parcursul anilor de pregătire universitară de multiple posibilități care, folosite cu discernământ şi seriozitate, vor asigura premisele garantării reuşitei în elaborarea lucrării de absolvire. **Printre aceste posibilități** sunt de reținut:

- activitatea ştiințifică studențească;

- elaborarea de referate, recenzii, eseuri, studii de caz;
- participarea la manifestări ştiinţifice;
- redactarea fişelor de lectură pentru referinţele bibliografice obligatorii de la disciplinele de specialitate;
- participarea la activităţi practice (în forme organizate de facultate sau pe cont propriu);
- etc.

5.2. Coordonatorul/conducătorul ştiinţific

Elaborarea unei lucrări scrise ca probă obligatorie pentru examenul de licenţă/disertaţie/doctorat **necesită prezenţa unui conducător ştiinţific**, care, de drept, este unul din profesorii din specialitatea de apartenenţă a subiectului lucrării.

Optând liber pentru un subiect, studentul trebuie să aleagă conducătorul ştiinţific cu mare responsabilitate, nu trebuie să uite că succesul sau insuccesul său îi poate aparţine lui, dar şi profesorului îndrumător. Cu alte cuvinte, relaţia dintre student şi coordonator trebuie să se fondeze pe respect, pe dialogul deschis, pe înţelegere şi bună colaborare.

Relaţia dintre coordonatorul ştiinţific şi autorul lucrării are drept scop sprijinirea acestuia din urmă în activitatea de cercetare ştiinţifică. Din această perspectivă, azi mai mult ca oricând, scopul învăţământului universitar este de a forma studenţi complecşi, care:

- nu doar răspund, dar şi provoacă;
- nu sunt doar consumatori pasivi, ci şi produc ştiinţă;
- ştiu să-şi formuleze propriile subiecte de interes şi nu se declară mulţumiţi decât atunci când reuşesc să găsească soluţii satisfăcătoare.

Răspunzând unor asemenea cerinţe – generate de specificităţile muncii în societatea informaţională bazată pe cunoaştere –, **activitatea de îndrumare a coordonatorului nu trebuie să se rezume doar la aspecte pur administrative, de rutină** (întocmirea, împreună cu studentul, a planului lucrării, a calendarului de lucru, controlul şi verificarea calităţii părţilor componente ale lucrării, avizarea formei finale a acesteia), ci trebuie să aibă ca prioritate ajutorul dat studentului pentru ca acesta să se cunoască, să se autoevalueze singur (în acest scop, **în paginile Ghidului am inclus o grilă de evaluare propusă de unii specialişti în domeniu**), fiind astfel conştient

de calitățile şi slăbiciunile sale, de cum îşi poate exploata la maximum cunoştințele, aptitudinile şi inteligența, forța creatoare.

Experiența demonstrează (Umberto Eco, 2006, p. 74-75) că **profesorii îndrumători pot ține cont, în sugerarea subiectelor, de trei alternative** care pot fi avute în vedere:

- să indice teme pe care le cunosc foarte bine, ceea ce constituie o garanție pentru coordonarea cu uşurință a studentului;
- să propună o temă pe care n-o stăpânesc destul de bine, dar despre care ar vrea să afle mai multe; o asemenea alternativă este benefică pentru ambele părți: lărgirea orizontului de cunoaştere şi dezvoltarea aptitudinilor de inovare stimulată de noutatea subiectului; la acestea, se adaugă convingerea studentului că profesorul îndrumător are încredere în el;
- să atragă studenți în echipele de cercetare ştiințifică a unor studii ample, derulate pe un anumit număr de ani, orientându-le lucrarea de licență/disertație/doctorat într-o direcție specifică, de interes colectiv; din punct de vedere didactic; în aceste condiții, studentul va putea beneficia nu numai de îndrumarea din partea unui profesor foarte bine documentat asupra subiectului, ci şi de dialogul interactiv cu alți studenți implicați în teme corelate, complementare.

În echipa pe care o formează profesorul îndrumător cu **studentul**, categoric şi acestuia din urmă îi revine **o serie de îndatoriri (obligații)** a căror îndeplinire va condiționa în mod direct calitatea lucrării de absolvire şi, implicit, rezultatul obținut de către absolvent după susținere. Aceste îndatoriri ale studentului se pot rezuma după cum urmează:

- să colaboreze cu profesorul îndrumător în alegerea temei, reflectând atent asupra motivațiilor cu privire la tema respectivă;
- să elaboreze împreună cu profesorul şi să respecte planul lucrării;
- să proiecteze, de comun acord cu profesorul, metodologia de realizare a unei cercetări de teren adecvate temei care să confere valențe practice lucrării de absolvire;
- să țină cont de îndrumările profesorului coordonator;
- să predea coordonatorului ştiințific pe suport de hârtie un exemplar din lucrarea în varianta finală, în vederea avizării, notării şi întocmirii referatului cu propunerea spre susținere în față comisiei de examen.

5.3. Durata de elaborare

Întrebându-ne cât timp este necesar pentru a produce o lucrare de licență, găsim răspuns la Umberto Eco (2006, p. 41) care precizează că "ideal … este *să alegem lucrarea* (cu conducătorul ştiinţific respectiv) *către sfârşitul celui de-al doilea an universitar. În acel moment, ne-am familiarizat deja cu diversele materii, cunoaştem chiar subiectul, dificultatea, situației disciplinelor la care încă nu s-a dat examen. O alegere atât de timpurie nu e … iremediabilă. Avem timp un an să ne dăm seama că ideea e greşită şi să schimbăm subiectul, conducătorul ştiinţific sau chiar disciplina".*

O lucrare bună trebuie să fie discutată pas cu pas cu îndrumătorul ştiinţific. O lucrare făcută doar într-o lună/două sau chiar în şase luni îl obligă pe conducătorul ştiinţific să valideze superficial lucrarea, să fie nemulțumit, iar dacă se ajunge în fața comisiei de examen cu o asemenea lucrare, rezultatele vor fi neplăcute.

Umberto Eco (2006, p. 43) subliniază totuşi că **pot exista cazuri de necesitate, în care lucrarea de licență/disertație trebuie elaborată în şase luni, însă reuşita va fi condiționată de respectarea a trei cerințe**:

- subiectul să fie circumscris;
- subiectul să fie de interes pentru prioritățile economiei;
- documentele de orice fel trebuie să fie disponibile într-o arie restrânsă şi uşor de consultat (accesibile).

În cazul tezelor de doctorat, durata lor de elaborare devine astăzi o problemă foarte dificil de gestionat în formula de organizare a programului doctoral de trei ani, corelat cu noul format al ciclului de studiu universitar-postuniversitar (Bologna - trei ani de licență, urmați de doi ani de studii masterale şi, în finalul ciclului, trei ani de studii şi cercetări doctorale).

6. Etapele procesului de elaborare a lucrării de licență/disertație/doctorat

Se admite că, în general, cercetarea ştiințifică necesară pentru elaborarea unei lucrări de licență/disertație/doctorat se realizează etapizat – prin metoda paşilor –, după o schemă logică prezentată în figura 6.1.

6.1. Alegerea temei lucrării

În această primă etapă a elaborării unei lucrări de absolvire, se poate întâlni una din **variantele de mai jos:**

- alegerea liberă de către student, sub rezerva acceptării acelui subiect (temă) de către profesorul îndrumător (numit şi conducător ştiințific);
- încredințarea unui subiect de către profesor şi acceptarea lui de către student;
- alegerea de către student a subiectului din liste de teme stabilite a priori de către cadre didactice.

Întocmirea listelor distincte care reprezintă un inventar tematic al lucrărilor de absolvire trebuie să răspundă unor criterii (Marinică Dobrin şi Aurelienţu Popescu, 2002, p. 17):

- **relevanța temelor**: orientarea acestora către problemele de fond ale domeniilor de cercetare alese, atât din perspectivă teoretică, cât şi practică;
- **actualitatea problematicilor (subiectelor)**: necesitatea abordării unor teme de studiu/cercetare focalizate pe problemele reale, prioritare ale economiei româneşti, din perspectiva integrării şi convergenței sale cu structurile pieței unice europene;
- **specificitatea temelor de absolvire**: posibilitatea delimitării clare a condițiilor (tehnice, organizatorice, manageriale), care să permită studenților să-şi aducă o contribuție personală la soluționarea aspectelor practice legate de temă;
- **probabilitatea de a fi realizată tema respectivă în timp util**: oricât de importantă ar fi tema, dacă nu este finalizată înaintea datei de susținere, nu îşi atinge rațiunea de a fi; de aceea este necesară

restrângerea subiectului lucrării de absolvire pentru a ne asigura că aceasta este realizabilă în limita timpului disponibil (programat).

Figura 6.1 Schema logică a demersului de elaborare şi susținere a lucrării de licență/disertație/doctorat

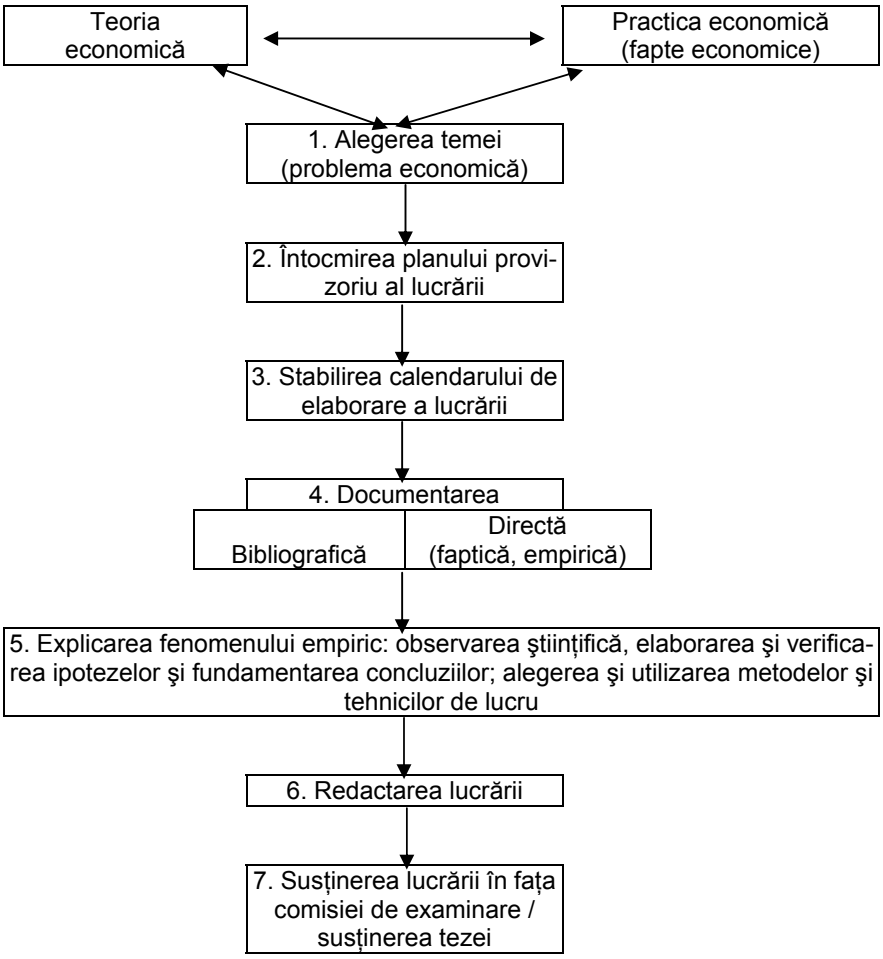

Chiar dacă există înclinația studentului de a selecta o temă dintr-o listă prestabilită, propusă de cadrele didactice de specialitate din cadrul facultății unde urmează să-şi susțină examenul de absolvire, **opțiunea proprie a studentului** pentru o anumită problemă economică de abordat, înscrisă

într-un domeniu de cercetare ştiinţifică concretă, **poate fi apreciată ca fiind fundamentată, dacă respectă patru reguli** (Umberto Eco, 2006. p. 25):

1. **Tema aleasă să răspundă intereselor candidatului**: concordanța temei cu profilul de învățământ (specializarea) în cadrul căruia acesta s-a pregătit. Tema va fi aleasă, astfel, din sfera de cuprindere a disciplinelor de specialitate studiate în timpul anilor universitari sau din domeniul în care doreşte să profeseze.
2. **Sursele la care recurge studentul să poată fi uşor de procurat**: să-i fie accesibile material.
3. **Sursele la care apelează să fie uşor de folosit**: concordanța între exigențele de analiză şi înțelegere a informațiilor utilizate şi posibilitatea candidatului de a le răspunde în mod adecvat.
4. **Tabloul metodologic al cercetării să fie accesibil experienței studentului**: demersul de abordare a subiectului să solicite din partea acestuia valorificarea cunoştinţelor dobândite în facultate şi posibilitatea de a realiza o aplicație practică a acestora.

6.2. Întocmirea planului de lucru şi a calendarului de elaborare a lucrării de licență/disertație/doctorat

Un asemenea plan este menit, pe de o parte, să ghideze demersul de constituire a conținutului lucrării, iar pe de altă parte, să obțină acceptarea ei de către conducătorul ştiințific. În realitate, planul provizoriu reprezintă **"schema calendarului de elaborare a lucrării"**.

În desfăşurarea activităților potrivit acestui calendar **sunt obligatorii întâlnirile periodice între student şi profesorul îndrumător în cadrul organizat, după caz, al consultațiilor sau al programelor individuale ale şcolii doctorale**. Pentru garantarea acestor întâlniri din perspectiva scopului final de a realiza o lucrare de absolvire corespunzătoare cerințelor respectării recomandărilor din acest Ghid, se stabileşte de comun acord cu conducătorul ştiințific un număr de întâlniri obligatorii.

Planul de lucru se restrânge la:

- stabilirea titlului;
- propunerea unui **cuprins provizoriu**, unde la fiecare capitol se încearcă a se redacta un scurt rezumat;
- elaborarea **unei schițe de introducere**, reprezentând în realitate un comentariu analitic al cuprinsului; **se oferă**, astfel, **conducătorului răspunsuri** la **trei întrebări socratice:**

(1) **Ce se urmăreşte în această lucrare de absolvire?** Răspunsul cuprinde specificarea riguroasă a subiectului de studiat, dar şi menționarea subiectelor care au fost lăsate deoparte, neputându-se trata toată problematica legată de un domeniu cercetat.

(2) **De ce este important să se furnizeze o anumită informație prin realizarea tipului de cercetare ştiințifică întreprinsă în lucrare?** Răspunsul la întrebare vizează sfera temei, fiecare lucrare de licență/disertație trebuind să fie susținută din punctul de vedere al perspectivei teoretice pe care o adoptă sau a controversei teoretice pe care încearcă să o soluționeze (Ronald F. King, 2005, p. 18). Prin legătura cu teoria se poate identifica semnificația cercetării ştiințifice întreprinse.

(3) **Cum, prin ce mijloace se vor stabili (fundamenta) concluziile din lucrare?** Această întrebare trimite la metoda care va fi adecvată pentru abordarea subiectului interesat (întrebarea 1) în relație cu precizarea înțelesului său teoretic (întrebarea 2).

Ce titlu punem?

Ştiința titlului presupune acceptarea şi practicarea unor reguli. Astfel, în *Publication Manual of the American Psychological Association* (1994, p. 7) se recomandă ca titlul să fie format din 10-12 cuvinte şi să conțină acei termeni care servesc la indexarea lucrării, la clasificarea ei. Această sursă citată de S. Chelcea (2007, p. 69-70) **recomandă a se evita**:

- **titluri precum**: *Considerații generale …, Unele aspecte …, Observații asupra …, Probleme ale …, Importanța …, Cercetări asupra …*;
- **redundanțele**: *Studiul fenomenelor …, Abordarea experimentală …*;
- în titlu, termenii de "*cercetare*", **nu se recomandă**, ca şi titlurile criptice şi titlurile întrebare. Se poate apela la varianta titlu scurt şi subtitlu deplin lămuritor.

DE REȚINUT:

- Până ce nu veți fi în măsură să scrieți un cuprins şi o introducere (în formă provizorie), nu veți fi siguri că aceea este lucrarea voastră.
- Introducerea şi cuprinsul vor fi rescrise continuu, pe măsură ce lucrarea înaintează (Umberto Eco, 2006, p. 166).

În concluzie, fiecare lucrare de absolvire trebuie să fie justificată clar şi explicit în ceea ce priveşte subiectul, teoria şi metoda/metodele aplicate. Dacă într-o asemenea lucrare nu se pot găsi uşor şi clar subiectul, teoria şi metodele, atunci probabil că lucrarea are lipsuri în ceea ce priveşte epistemologia sa.

6.3. Documentarea

Lucrările de absolvire nu sunt scrise pentru publicul larg, ci pentru a fi citite si evaluate deopotrivă de conducătorii ştiinţifici şi de membrii comisiilor de examinare, organizate în temeiul legii pentru acordarea diplomei de absolvire a formei de învăţământ: licenţa (ciclul I), master (ciclul II) sau doctorat (ciclul III). Datorită acestui fapt, **redactarea lor se supune unor standarde de exigenţă speciale.**

Documentarea ştiinţifică este **etapa pregătitoare a cercetării ştiinţifice**, **obligatorie**, deoarece în esenţă ea include un moment al învăţării ştiinţifice fără de care procesul de creaţie ştiinţifică nu ar putea avea loc. În realitate, în faza de documentare, autorul trebuie să "înveţe" să pătrundă în raportul dintre teorie şi faptele empirice ce caracterizează domeniul de activitate pe care îl acoperă subiectul lucrării de absolvire.

În aceasta **fază**, numită de unii autori **"învăţarea ştiinţifică"** (Gh. Răboacă şi D. Ciucur, 2003, p. 81), relaţia teorie-practică se cere **aprofundată sub cel puţin trei aspecte**:

- cunoaşterea conceptelor, noţiunilor, categoriilor;
- cunoaşterea întregii teorii a domeniului în care se circumscrie tema (opinii pro şi contra);
- alegerea indicatorilor şi metodelor de măsurare şi analiză.

În acest scop, se pot folosi **următoarele feluri de documentare:**

(1) **Documentarea bibliografică**: este obligatorie pentru că nici o teză teoretică nu poate apărea pe un loc gol, în afara cunoştinţelor existente (în ţară şi în străinătate); începe cu învăţarea în bibliotecă;

(2) **Documentarea directă**: vizează învăţarea şi cunoaşterea realităţii practice, a faptelor empirice proaspete;

(3) **Consultarea specialiştilor**: atât din teorie cât şi din practică.

Fiecare dintre aceste forme îndeplineşte o funcţie specifică, distinctă, de aici expresia conţinutului complex şi amplu al documentării ştiinţifice.

Exemplificăm, în addenda 1, ecranul mondial al gândirii economice contemporane prin prezentarea laureaţilor Nobel în economie (1969-2000) şi a contribuţiilor acestora la dezvoltarea teoriei economice.

Studentul trebuie să fie preocupat în a şti să înveţe prin documentare încă de la începutul formării sale profesionale (de exemplu, în cazul lucrării de licenţă, din anul întâi). A citi, a asculta, a analiza şi a sintetiza - iată secretul dobândirii competenţelor cerute de profesia aleasă, conexată cunoaşterii domeniului de activitate în care studentul doreşte să-şi caute un loc de muncă.

DE REŢINUT:

Succesul în etapa de documentare este condiţionat de **respectarea a cel puţin două premise:**

- solida stăpânire a cunoştinţelor teoretice:
- o bună cunoaştere a realităţilor mediului economico-social şi a evoluţiei acestuia.

6.3.1. Documentarea bibliografică

Este o activitate complexă care nu se poate desfăşura decât sistematizat, după criterii bine stabilite, pe baza unui program delimitat în bugetul de timp afectat elaborării lucrării. Un asemenea program implică **parcurgerea următoarelor etape interne:**

(1) informarea asupra surselor;

(2) culegerea surselor;

(3) studierea surselor;

(4) utilizarea surselor.

(1) Informarea asupra surselor bibliografice este o etapă importantă pentru că inventarierea bibliografiei trebuie să asigure o documentare autentică, solidă şi reală. **În cadrul surselor de documentare bibliografice se includ** (Gh. Răboacă şi D. Ciucur, 2003, p. 104-105):

a) Documentele primare, care cuprind rezultatele cercetărilor ştiinţifice, contribuţiile originale ale cercetătorilor, **împărţite în două grupe**:

- **documente primare periodice**: seriale, editoriale, reviste, ziare, publicaţii, anuare;
- **documente primare neperiodice-tradiţionale**: cărţi (tratate, manuale, monografii), publicaţii ale unor instituţii naţionale sau internaţionale, documente speciale (standarde, brevete de invenţii, cataloage tehnice şi comerciale, rapoarte de cercetare, teze de doctorat); documente de evidenţă a faptelor empirice

(evidență contabilă şi statistică, evidență operativă, analize, expertize, studii).

b) Documentele secundare, rezultat al prelucrării documentelor primare în vederea facilitării muncii studentului/cercetătorului de identificare, selecție şi de utilizare a documentelor primare, **clasificate** în:

- **periodice** (reviste de referate, reviste de titluri);
- **neperiodice** (enciclopedii, dicționare, bibliografii, indexuri bibliografice, cataloage, sinteze documentare, ghiduri bibliografice, tezaure etc.).

c) Documentele terțiare, care rezultă din prelucrarea documentelor secundare, grupate în:

- bibliografii;
- culegeri de traduceri;
- sinteze de referate.

În etapa informării asupra surselor, se apelează la rețeaua bibliotecilor publice şi/sau personale accesibile, precum şi la internet, folosind **următoarele instrumente sau mijloace documentare:**

- reviste;
- bibliografii;
- liste de semnalare;
- liste de titluri;
- buletine de informare;
- cataloage;
- pagini şi site-uri web etc.

(2) Culegerea surselor. Această etapă include activitățile de obținere (procurare) a surselor, de fişare şi de examinare sumară a lor (cuprinsul, semnificația, posibilitatea de folosire ulterioară).

În etapa culegerii surselor **se folosesc ca instrumente**:

- fişa bibliografică;
- explorarea globală a sursei;
- referatul documentelor.

(3) Studierea surselor. Este etapa de învățare cu cel mai intens consum intelectual şi cel mai mare consum de timp. Toate sursele rezervate studiului aprofundat se citesc integral şi cu atenție pentru a se descifra bine fondul de idei. Studiul se poate concretiza în următoarele forme intermediare, până la elaborarea lucrării:

- note de lectură;

- referate documentare;
- referate documentare de sinteză.

(4) Utilizarea surselor. Această etapă se referă la consemnarea sistematizată a informațiilor unei surse ca bază de comparație şi confruntare cu alte surse, interpretarea generală a surselor, pregătirea utilizării informațiilor documentare în redactarea lucrării. Altfel spus, acum se distribuie întreaga informație pe parcursul elaborării lucrării pentru:

- confruntarea teoriei economice cu datele empirice;
- susținerea, confirmarea sau infirmarea unor ipoteze;
- formularea concluziilor şi soluțiilor;
- definitivarea planului de redactare a lucrării.

Documentarea bibliografică are o sferă extrem de complexă. Ea se referă, în funcție de tema de cercetare sau de obiectivul urmărit, la nivel de întreprindere, de subramură, ramură sau sector economic, de unitate teritorială administrativă, la scară națională şi internațională, la nivel mondial.

6.3.2. Documentarea directă

Se realizează, în esență, şi ea **în patru etape** (Gh. Răboacă şi D. Ciucur, 2003, p. 108-111)**:**

(a) **Informarea asupra domeniului în care se circumscrie documentarea directă a temei cercetate**: cadrul organizatoric, mediul în care s-a dezvoltat fenomenul cercetat, actele normative, managementul, factorii direcți şi indirecți care influențează nivelul şi evoluția fenomenului socioeconomic.

(b) **Culegerea datelor**: indicatorii cantitativi şi calitativi care servesc direct sau indirect ca variabile explicative ale fenomenului studiat. Documentele consultate în vederea extragerii de date şi informații pe oricare nivel de agregare, de la firmă până la nivel național, pot fi: documente oficiale publicate sau publicabile; documente oficiale nepublicate; documente confidențiale sau cu circulație restrânsă; documente de arhivă şi documente curente. Se pune problema culegerii de date de bună calitate. Studentul trebuie să stăpânească temeinic metodologiile de alegere a eşantionului, o bună lansare a operațiunii de procurare etc.

(c) **Studierea surselor:** se depun eforturi pentru sesizarea semnificației acestora, astfel:

- datele şi informaţiile se pregătesc sub formă de indicatori, variabile, care fac obiectul analizei;
- se încearcă desluşirea unor concluzii, a capacităţii datelor de a susţine integral sau parţial demersul cercetării;
- prin intermediul acestora se întrevăd şi se testează unele metode de calcul şi de analiză, se încearcă ierarhizarea datelor pe grupe de trebuinţă, sub formă de tabele sau anexe;
- se corelează informaţiile calitative sau orale cu tendinţele şi concluziile care rezultă din date, precum şi coerenţa lor de ansamblu.

(d) **Utilizarea datelor şi informaţiilor:** prelucrarea lor sistematică pe componente şi din perspectiva unei imagini sau idei de sinteză.

6.3.3. Consultarea specialiştilor

Consultarea specialiştilor – profesori, cercetători, specialişti practicieni din întreprinderi, instituţii publice - este o necesitate, promovarea ei putând deveni garanţia alegerii celor mai bune teme şi trasee de analiză şi studiu, a integrării în analiza şi studiu a experienţei practice.

În acest context, unii autori (M. Dobrin şi A. Popescu, 2002, p. 16) recomandă ca profesorii universitari îndrumători să invite în timpul orelor de consultanţă absolvenţi care au reuşit să obţină rezultate bune în susţinerea lucrărilor lor de absolvire (licenţă, masterat, doctorat) în anii precedenţi, pentru a-şi împărtăşi experienţa pozitivă. Un acelaşi impact ar putea să-l aibă şi invitarea unor specialişti din practică.

6.4. Un model de abordare a bibliografiei

6.4.1. Ce literatură se consultă?

Măsura documentării (calitatea ei) este pusă în valoare şi de literatura consultată. Din această perspectivă, **selecţia contribuţiilor** devine prioritară tocmai pentru a evita riscul de a pune pe acelaşi plan autorii clasici cu nume obscure de autori. Santiago Ramon y Cajal (sursă citată în S. Chelcea, 2007, p. 81) recomandă: "*înainte de a descrie contribuţia noastră personală asupra temei studiate trebuie să se descrie scurt istoricul chestiunii, fie pentru a semnala punctul de plecare, fie pentru a da tributul de dreptate cuvenit cercetătorilor care ne-au precedat, netezind calea cercetărilor noastre*".

Pentru lucrările de absolvire din domeniul ştiinţelor sociale, unii autori recomandă următoarea **listă cu imperativele trecerii în revistă a literaturii de specialitate** (Chris Hart, 1998, p. 219, sursă citată de S. Chelcea, 2007, p. 82):

- Să se identifice şi să se discute studiile cele mai relevante în legătură cu tema care ne preocupă.
- Să se includă cele mai multe materiale moderne, de ultimă oră.
- Să se acorde atenţie detaliilor, cum ar fi transcrierea numelor proprii.
- Să se încerce exprimarea propriilor puncte de vedere şi să se clarifice concordanţa lor cu literatura studiată.
- Să se evalueze critic materialele consultate şi să se fundamenteze analiza lor şi concluziile desprinse.
- Să se producă, unde este necesar, citate şi exemple pentru a justifica evaluările şi analizele făcute.
- Să se adopte o postură analitică, evaluativă şi critică faţă de literatura consultată.
- Să se orienteze informaţiile obţinute prin trecerea în revistă a literaturii de specialitate.
- Să se producă o trecere sistematică în revistă a literaturii, cu claritate şi coerenţă.

Opus acestor imperative, Chris Hart (citat de S. Chelcea, 2007, p. 82) atrage atenţia asupra a **ceea ce nu trebuie să facem**:

- Să nu se omită lucrările clasice sau relevante din domeniu.
- Să nu se discute lucrări depăşite, vechi, neactuale.
- Să nu se noteze incorect numele autorilor sau să se greşească datele bibliografice.
- Să nu se utilizeze termeni afectogeni sau concepte fără a se defini.
- Să nu se facă apel la termenii din jargon şi la un limbaj discriminativ pentru a justifica puncte de vedere limitate.
- Să nu se insereze idei fără a fi comentate.
- Să nu se accepte orice punct de vedere regăsit în literatura consultată.
- Să nu se descrie doar conţinutul lucrărilor citite, fără a fi şi evaluat.
- Să nu se includă informaţii necontrolate, inexacte.
- Să nu se transcrie incorect termenii.
- Să nu se utilizeze un limbaj pretenţios.

6.4.2. Cercetarea bibliografică

După cum s-a mai subliniat, lectura este indispensabilă pentru a pregăti lucrarea de absolvire. Consultarea diverselor surse bibliografice presupune **un demers de fişare** declanşat metodic şi susținut în timp. În fapt, fişele de lectură - fie ele clasice, pe suport de hârtie, fie moderne, electronice - permit să se treacă de la informația brută la o sinteză organizată, prelucrată şi clasificată corespunzător cerințelor de redactare a lucrării de licență/disertație.

Pentru a realiza **o producție de fişe de lectură de calitate trebuie să se parcurgă un demers standardizat în trei etape**:

(a) căutarea informației brute din diverse surse: cărți, articole din reviste, conferințe, emisiuni televizate sau radiofonice, pagini Internet, vizite în întreprinderi, interviuri cu specialişti/practicieni etc.:

(b) analiza informației brute cu ajutorul fişelor de lectură;

(c) preluarea (citarea) de idei, concepte, experiențe, cunoştințe, dovezi etc. în paginile lucrării de licență/disertație.

Sunt teoreticieni ai domeniului care recomandă a se întocmi **un dosar personal al studentului cuprinzând ansamblul acestor fişe de lectură**, dosar menit să dovedească o cercetare permanentă şi regulată a informațiilor pe care acesta le va utiliza în elaborarea lucrării de absolvire (T. Lefeuvre şi colaboratorii, 2001, p. 482-503). Preluând această experiență promovată în universități din Franța, **în Ghidul nostru se propun patru tipuri de fişe de lectură** (tabelul 6.1) care pot fi utilizate pentru constituirea unui asemenea **dosar destinat întocmirii primei bibliografii**, respectiv a **fişierului ce trebuie identificat în faza de căutare a informației brute**.

Tabelul 6.1 Tipuri de fişe model pentru cercetarea bibliografică (identificarea informației brute)

Tip de lectură	Fişa model	Titlul fişei
Lectura unei cărți	F1	Fişa de lectură a unei cărți
Lectura unui articol de presă, consultare de articole pe internet	F2	Studiul articolului de presă
Observarea sau audierea unei emisiuni de TV sau radio, observarea de documente	F3	Nota de observare
Audierea unei conferințe	F4	Nota de sinteză

Sursa: T. Lefeuvre si colaboratorii, 2001, p. 483.

În anexă sunt prezentate cele patru fişe de lectură model (anexele 1-4), inclusiv două exemple de utilizare a acestora (anexele 5-6) pentru o carte şi un articol din revistă. Categoric fiecare student va putea să-şi adapteze modelele de fişe, chiar să utilizeze un sistem de codificare propriu, care să-i permită construirea unei bănci informatizate de date bibliografice compatibilă cu nevoile de documentare impuse de obiectul şi metodologia de cercetare avută în vedere la elaborarea lucrării de absolvire. Dar, în toate cazurile, nu trebuie să lipsească dosarul cu fişele de lectură, dosar pe care profesorul îndrumător îl va lua în considerare la evaluarea finală a lucrării ce se va elabora. Repetăm, fie că este vorba de fişe alcătuite pe suport clasic (hârtie, carton etc.), fie fişe (dosare) electronice, în memoria calculatorului personal.

DE REȚINUT:

- Nu trebuie să lipsească dosarul cu fişele de lectură, dosar pe care profesorul îndrumător îl va lua în considerare la evaluarea finală a lucrării de licență/disertație.
- Fişa de lectură expune datele unui document bibliografic pe o foaie/foi de hârtie sau o secvență într-un fişier electronic, editat apoi spre consultarea de către coordonator).
- Ea mobilizează facultățile de analiză şi de sinteză ale studentului.
- Prezentarea fişei de lectură va fi clară şi redactarea concisă fără abrevieri, urmărindu-se:
  - degajarea firului conducător al expunerii;
  - reperarea ideilor;
  - sintetizarea textului;
  - utilizarea unui vocabular precis şi adaptat;
  - redactarea clară.

6.4.3. Despre plagiat

Plagiatul în esență desemnează furtul de idei, texte – integral sau parțial – fără a le cita. După intenționlitate, plagiatul poate fi **deliberat** şi **involuntar** ("de bună credință"). *Codul de etică al Universității din Bucureşti* (2006, p. 4) defineşte plagiatul ca "*însuşirea de către autor a rezultatelor muncii unui alt autor (indiferent dacă este vorba de reproducerea exactă a unui text sau de reformularea unei idei cu adevărat originale), fără ca aceasta din urmă să fie menționată ca sursă a textului sau a ideii respective*" (S. Chelcea, 2007, p. 42).

De regulă, **un plagiat involuntar** este generat de confundarea "bunurilor comune" din ştiinţă cu proprietatea intelectuală. Bunăoară, o definiţie dată pieţei poate să nu facă trimitere la o serie de autori, dacă reţinem faptul că un asemenea concept ar fi fost asimilat încă din liceu (la disciplina "economie politică"). Însă plagiatul involuntar se poate ivi şi când parafrazăm enunţurile altora. **Pentru a evita plagiatul involuntar ar trebui** (S. Chelecea, 2007, p. 45):

- Să se închidă între ghilimele orice text care aparţine altora.
- Să se menţioneze autorul, titlul lucrării, locul de apariţie, editura, anul, pagina.
- Să se facă distincţia între cunoştinţele comune, care au intrat în patrimoniul ştiinţei, şi informaţiile din sfera dreptului de proprietate intelectuală.
- Să se reproducă cu cuvintele proprii ideile centrale ale unui text, menţionând corect autorul şi opera care le-au inspirat.
- Să se prescurteze textul original, exprimând într-o manieră proprie ideile de bază din opera citată.
- Să se înveţe tehnica propriilor "notiţe inteligente", în contrapunere cu copierea propoziţiilor şi frazelor din prelegerile profesorilor.
- Să se lucreze cu fişe de lectură, în care să se sintetizeze ideile autorilor, nu doar să se reproducă texte între ghilimele.

6.4.4. Citarea bibliografică

S. Chelcea (2007, p. 81-96) a reuşit să inventarieze practicile diferitelor modalităţi de a face referinţe bibliografice, subliniind că fiecare autor are libertatea de a alege între ele, dar numai **respectând regulile pentru trimiterea la sursa bibliografică** subliniată de Umberto Eco (2006, p. 102-123).

Dintre mai multe variante corecte de a cita referinţele bibliografice consultate (inventariate de Umberto Eco), fără a le exclude definitiv din atenţia noastră, **recomandăm**, în **contextul prezentului Ghid**, **două sisteme de citare**, asupra cărora înclină cea mai mare parte dintre specialiştii în domeniu (S. Chelcea, 2007, p. 90-91), respectiv:

(1) "**Sistemul de citare autor-dată**", cunoscut şi sub numele de "**sistemul Harvard**". În cadrul acestui sistem, referinţele bibliografice sunt plasate în text.

> *"Cultura poate fi definită ca un sistem de valori, convingeri, tradiții şi urme de comportament comune, unice pentru un anumit grup de oameni"* (Olaru Adriana, 1996, p. 52).

(2) "**Sistemul de citare autor-număr**" (numit şi "sistemul de citare numeric"). Acest sistem plasează referința bibliografică la subsolul paginii, cu menținerea numărului de ordine (apariție) a citatelor din text.

> *"Cercetarea avertizează asupra unui obiect recognoscibil şi definit astfel încât să fie recunoscut şi de ceilalți"*[1].

Aceste două sisteme de citare au fiecare **avantaje** şi **dezavantaje**. Astfel, "**sistemul autor-număr**" are avantajul de a afla imediat autorul şi lucrarea citată (fiind plasată la subsolul paginii), dar prezintă şi riscul de a trece notele bibliografice de la o pagină la alta (reducând lizibilitatea) şi mai ales de a face foarte greoaie munca de restructurare a lucrării, pe parcursul demersului de redactare finală a acesteia (orice inserare de noi lucrări sau renunțare la unele din ele face necesară renumerotarea citatelor, chiar dacă operațiunea se produce tot mai frecvent – dacă nu întotdeauna – prin mijloace electronice de procesare).

În comparație, aşa cum remarca Chris Hart (1998, p.210) citat în (S. Chelcea,2007, p. 91), "**Sistemul Harvard**" **câştigă teren**, pentru că prezintă **o serie de avantaje**, şi anume: relevă lucrările citite şi data apariției lor, permițând revizuirea bibliografiei, în situația inserării unor noi lucrări, fără renumerotarea citatelor; asigură o imagine de ansamblu, edificatoare, asupra întregii bibliografii a lucrării.

Studentul are libertatea să aleagă între cele două sisteme de citare a referinței bibliografice, dar numai respectând în totalitate regulile de trimitere la bibliografia consultată. În acest sens, Umberto Eco (2006, p.105) subliniază că o **modalitate corectă** de a cita o referință bibliografică trebuie **să permită**:

a) să se facă distincția între cărți, articole şi capitolele altor cărți;

b) să precizeze fără echivoc atât numele autorului, cât şi titlul;

c) să indice locul de publicare, editura, ediția;

d) să specifice eventual dimensiunile cărții;

Un **rezumat al regulilor** pentru trimiterea bibliografică recomandate de Umberto Eco (2006, p. 125-126) se prezintă în caseta 6.1.

---

[1] Umberto Eco, *Cum se face o teză de licență*, Iaşi, Editura Polirom, 2006, p. 53.

Caseta 6.1

Rezumat al regulilor pentru trimiterea bibliografică

În lista de mai jos a indicațiilor impuse de o referință bibliografică, s-a subliniat (cu caractere italice/cursive) ceea ce va fi subliniat şi s-a pus între ghilimele ceea ce va fi pus între ghilimele. Există o virgulă acolo unde e nevoie de o virgulă, o paranteză unde e nevoie de o paranteză.

CĂRȚI

1. Numele şi prenumele autorului (autorilor sau îngrijitorului, cu eventuale indicații despre pseudonime sau false atribuiri).
2. *Titlul şi subtitlul operei*.
3. ("Colecția").
4. Numărul ediției (dacă există mai multe).
5. Locul ediției: dacă nu e scris, fără loc.
6. Editorul: dacă în carte nu există, se omite.
7. Data editării: dacă în carte nu e scris, fără an.
8. Eventuale date despre ediția cea mai recentă la care se face trimitere.
9. Numărul de pagini şi eventual numărul volumelor din care se compune opera.
10. (Traducere: dacă titlul era într-o limbă străină şi există o traducere în română, se specifică numele traducătorului, titlul în română, locul editării, editura, data ediției, eventual numărul de pagini).

ARTICOLE REVISTE

1. Numele şi prenumele autorului.
2. "Titlul articolului sau al capitolului".
3. *Titlul revistei*.
4. Volumul sau numărul de fascicul (eventuale indicații: Serie Nouă).
5. Luna şi anul.
6. Paginile în care apare articolul.

CAPITOLE DE CĂRȚI, ACTE DE CONGRESE, STUDII ÎN OPERE COLECTIVE

1. Numele şi prenumele autorului.
2. "Titlul capitolului sau al studiului".
3. in
4. Eventualul nume al îngrijitorului operei colective sau XXX[1)].
5. *Titlul operei colective*.
6. (Eventual numele îngrijitorului dacă s-a pus mai înainte XXX).
7. Posibilul număr al volumului operei în care se găseşte studiul citat.
8. Locul, editura, data, numărul de pagini, ca în cazul cărților cu un singur autor.

Sursa: Umberto Eco (2006, p. 125-126).

[1)] Sub XXX se indică faptul că avem o operă colectivă (autor colectiv).

DE REȚINUT:

În lista bibliografică se recomandă însă menționarea tuturor celor care au contribuit la realizarea operei (lucrării). Când **lucrarea citată are mai mulți autori** se recomandă, după caz, următoarele **reguli de respectat**:

- când sunt **doi autori**, se menționează numele amândurora;
- dacă sunt până la **şase autori**, prima dată când lucrarea este citată vor fi scrise numele tuturor, iar în celelalte citări se va menționa numele primului autor, urmat de abrevierea *şi alții (et al)* sau *şi colab.(şi colaboratorii)*;
- când **unul dintre autori** este **şi coordonator**, specificarea acestui lucru se face prin menționarea după numele lor, între paranteze, a calității (coord.), (ed.).

Alte recomandări:

- Când **acelaşi autor a abordat tema** de interes **în mai multe lucrări**, apărute în ani diferiți, după numele autorului în paranteză se trece, în ordine cronologică, anii de apariție a respectivelor contribuții.

  Într-o serie de lucrări, S. Chelcea (2000, 2003, 2005, 2007) a abordat problematica metodologiei de redactare a unei lucrări de licență, a unei teze de doctorat, a unui articol ştiințific în domeniul ştiințelor socioumane.

- Dacă **aceeaşi temă a fost abordată de mai mulți autori**, dar la anumite intervale, se includ într-o singură paranteză, ordonându-i alfabetic şi menționând, după numele fiecăruia, anul publicării volumului pe care-l avem în vedere.

  Metodologia elaborării lucrărilor de licență şi a tezelor de doctorat a constituit o preocupare atentă a mai multor autori (Chelcea S., 2007; Rădulescu Şt Mihaela, 2006; Eco Umberto, 2006).

- Când **nu se poate ajunge la o lucrare de referință, dar se regăseşte citată într-o altă lucrare a altui autor**, cercetătorul se află în situația de a folosi o informație "*de mâna a doua*"; în acest caz, se va menționa după numele autorului: "citat de" sau "după" şi se va nota din ce lucrare s-a preluat citatul respectiv. În lista bibliografică, de la sfârşitul lucrării proprii, se vor trece însă ambele opere.

O clasificare a preţurilor produselor agricole a fost elaborată în lucrarea *Tratat de economia agriculturii* (Gavrilescu D., coordonator, citat de Ion Raluca-Andreea, 2005, p. 53).

- **Prelegerile profesorilor**, chiar dacă nu au fost tipărite, merită să fie menţionate în bibliografia lucrărilor de licenţă, evident numai dacă au legătură cu tema şi dacă au sugerat vreo idee sau au furnizat o serie de informaţii utile.

Ristea, Ana-Lucia (2007). *Logistica mărfurilor*. Curs universitar nepublicat, Universitatea Valahia din Târgovişte – Facultatea de Ştiinţe Economice.

- În lucrările de absolvire **pot să se facă trimiteri la lucrări de licenţă/disertaţie sau teze de doctorat**, susţinute la aceeaşi universitate sau în alte instituţii de învăţământ superior (din ţară şi din străinătate).

Ion Raluca Andreea (2005). *Performanţa economică pe filieră de produs în agricultură.* Teză de doctorat, Bucureşti: Editura ASE.

- **În cazul paginilor WEB** se menţionează: metoda de prelucrare, numele "gazdei" (*host*) şi al fişierului (*file*), precum şi data vizitării.

Studenţii şi cercetătorii dispun azi de arhiva digitală JSTOR (*Journal Storage Projet*), având astfel acces la studiile publicate în cele mai prestigioase reviste de specialitate. Pentru mai multe informaţii, se poate contacta organizaţia independentă nonprofit JSTOR la http://www.jstor.org/spsa.html.

6.5. Redactarea lucrării

6.5.1. Exigenţe generale

Redactarea include:

a) o componentă stilistică,

b) o componentă de limbaj şi

c) un ansamblu de exigenţe şi reguli de redactare şi de comunicare.

Redactarea lucrării ştiinţifice reclamă parcurgerea, în succesiune logică, a trei etape (Gh. Răboacă şi D. Ciucur, 2003, p. 185-194):

(1) elaborarea şi definirea planului de redactare;

(2) redactarea propriu-zisă a lucrării;

(3) definitivarea redactării lucrării.

DE REȚINUT:

- Nu există un model unic de redactare şi de susținere publică.
- Redactarea este mult mai mult decât o problemă de stil, de limbaj - oricât de importante ar fi acestea - şi anume, un mare complex de reguli şi exigențe care se cer a fi ştiute pentru a putea valorifica eforturile şi rezultatele din etapele precedente redactării şi pentru a se asigura un substanțial spor de valoare ştiințifică, de calitate, lucrării de cercetare.
- Funcția principală a redactării este de a pune cât mai deplin în operă rezultatele investigațiilor obținute în etapele precedente.

Planul de redactare este o continuare şi corectare permanentă a schițelor şi proiectelor tematice începute o dată cu alegerea temei, cu desfăşurarea documentării bibliografice şi directe etc. Dacă **planul de lucru inițial (provizoriu)** al lucrării este mai mult un plan de investigație care reflectă un grad redus de cunoaştere a problemei, **planul final de redactare** cuprinde rezultatele investigațiilor, ordonate de autor după criterii multiple şi în raport cu concluziile obținute şi obiectivele lucrării de absolvire.

Planul final de redactare este o formă de control cu ajutorul căruia autorul verifică gradul de cuprindere a totalității investigațiilor, o bună selectare, ierarhizare şi redare a concluziilor cercetării pe tot parcursul lucrării.

6.5.2. Reguli specifice privind componentele lucrării ştiințifice

Lucrarea de absolvire trebuie să fie structurată în trei părți:

i. **Partea teoretică:** o sinteză a referințelor teoretice legate de tema abordată, utilă pentru a fundamenta instrumentarul metodologic al demersului de cercetare ce-l va întreprinde autorul; la elaborarea acestei succinte prezentări a cadrului teoretic în care se circumscrie subiectul lucrării de licență/disertație studentul se va folosi de cunoştințele însuşite în anii de studiu universitar, precum şi de informațiile ştiințifice culese şi prelucrate din bibliografia consultată în acest scop;

ii. **Partea practică:** o analiză diagnostic, ca rezultat al raportării părții teoretice la viața reală; această parte, dezvoltată pe 1-2 capitole, reprezintă nucleul corpului lucrării de licență/disertație, consistența lui fiind dată de proiectarea şi realizarea unui studiu de caz, adecvat problemei centrale pe care trebuie să o rezolve studentul;

iii. **Contribuția personală a autorului şi originalitatea lucrării sale:** în caseta 2 inserată in subcapitolul 2.6 din Ghidul de față, se prezintă o listă cu diferite **moduri de a fi original în cercetarea ştiințifică** a vieții sociale; o raportarea la această listă constituie pentru fiecare student o provocare pentru a-şi dovedi nivelul de competență profesională la care a ajuns la sfârşitul anilor de studiu universitar.

Corpul lucrării reprezintă partea ei centrală şi este alcătuit din capitole, subcapitole şi paragrafe. Toate aceste subdiviziuni trebuie să aibă – la scară redusă – aceeaşi structură: **introducere, tratare, concluzie**.

Valoarea unei lucrări de absolvire este pusă în evidență de respectarea unei **structuri-cadru** în care trebuie **obligatoriu să se regăsească**:

a) **Pagina de titlu**, conținând informațiile legate de: numele universității şi al facultății, titlul lucrării; nivelul de susținere (licență, disertație, teză de doctorat), numele absolventului, numele şi titlul coordonatorului, anul realizării.

b) **Cuprinsul**, indicând: numele capitolelor, subcapitolelor şi subpunctelor, bibliografia, anexele, cu indicația paginației corespunzătoare din textul lucrării.

c) **Conținutul lucrării de absolvire**, corespunzător expunerii sale logice pe capitole, înlănțuite în următoarea succesiune:
   - **introducere**: două-trei pagini;
   - **cadrul teoretic** al problemei studiate, inclus în unul sau două capitole, fără a depăşi 50% din numărul de pagini al lucrării, apreciindu-se în limitele acestei dimensiuni standard capacitatea autorului de a sintetiza şi analiza critic cele mai relevante surse bibliografice;
   - **obiectivele şi metodologia cercetării**, subliniindu-se etapele demersului ştiințific întreprins de autor: formularea coerentă a problemei în jurul căruia se organizează cercetarea, a ipoteze-lor cercetării, descrierea proiectului cercetării (variabile, subiecți investigați, procedură de investigare, metode de analiză a datelor);
   - **rezultatele cercetării**, materializate în analiza datelor, precum şi în interpretarea acestor rezultate desprinse din demersul ştiințific întreprins;
   - **concluziile şi implicațiile cercetării ştiințifice întreprinse**, redactate în concordanță cu obiectivele cercetării.

d) Bibliografia.

e) Anexe.

Caseta 6.2

Sugestii pentru redactarea secțiunii din lucrarea de absolvire destinată prezentării cadrului (contextului) teoretic al problemei cercetării ştiințifice întreprinse

- Selectați literatura de specialitate invocată în raport cu maximă atenție şi rigurozitate, evitând redundanțele şi respectând specificul temei de cercetare.
- Prezentați perspectivele teoretice cât mai echilibrat, fără a intra în detalii irelevante, far şi fără a face generalizări abuzive.
- Faceți apel la considerații critice şi puncte de vedere personale asupra materialului citat, ilustrând preocuparea pentru fenomenul studiat.
- Identificați erorile din studiile anterioare şi explicați modul în care cercetarea prezentată le evită. De asemenea, specificați ce element de noutate aduce cercetarea dumneavoastră în contextul studiat.
- Încheiați această secțiune a lucrării prin redefinirea problemei, evidențiind relațiile între concepte şi suportul explicativ al demersului.

Sursa: Nicoleta Laura Popa, Liviu Antonesei (coordonator), Adrian Vicențiu Labăr (2009, p. 115).

O lucrare ştiințifică va fi relevantă dacă părțile sale componente (introducere, cuprins, încheiere) sunt structurate în mod:

- **coerent:** părțile să fie compatibile între ele;
- **consistent:** părțile să fie coordonate logic prin prisma ipotezei;
- **unitar:** părțile să rezulte metodologic una din cealaltă;
- **focalizat:** părțile să fie centrate pe esența lucrării.

■ **În introducerea lucrării** (prefață, cuvânt înainte) se va urmări ca puncte de semnalare obligatorie:

- enunțarea obiectivelor urmărite;
- definirea cadrului general de studiu sau a problemei;
- relevarea rezultatelor obținute de autor față de alți cercetători;
- menționarea limitelor studiului întreprins.

■ În procesul de definitivare a **cuprinsului (corpului) lucrării trebuie să se aibă în vedere exigențe cum sunt** (Gh. Răboacă şi D. Ciucur, 2003, p. 188-189):

- să se asigure o succesiune logică, coerentă a structurii lucrării;

- dimensiunile diferitelor structuri (capitole, paragrafe etc.) să fie definitivate în raport cu importanța problemei pe care o abordează pentru lucrarea în ansamblu;
- obiectivele lucrării, tezele, concluziile să fie formulate riguros şi nuanțat, astfel încât să asigure înțelegerea precisă a demersului ştiințific;
- explicarea clară şi argumentată a tuturor afirmațiilor şi ideilor;
- evitarea includerii de amănunte inutile şi obositoare: detaliile sunt necesare numai în măsura în care ajută la înțelegerea mai bună a ideilor abordate;
- corectitudinea datelor, calculelor şi a trimiterilor bibliografice;
- acuratețea stilistică şi unitatea de limbaj;
- eliminare repetărilor de idei, citate, de cifre, cu excepția unor situații speciale.

▪ O atenție deosebită trebuie acordată realizării şi inserării în text a **graficelor** (sub forma histogramelor, a diagramelor sau graficelor geometrice) şi **schemelor**, care îndeplinesc două funcții principale:

- **sintetizarea**: prezentarea de manieră simplificată a informațiilor inițiale brute sau a rezultatelor analizelor efectuate asupra acestor date;
- **comunicarea**: ierarhizarea informațiilor şi relevarea unui sens logic pentru a alege forma vizuală cea mai "grăitoare"; ilustrațiile conduc uneori la o pierdere de informație, însă, chiar dacă ele nu transmit decât o parte a unui mesaj, ele permit înțelegerea mai rapidă a ceea ce este esențial să se comunice.

Când se dă **forma finală lucrării de licență/disertație, trebuie să se aibă în vedere formula EARS** propusă de Christine A. Hult (1996, p. 112), autor citat de S. Chelcea (2007, p. 39).

Elimină,

Adaugă,

Reorganizează,

Substituie.

Eliminarea a ceea ce nu ajută la stingerea scopului propus. Sintagma "vâră tot" conduce la eşec. Nu se poate cerceta totul. Se impune, prin urmare, o maximă selectivitate în sortarea materialului ce va da substanță lucrării de licență/disertație în forma sa definitivă, limitată ca dimensiune (număr de pagini).

Adăugirile au în vedere nevoia, până în ultima clipă a demersului de elaborare a lucrării, de a adăuga noi argumente pentru susținerea punctelor avansate sau a concluziilor formulate.

Rearanjarea materialului vizează deopotrivă datele/tabelele şi paragrafele, subcapitolele şi chiar capitolele lucrării. Planul de redactare inițial şi lucrarea finalizată sunt două lucruri diferite.

Substituirea se referă la înscrierea unor argumente mai slabe cu unele mai puternice, cu valoare de generalizare mai mare. Este cazul când ipotezele avansate sunt infirmate.

- În partea de **concluzii**, se va realiza sinteza aspectelor urmărite şi dezvoltate prin demersul ştiințific întreprins de autor (student/masterand/doctorand), sinteză care, în fapt, va readuce în atenție concluziile parțiale ale paragrafelor din capitolele lucrării. În acelaşi timp, tot aici, autorul va încerca să conecteze aceste concluzii la realitățile economiei româneşti, în general, a întreprinderii pe care a avut-o în analiza întreprinsă, în particular.

6.5.3. Machetarea (aranjarea în pagină)

Fără îndoială, machetarea unei lucrări de absolvire nu se realizează după reguli unanim acceptate, arbitrarul putând fi întâlnit, chiar şi în sânul aceleiaşi instituții de învățământ. Totuşi, există **trei factori esențiali ce trebuie avuți în vedere** înainte de luarea unei decizii de **aranjare în pagină a lucrării** (John E. Sussams, 1996, p. 3):

1 Claritatea. Se pune întrebarea: Elementele de machetare/finisare a lucrării îl vor ajuta pe cititor să înțeleagă?

2 Aspectul. Întrebarea va fi: Designul paginii îi va conferi lucrării un aspect mai plăcut? De reținut că o pagină curată şi ordonată va avea un efect subliniind asupra cititorului, creându-i o predispoziție de încredere în competențele autorului.

3 Confortul. În lipsa altor criterii de departajare, se va alege metoda care necesită cel mai mic efort şi care implică cea mai scăzută probabilitate ca persoana ce va tehnoprocesa manuscrisul (uneori însuşi autorul) să comită greşeli.

Preluând recomandările unor autori cu notorietate în ceea ce priveşte prezentarea finală a lucrărilor de absolvire[1], dar adăugând şi propriile puncte de vedere formate în lunga activitate de cercetare ştiințifică a autorilor acestui ghid, în continuare, sunt sintetizate **regulile ce trebuie să fie respectate** pentru atingerea standardului de calitate cerut.

[1] Două surse foarte bune ce tratează problema finisării lucrărilor de licență, disertație, doctorat sunt: Chelcea, Septimiu (2007) şi Sussams, John E. (1996).

Oglinda paginii

Pagina standard a lucrării de absolvire este **A4** (21x29,7 cm), iar **oglinda paginii** se referă la **suprafața ce urmează a fi acoperită cu text**. Ea rezultă din lăsarea unor **margini de dimensiuni bine delimitate** (figura), astfel:

- aproximativ 2,5 cm în părțile de sus şi jos;
- marginea din dreapta va avea 2 cm;
- marginea din stânga paginii va avea un plus, respectiv 3 cm, pentru a permite legarea lucrării fără riscul de a fi acoperită o parte din text;
- marginea superioară de pe prima pagină a unui capitol sau a unei secțiuni importante a lucrării trebuie să fie mai mare, cam de 5 cm; acest spațiu funcționează ca un semnal vizual pentru cititor, avertizându-l că este pe cale de a intra într-o nouă etapă a discutării sau prezentării datelor.

Aceste dimensiuni standard propuse pentru marginile paginii conduc la o arie de tipărire (oglinda paginii) de 63%, care va conține 65 de semne tipografice pe rând (litere, semne de punctuație, spații albe între cuvinte), iar pe o pagină vor fi scrise **31 de rânduri**, fiecare rând având o lungime de maximum 16 cm. În România se obişnuieşte ca lucrările de licență, disertație, doctorat să fie imprimate la un rând şi jumătate (S. Chelcea, 2007).

Oglinda paginii este pusă în valoare şi de **alineate** şi **paragrafe**, precum şi de modul de inserare a casetelor.

Alineatul. Separă ideile dintr-un text. De regulă, într-un **text ştiințific** nu ar trebui să apară pe o pagină mai mult de **patru, cinci alineate**. Dimensiunile reduse ale alineatului, de trei sau patru rânduri, demonstrează o sărăcie de idei din partea autorului. Evident, sunt şi excepții de la o asemenea regulă: de pildă, redactarea unui ghid, cum este cel de față.

Paragraful. Nu trebuie confundat cu alineatul (pentru că este introdus prin acesta), ca subdiviziune a unui subcapitol (sau a unui capitol de dimensiuni reduse), paragraful pune în valoare teze, enunțuri cu rol de generalizare, putându-se extinde pe mai multe pagini.

Casetele. Marcate cu un chenar, casetele conțin, de cele mai multe ori, texte sau alte preluări din lucrări ale unor autori consacrați. În lucrări de licență/disertație, datorită dimensiunilor limitate, se recomandă ca o casetă să fie redusă la mai puțin de o pagină tipărită.

Litera – *typeface* sau *font*, în limba engleză – se recomandă a fi **Times New Roman** sau **Arial**, iar corpul de literă (mărimea literei) de 12 puncte.

Figura 6.2 Dimensiunile orientative ale marginilor unei pagini pentru editarea lucrărilor de licență/disertație/doctorat

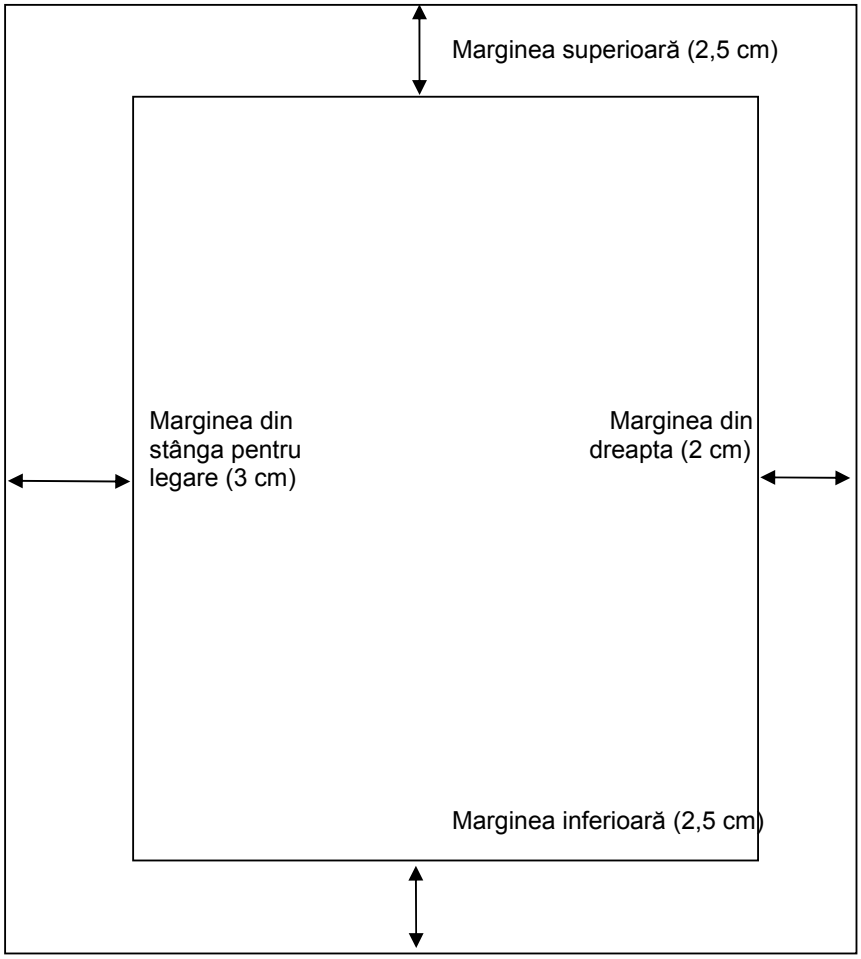

O lucrare de absolvire impune o sobrietate în alegerea fonturilor şi a culorilor acestora. Astfel, se recomandă ca între fonturile folosite – pentru titlurile capitolelor, subcapitolelor, paragrafelor, subparagrafelor – să existe o armonie, departajarea dintre ele făcându-se doar prin dimensiune şi formă de subliniere. Şi evident va trebui evitată tentația unor studenți de a utiliza, mai ales pentru titluri, fonturi “excentrice”.

Însă, ca regulă generală, toate titlurile se vor scrie cu acelaşi caracter şi acelaşi corp de literă; la fel subtitlurile de grad 1, 2, 3,... etc.

Respectând aceeaşi cerinţă de sobrietate, textul trebuie să fie "negru pe alb". Utilizarea altor culori este nerecomandată, chiar şi atunci când se doreşte sublinierea unor cuvinte (şi când, în mod greşit, se utilizează, de unii studenţi, culoarea roşu, de exemplu).

Se poate rezuma:

- Modalitatea jurnalistică de a folosi cuvinte sau fraze cheie pentru a împărţi un text nu este recomandată în cazul lucrărilor de absolvire, care trebuie să păstreze sobrietatea cerută pentru o lucrare de cercetare ştiinţifică.
- **Titlul de capitol** trebuie scris cu **majuscule**, cu un corp de **literă de 14** puncte, plasat la stânga paginii.
- **Titlul subcapitolului** trebuie scris cu litere minuscule, cu **corp de 12 puncte**, subliniind prin caractere aldine şi plasat tot la stânga paginii.
- Semnalarea **titlurilor unei serii de paragrafe**, fiecare tratând un anumit subiect, poate fi rezolvată prin metoda de a încorpora subiectul în paragraf, astfel încât prima frază a paragrafului să fie şi titlul acestuia. Cuvântul sau fraza respectivă trebuie subliniate cu **caractere aldine ori italice**. Lucrările de licenţă/disertaţie în care apare numerotarea capitolelor, subcapitolelor (de exemplu, 1.1, apoi 1.1.2 şi 1.1.2.1 ş.a.m.d) îi dezavantajează pe autori, lăsând impresia că nu au fost capabili să-şi organizeze textul fără ajutorul sistemului vechi de numărătoare (S. Chelcea, 2007, p. 163). De altfel, numerotarea paragrafelor şi subparagrafelor devine cu atât mai inutilă în cazul lucrărilor de licenţă/disertaţie care se recomandă a se limita la a avea **45-60 de pagini (inclusiv paginile destinate anexelor-tabele)**.
- **Notele introduse la subsolul tabelelor şi figurilor**, precum şi în **partea de jos a paginii** (infrapagină) se vor scrie cu **litere cursive (italice)**, **de dimensiuni mai mici (de 8-10 puncte)**.
- Respectând recomandările de mai sus, **să observăm chiar la acest Ghid de redactare a lucrărilor de licenţă/disertaţie** cum sunt dispuse titlurile capitolelor, subcapitolelor şi ale paragrafelor.

Spaţierea

Lucrarea de absolvire trebuie împărţită în aşa fel încât fiecare pauză din text să fie plasată într-un loc potrivit pentru o opinie, ca un semn vizual pentru cititor. De aceea, trebuie respectate **anumite reguli de spaţiere a subdiviziunilor** textului redactat, şi anume:

- **Capitolele** încep pe o **pagină nouă**, uneori pe pagină nouă dreapta, şi se evită ca acestea să se finalizeze doar cu două trei rânduri pe pagină;
- **Marginea superioară de pe prima pagină a unui capitol** va avea, după cum s-a precizat anterior (figura 6.2), 5 cm.
- Între **titlul unui capitol şi titlul primului subcapitol** al acestuia se recomandă să se introducă un alineat în care să se sintetizeze problematica abordată, tocmai pentru a-l introduce pe cititor în sfera de preocupări a autorului.
- **Titlul unui subcapitol** se poziționează lăsându-se câte două spații (două rânduri) între el şi textul dinainte, respectiv cel care urmează (deci între 2 interliniii duble).
- **Titlul unui paragraf** se inserează la un rând alb despărțitor (interliniere dublă).
- **Titlurile tabelelor şi figurilor** (grafice, hărți, desene, schițe etc) se scriu la un rând, folosind acelaşi tip de literă ca întreaga lucrare, şi se plasează la un rând alb despărțitor.
- **Notele tabelelor şi figurilor** sunt plasate dedesubt (sub tabel/figură); se scriu la un rând, cu un corp de literă mai mic (litere italice).
- **Notele infrapaginale** (în partea de jos a paginii) vor fi redactate la un singur rând, cu corp de literă mai mic (italic).
- **Citatele mai ample** (de peste 40 de cuvinte) pot fi redactate la un singur rând, plasate ca un alineat, eventual cu litere italice.
- **Cuvintele-cheie**, conform definițiilor internaționale (vezi addenda 4 - Sistemul de clasificare “Journal of Economic Literature”).

Caseta 6.3

Abrevierea indicațiilor bibliografice frecvente

art. = articol	p. (pp.) = pagină (pagini)
cap. = capitol	pass. (passim) = în diferite locuri
cf. = compară (confer)	P.S. = post-scriptum
ib. (ibid.) = ibidem	r. = rând
id. = idem	s.n. = sublinierea noastră
lucr. cit. = lucrare citată	urm. = următoarele
N.B = nota bene	v. = vezi
op. cit. = operă citată	vol. = volumul

Cum se numerotează paginile

Numerotarea paginilor se face de preferință în colțul din dreapta – sus, cu cifre arabe, drepte, fără punct, paranteză sau linie oblică.

Se numerotează toate paginile, chiar dacă numărul nu este printat, ca în cazul paginilor de stânga, albe, în finalul unui capitol, când capitolul care urmează începe pe pagină nouă dreapta. Anexele, notele, lista bibliografică se numerotează în continuarea paginilor de text, avându-se în vedere ca fiecare din acestea să înceapă pe o pagină nouă, eventual de dreapta[1].

Nu vor avea un număr imprimat (dar se vor lua în calcul la numerotarea celorlalte pagini):

- pagina de titlu;
- prima pagină a sumarului;
- paginile de început ale introducerii, capitolelor, bibliografiei şi anexelor.

Coperta şi pagina de titlu (sau coperta interioară)

Atât coperta, cât şi pagina de titlu **vor cuprinde obligatoriu următoarele informații:**

- denumirea universității, eventual sigla (logoul);
- denumirea facultății;
- numele şi prenumele autorului;
- gradul didactic, prenumele şi numele conducătorului/coordonatorului ştiințific;
- Luna şi anul susținerii disertației.

Pe **pagina de titlu se va menționa titlul complet şi subtitlul**, dacă este cazul, ale lucrării de absolvire. În anexă sunt prezentate, cu titlu de exemplu, modelele de machetare a copertei şi paginii de titlu (anexele 8 şi 9).

6.6. Evaluarea lucrării de licență/disertație

Înainte de a preda lucrarea, dacă a rămas răgaz de timp până la scadență, ar fi util ca studentul/absolventul să facă o evaluare a propriei lucrări, folosind grilele propuse de evaluatorii recomandați. Printre aceştia, se numără şi Mathieu Guidère (2004, p. 103-104) citat de Mihaela Şt. Rădulescu (2006, p. 137-140). Grilele elaborate de Mathieu Guidère vor fi utilizate şi de

[1] Evident, vorbim de pagină nouă dreapta atunci când lucrarea se editează față-verso.

către îndrumătorul ştiinţific, dar este de presupus că vor fi avute în vedre şi de membrii Comisiei oficiale pentru examenul de licenţă/disertaţie/doctorat.

În domeniul de referinţă al prezentului "Ghid", pentru a preveni eventualul efect descurajant asupra începătorilor al unora dintre exigenţele grilelor de evaluare elaborate de Mathieu Guidère, valabile cu precădere în cazul tezelor de doctorat, s-a procedat la o selectare a Criteriilor de evaluare, reţinându-se următoarele:

I. EVALUAREA CONŢINUTULUI

- Conţinutul lucrării prezentate corespunde titlului stabilit şi avizat.
- Principalele probleme ale subiectului sunt tratate.
- Problemele teoretice sunt bine expuse, clare.
- Datele culese sunt bogate şi coerente.
- Analizele făcute sunt pertinente, complete.
- Lucrarea nu conţine plagiat.
- Lucrarea nu constă într-o simplă compilaţie.
- Referinţele bibliografice au fost bine folosite în conţinutul lucrării.
- Ideile dezvoltate sunt originale, interesante.
- Ideile sunt ilustrate prin exemple precise.

II. EVALUAREA METODEI

- Structura lucrării este anunţată, justificată şi respectată.
- Lucrarea posedă o introducere şi o concluzie.
- Titlurile reflectă conţinutul părţilor, capitolelor şi paragrafelor.
- Metoda de analiză este explicită, adecvată, nedefinită.
- Întrebările puse în cursul studiului au fost tratate.
- Noţiunile şi conceptele utilizate sunt explicite, precise.
- Datele (exemplele studiilor de caz) sunt bine alese, utile, şi nu sunt în afara subiectului.

III. EVALUAREA FORMEI

- Prezentarea generală a lucrării este satisfăcătoare.
- Punerea în pagină este corectă, îngrijită, excelentă.
- Normele gramaticale sunt respectate (punctuaţia, reguli de ortografie şi de acord).
- Anexele sunt utile, bine făcute.

- Repartizarea paragrafelor este coerentă, logică.
- Expresia (stilul de redactare) corespunde cerințelor unei lucrări ştiințifice, nu este stângace (familială).
- Bibliografia este bogată, organizată, deloc anarhică.

IV. EVALUARE GLOBALĂ

Lucrarea este expediată, prost prezentată, neinteresantă; o simplă compilație, fără adevărată analiză, conține plagiat şi contraadevăruri ştiințifice sau este precisă, clară, însuşită, agreabilă de citit, cercetarea este originală, riguroasă şi inovatoare, merită felicitări şi încurajări.

Cunoaşterea şi luarea în seamă a acestor grile de evaluare este cât se poate de importantă încă din faza proiectării lucrării de licență/disertație/doctorat, constituind garanția reuşitei construirii unei lucrări cu adevărat valoroase.

Aprecierea finală a calității lucrării de absolvire de către conducătorul ştiințific se poate concretiza în calcularea unui indice de evaluare a acesteia folosind, în funcție de specificitatea scalei de evaluare adecvată fiecărui criteriu reținut în acest scop. Astfel, se vor utiliza concomitent mai multe scale de evaluare (o asemenea variantă de notare propune şi S. Chelcea, 2007, p. 27):

- **în două trepte**: absență – zero/prezență – unu;
- **în trei trepte**: zero, unu sau doi;
- **în patru trepte**: zero, unu, doi şi trei.

Pentru stabilirea notei se vor avea în vedere următoarele criterii de evaluare:

	Tema	**Metodele**	**Rezultatele**	**Indice total**
Originalitatea	0-1	0-1	0-1	0-3
Rigurozitatea	X	0-2	0-2	0-4
Semnificația teoretică şi aplicativă	X	X	0-3	0-3
Indicele (nota) de evaluare	0-1	0-3	0-6	0-10

În **nota maximă – 10 puncte** – contribuția cea mai mare (6 puncte) o au **rezultatele** obținute de student, apreciate din perspectiva celor trei criterii reținute: originalitate, rigurozitate şi semnificația teoretică şi aplicativă. **Jumătate din punctajul cumulat de "Rezultate" (6 puncte) se acordă criteriului "semnificația teoretică şi aplicativă" (3 puncte).**

Originalitatea lucrării se va aprecia doar cu două valori (absentă sau prezentă, respectiv cu zero sau unu) luându-se în discuție **cel puțin următoarele variabile**:

- noutatea temei;
- ineditul tehnicilor, procedeelor şi instrumentelor de investigare utilizate;
- relevanța concluziilor.

Unii autori identifică mai multe variabile de apreciere a gradului de originalitate în cercetarea ştiințifică a vieții sociale (caseta 6.4).

Caseta 6.4

Nouă moduri diferite de a fi original în cercetarea ştiințifică a vieții sociale

- A efectua cercetări empirice (de teren, concrete) pe teme care nu au mai fost niciodată abordate.
- A da o interpretare nouă unor idei vechi.
- A aduce noi dovezi pentru problemele deja cunoscute.
- A elabora sinteze noi.
- A utiliza cunoştințele acumulate în studierea realităților socio-culturale din alte țări.
- A experimenta metode şi tehnici de cercetare în contexte socio-culturale diferite.
- A realiza abordări interdisciplinare.
- A privi altfel dintr-o perspectivă teoretică realitățile socio-culturale.
- A prezenta cunoştințele dobândite într-o manieră care nu a mai fost încercată.

Sursa: E. M. Phillips şi D. Pugh (1994), citați de S. Chelcea (2007, p.26).

Criteriul "rigurozitate" se referă la:

- relevanța şi pertinența metodelor, tehnicilor şi procedeelor de obținere şi de prelucrare a datelor;
- coerența demonstrației;
- validarea concluziilor;
- respectarea regulilor de redactare a corpului lucrării;
- folosirea unui limbaj adecvat.

Criteriul "semnificația teoretică şi aplicativă" trebuie legat de dimensiunile timp şi spațiu ale rezultatelor. Se are în vedere deopotrivă actualitatea temei şi valențele pragmatice ale concluziilor la care a ajuns autorul, puse în valoare şi de gradul lor de generalizare la condițiile economiei româneşti.

6.7. Susținerea publică a lucrării

Lucrarea de licență/disertație va fi susținută în fața comisiei de examinare numai **dacă sunt îndeplinite următoarele condiții**:

- lucrarea a fost elaborată şi redactată pe baza planului şi a calendarului avizate de conducătorul ştiințific;
- conducătorul ştiințific şi-a dat acordul pentru susținere, întocmind în acest scop referatul privind evaluarea lucrării de licență/disertație (după modelul din anexă).

DE REȚINUT:

Coordonatorul ştiințific îşi rezervă dreptul de a nu accepta pentru susținere o lucrare care nu a respectat regulile şi normele din prezentul Ghid.

Orice susținere publică trebuie să se fondeze pe **o pregătire complexă**

- **de conținut (un discurs) şi**
- **de formă.**

Discursul se structurează în trei părți (Gh. Răboacă şi D. Ciucur, 2003, p. 195):

(1) **Introducerea:** vorbitorul enunță în linii mari problema ce face obiectul susținerii publice, în scopul de a trezi interesul auditorului.

(2) **Conținutul sau tratarea subiectului**: o prezentare (expunere) dezvoltată a ideilor de bază, utilizând metoda argumentării teoretice şi faptice, relevante. Se va răspunde la următoarele întrebări: Care este stadiul cunoaşterii în domeniul cercetat? Care sunt elementele relevante aferente lucrării elaborate? Care sunt rezultatele cercetării întreprinse/documentării desfăşurate?

(3) **Concluzia sau perorația**, având **menire dublă**:

- recapitulare asupra principalelor idei şi probleme,

- consolidarea convingerii auditorului asupra validității şi justeței concluziilor.

Discursul, obligatoriu scris, trebuie să fie redactat pe un număr de 5-6 pagini, dimensiune, care se apreciază că-i va permite studentului să se încadreze în **timpul alocat pentru o expunere de maxim 15 minute.**

Pentru susținerea orală **este indicat a se pregăti materiale şi tehnici de expunere vizuală,** cum sunt: folii de celuloid (țiplane), prezentare adecvată în PowerPoint pentru a putea folosi videoproiectorul, planşe etc. Este de reținut că folosirea de materiale vizuale, pe lângă uşurarea expunerii, permite încadrarea într-un timp optim, pus la dispoziție de comisia de examinare.

DE REȚINUT (pentru examenul de licență/disertație):

- Timpul alocat pentru susținerea lucrării este de maxim: 15 minute.
- După susținerea lucrării se acordă studentului 5 minute pentru notarea întrebărilor venite din partea membrilor comisiei.
- Timpul alocat pentru răspunsurile studentului la întrebările primite este de maxim: 10 minute.
- După răspunsurile date de student, comisia de examinare poate declanşa discuții, inclusiv o analiză critică constructivă pe marginea lucrării prezentate.

În final, preşedintele comisiei de examinare va anunța, în numele întregii comisii, nota aferentă lucrării prezentate. Nota se va stabili în prezența tuturor membrilor comisiei.

Ce nu se recomandă:

- Citirea de pe slide-uri sau alte materiale;
- Prezentarea unor introduceri şi explicații fără legătură sau colaterale cu tema tratată;
- Utilizarea efectelor sonore pe parcursul prezentării;
- Venirea la examen într-o ținută neadecvată sau abordarea unei atitudini comportamentale necorespunzătoare momentului festiv/oficial legat de un asemenea eveniment.

În cazul susținerii publice a tezei de doctorat, rigoarea ştiințifică este impusă de regulamentul promovat în cadrul fiecărei IOSUD.

Sinteza secțiunii a II-a

🕮 TERMENI-CHEIE

Casetă
Documentarea directă
Document primar
Document secundar
Figură
Grafic
Introducere
Învățare ştiințifică
Literatură de specialitate
Oglindă a paginii
Pagină de titlu
Plagiat voluntar
Sistem de citare
Tabel

🕮 LUCRĂRI PRACTICE

♦ **Control al cunoştințelor**

1. Care sunt elementele planului de lucru pentru elaborarea unei lucrări de absolvire?
2. Ce trebuie să conțină “Introducerea” unei lucrări de absolvire??
3. Care sunt imperativele trecerii în revistă a literaturii de specialitate?
4. Care sunt avantajele “sistemului Harvard” de citare a lucrărilor utilizate?
5. Din observațiile dumneavoastră, care tip de grafice se folosesc cel mai mult în prezentarea datelor de cercetare?
6. Ce se înțelege prin oglinda paginii?
7. Ce presupune finisarea unei lucrări de absolvire?

♦ **Atelier de reflecție**

1. Selectați câte o referință bibliografică – carte, articol dintr-o revistă de specialitate –, relevantă pentru tema lucrării dumneavoastră de absolvire (a cursurilor de licență, masterat, doctorat) şi întocmiți pentru fiecare, după modelul anexat, fişa.
2. Notați modalitățile prin care vă gândiți să explorați diferitele tipuri de literatură de specialitate. Cum vă asigurați că documentarea făcută vă va putea ajuta în stabilirea proiectului lucrării de absolvire şi în alegerea metodelor de cercetare pe care o veți întreprinde?
3. Schițați un plan provizoriu de lucru pentru documentarea pe care trebuie să o faceți.

ANEXE

Anexa 1

Fişă de lectură (F1)

(1) **Cartea**

Titlul: …….
Autor, nume şi specificităţi: ……..
Editura: …….
Data ediţiei: ……
Justificarea alegerii cărţii (interes personal pentru tema centrală, autor, legătură cu o situaţie comercială observată, o metodă folosită): ……
……

(2) **Tema centrală**

Definirea temei centrale, a interesului său pentru domeniul cercetat, în lucrarea de licenţă/disertaţie: ……
Alte teme abordate în cadrul lucrării: ……..

(3) **Contribuţii de cunoştinţe**

Selecţia şi descrierea contribuţiilor principale: …….
……

(4) **Analiza tematică**

Interesul major al temei/temelor aprofundate: ……..
Legătura între această temă şi elementele dosarului-suport pentru cercetarea bibliografică destinată elaborării lucrării de licenţă/disertaţie: ……
……

(5) **Menţionarea cunoştinţelor teoretice dobândite la disciplinele de specialitate, necesare pentru elaborarea lucrării de licenţă/disertaţie:**

Teme abordate	Domenii studiate	Cunoştinţe asociate (elemente particulare din programa analitică a disciplinelor de specialitate legate de tema de licenţă/disertaţie)	Titlurile capitolelor de consultat din cursurile de specialitate studiate
1	2	3	4

Anexa 2

F2

Studiul articolului de presă

1 **Contextul**

Sursa: ……. Data apariției: ……

Autor: …….

Ținta suportului de presă: ☐persoane individuale ☐specialişti/practicieni

Meserii, sectoare de activitate: …….

Natura textului: ☐ Observarea unui fapt ☐ Observarea unei situații
☐ Analiză critică ☐ Afirmație argumentată
☐ Interviu ☐ Alții

2 **Analiza textului** (prezentarea înlănțuirii, logicii textului)

Introducere: ……
……
……

Prima parte: ……
……
……
……
……

A doua parte: ……..
……
……
……
……

Concluzii: ……
……
……

3 **Lectură selectivă**

Identificarea şi definirea cuvintelor-cheie:

1: …… : ……..
2: …… : ……..
3: …… : ……..
4: …… : ……..
5: …… : ……..

Actorii citați: ……..
……
……

Întreprinderile citate: ……..
……

4 **Interesul textului**

Contribuții, noutăți, originalitate a informațiilor din text:

……
……
……
……
……
……
……
……
……

Părere personală:

……
……
……
……

5 **Demersul vizat pentru aprofundarea temei tratate**

☐ Cercetarea informațiilor provenind de la organisme instituționale
Care? ……

☐ Căutarea altor articole de presă
Din ce reviste? ……..

☐ Vizită la o întreprindere. Din ce sector de activitate?……
Obiectiv? ……

☐ Întâlnire cu un profesionist
Ce funcție? ……

☐ Identificarea aspectului teoretic al articolului studiat ……..

6 **Menționarea cunoştințelor teoretice necesare pentru a realiza lucrarea de licență/disertație:**

Teme abordate în articol	Domenii studiate	Cunoştințe asociate (elemente particulare din programa analitică a disciplinelor de specialitate legate de tema de licență/disertație)	Titlurile capitolelor de consultat din cursurile de specialitate studiate (col. 3)
1	2	3	4

Anexa 3

Notă de observare (F3)

1 **Tema observată**

Subiect studiat sau realitate profesională observată: ……
Media utilizată (TV, Radio, Internet): ……..
Sursă (TV, Radio, Internet): ……..
Dată: ……..
Identificarea actorului/actorilor implicați (organisme profesionale, întreprinderi, persoane): ……
Rolul actorilor în raport cu tema aleasă: ……

2 **Conținutul observării**

Descriere, interes, problematică, dificultăți, situația la începutul studiului, evoluție şi perspective: ……..

3 **Aporturi de cunoştințe**

Informații legate de tema lucrării de licență/disertație: ……
Alte informații descoperite care completează sau confirmă cunoştințele teoretice: ……..

4 **Analiză tematică**

Interesul major al temei/temelor aprofundate: ……
Legătura între această notă de observare şi alte elemente ale dosarului-suport pentru cercetarea bibliografică destinată elaborării lucrării de licență/disertație: ……

5 **Menționarea cunoştințelor teoretice necesare pentru a realiza lucrarea de licență/disertație:**

Teme abordate	Domenii studiate	Cunoştințe asociate (elemente particulare din programa analitică a disciplinelor de specialitate legate de tema de licență/disertație)	Titlurile capitolelor de consultat din cursurile de specialitate studiate (col. 3)
1	2	3	4

Anexa 4

Notă de sinteză (F4)

(1) **Tema studiată**

Temă: ……
Suportul informației (sursă de informație, conferință…): ……
……
Autorul intervenției: ……
Statut sau calitate: ……..
Contextul conferinței: ……
Publicul-țintă al conferinței: ……

(2) **Sinteza**

Introducere (definire a temei generale abordate şi a contextului, menționare a interesului pentru subiectul şi actualitatea sa): …….
……
Dezvoltare (o idee dezvoltată de paragraf): ……
Concluzie (sinteză a aporturilor de cunoştințe, evocarea evoluțiilor în perspectivă, expunere a aporturilor personale ale conferinței asupra planului de gândire şi de analiză care susține demersul de elaborare a lucrării de licență/disertație): ……
……
……

(3) **Menționarea cunoştințelor teoretice necesare pentru a realiza lucrarea de licență/disertație:**

Teme abordate în articol	Domenii studiate	Cunoştințe asociate (elemente particulare din programa analitică a disciplinelor de specialitate legate de tema de licență/disertație)	Titlurile capitolelor de consultat din cursurile de specialitate studiate (col. 3)
1	2	3	4

Anexa 5

Exemplu de utilizare a Fişei de lectură F1: Studiul unei cărți

1 **Carte**

Titlul cărții: *Firma de comerț în economia de piață*

Autor: Carmen Costea, profesor universitar

Editura: Uranus, Bucureşti

An apariție: 2004

Justificarea alegerii cărții

Am ales această carte datorită interesului personal de a înțelege modul de funcționare a unei firme în cadrul economiei de piață.

Un alt punct major pe care îl prezintă cartea este abordarea, de o manieră actuală şi modernă, a conceptelor legate de domeniul comerțului şi multitudinea de aspecte cu legătură directă cu firma.

2 **Tema centrală**

Definirea temei centrale

Tema centrală a acestei lucrări este firma de comerț, fiind prezentată în noua abordare care o caracterizează în prezent. Analiza întreprinderii de comerț se face de la forma sa tradițională la cea dinamică, ca o dublă spirală conectată la mişcarea internă şi exterioară. Unitatea economică şi activitatea ei sunt studiate, aici, într-o nouă viziune originală şi anume "*ca mediu în care omul caută satisfacția în sens generic şi permanent*" şi care trebuie, dincolo de facilitarea obținerii profitului pentru întreprinzători, să aducă servicii societății. În prezent, întreprinderile nu mai sunt nişte "*citadele cu conturi precis definite*", ci "*entități variabile care îşi modifică permanent forma adaptându-se rapid cerințelor pieței, conform principiului oriunde şi oricând*". Firma este prezentată ținând seama de modificările continue ale mediului în care se desfăşoară.

Alte teme abordate în lucrare

Această carte include aspecte teoretice şi o largă varietate de practici, unele din cele mai neobişnuite. Ea este compusă din **două părți**, **prima parte** intitulându-se "*Ce este nou în abordarea conceptelor comerciale*" şi cuprinde 9 capitole. **Capitolul 1** are ca obiective stabilirea locului activității comerciale în circuitul produselor şi serviciilor, conceptelor noi privind activitatea comercială şi precizarea locului comerțului în circuitul național şi internațional. **Capitolele 2 şi 3** tratează abordarea tipologică în

activitatea comercială de gros, respectiv cu amănuntul. Sunt de reținut câteva aspecte. Distribuția se referă la activitățile car fac produsul disponibil consumatorilor în momentul în care aceştia doresc să-l cumpere. Comerțul cu amănuntul include toate activitățile comerciale şi de marketing ocazionate de vânzarea produselor către consumatorii finali. **Capitolul 4** aduce în discuție efortul permanent de vânzare şi de promovare a vânzării reclamat de realizarea obiectivelor oricărei firme indiferent de dimensiunile sale sau de cifra de afaceri realizată, de consolidarea poziției pe piețele existente şi de căutarea de noi piețe. **Capitolul 5** vorbeşte de evoluția tipurilor de concurență care impune punerea la punct a unor strategii de adaptare la noul mediu. **Capitolul 6** tratează o realitate la care asistăm în prezent şi anume punerea în practică a unui nou tip de competențe. **Capitolul 7** vorbeşte de economia formală şi informală între care există puternice interferențe şi conexiuni asigurate şi amplificate atât prin intermediul corupției, cât şi pentru faptul că aceste canale specifice economiei informale sunt alimentate de economia reală, formală. **Capitolul 8** aduce în atenție noul comportament de piață pe care agenții comerciali din domeniul comercial trebuie să-l dezvolte pentru a face față evoluțiilor mediului economic. Pentru societățile care, pe termen lung, nu îşi orientează strategia către armonizarea cu nivelul general de dezvoltare există şi riscul apariției blocajelor. **Capitolul 9** tratează o temă foarte interesantă şi anume comerțul electronic, cea mai modernă formă de satisfacere a cerințelor consumatorilor.

Partea a doua a cărții "*Firma de comerț în economia de piață*" se constituie din 11 capitole. Se pleacă în demersul de analiză a firmei de la prezentarea globalizării, abordându-se conceptul şi efectele sale ecologice. Este de reținut faptul că pentru a face față cu succes provocărilor lumii reale – între care globalizarea ocupă locul fruntaş – se conturează o a treia forță al cărei unic far călăuzitor este interesul comercial. Noile condiții de piață determină orientarea întreprinderilor mici către **franciză** – "*drumul de viitor*" - în afaceri. Ea deschide noi drumuri în distribuția bunurilor şi serviciilor, prin perspectivele pe termen lung, fiind extrem de favorabilă.

Configurările moderne în **structura forței de vânzare** sunt alt subiect atins, pornind de la faptul că vânzările şi profiturile sunt considerate esențiale pentru orice companie care îşi doreşte să rămână în afaceri. Ea trebuie să aleagă cele mai adecvate căi pentru a obține efectul scontat, concretizat, în principal, în obținerea satisfacției clientului şi fidelizarea lui. Tot în legătură cu satisfacerea clientului, apare şi faptul că în fața concurenței un atu îl reprezintă **procesul de negociere** – ce presupune găsirea celei mai corespunzătoare formule de a apropia şi adap-

ta interesele particulare ale tuturor agenților economici ale căror motivații se confruntă.

Alte teme abordate se referă la **determinarea riscului de firmă**, la prezentarea pieței de capital ca pe un „vârf de lance" în promovarea reformei şi în manifestarea concretă a autoreglării economice, dar şi a standardelor pe care sectorul bancar trebuie să le impună pentru a proteja clienții de riscul bancar şi a influenței acestuia asupra derulării afacerilor comerciale ale firmei.

3 **Aporturi de cunoştințe**

Cazurile şi soluțiile prezentate în această carte, care este destul de greu de urmărit în anumite momente, datorită complexității, permit înțelegerea activităților în cadrul pieței şi a comportamentului actorilor prezenți pe piață, cunoaşterea fenomenului de promovare, vânzare a produselor şi realizarea serviciilor, dar şi importanța demersului de servire a clienților la cote calitative ridicate. Teoria prezentată este actualizată în concordanță cu mutațiile profunde în contextul concurențial fără precedent, iar această este un aport foarte important.

4 **Analiză tematică**

Interesul major al temei aprofundate

Tema este foarte interesantă prin modul în care s-a decis abordarea ei, în cadrul universului în continuă schimbare, ce presupune o reactualizare a tuturor conceptelor, dar şi a practicii.

Legătura dintre temă şi alte elemente ale dosarului suport pentru cercetarea bibliografiei focalizată pe domeniul distribuției transnaționale

Firma de comerț în economia de piață – Comerțul internațional: legătura se face la nivelul mutațiilor profunde care au loc în lumea comerțului, prezentate în cartea care face obiectul acestei fişe şi care conturează tabloul credibil al realității mediului în care întreprinderea îşi desfăşoară activitatea corelate cu schimbările necesare de la nivelul firmei.

5 **Menționarea cunoştințelor teoretice dobândite la disciplina de specialitate *Economia distribuției***

Teme abordate în articol	Domenii studiate	Titlurile capitolelor de consultat	Manual	Autori
Comerț	Economia distribuției	Comerțul de gros, cu amănuntul	Economia distribuției (2005), Bucureşti: Ed. Expert	Ana-Lucia Ristea, Valeriu Ioan-Franc, Theodor Purcărea

Anexa 6

Exemplu de utilizare a fişei de lectură F2:

Studiul articolului de presă

Titlul articolului: "Retailul trece de la faza de greenfield la concentrarea numărului de jucători"

(1) **Contextul**

Sursa: Revista Business Standard **Data apariției**: 30.11.2007

Autor: Ionuț Giuşca

☒Jurnalist ☐Teoretician ☐Personalitate cunoscută ☐Şef de întreprindere

Ținta suportului de presă: persoane individuale ☒ specialişti

Meserii, sectoare de activitate: Comerț cu amănuntul

Natura textului: ☐ Observarea unui fapt ☐ Observarea unei situații
☐ Analiză critică ☐ Afirmație argumentată
☐ Interviu ☐ Alții

(2) **Analiza textului**

Introducere

Articolul este o abordare a pieței de retail din România din perspectiva concentrării detailiştior, proces care a caracterizat întregul an 2007.

Partea 1

Afirmația din titlu se traduce prin faptul că firmele de comerț cu amănuntul nu mai investesc de la zero, prin înființarea de noi magazine, ci se îndreaptă spre achiziționarea concurenților mai mici, direcți sau indirecți, ce iau în calcul soluția de a vinde, serios amenințați de puterea marilor distribuitori. Exemplul cel mai bun pentru a ilustra fenomenul de mai sus este, pentru anul 2007, preluarea Artima de către Carrefour. Carrefour face parte din rețelele internaționale de distribuție puternice de pe piața românească care recurg la astfel de acțiuni pentru a obține o cât mai mare acoperire teritorială.

Partea 2

Piața de comerț cu amănuntul din România urmează caracteristicile şi tendințele de evoluție ale pieței de acest profil din regiunea Europei de Sud-Est. Această piață regională de profil şi asemenea piețele locale, piețe tinere, prezintă un potențial uriaş şi sunt în plină dezvoltare. Fenomenul care le va caracteriza în viitorul foarte apropiat este cel de consolidare prin intermediul achizițiilor şi fuziunilor. Pe piața de comerț cu amănuntul regională, companiile obțin un profit net între 11% şi 14%, ceea ce explică nu-

mărul de deschideri de noi magazine şi de actori care se grăbesc să se implanteze în zonă. Reacția companiilor deja prezente pe aceste piețe la acest fenomen este de a recurge la achiziții pentru a-şi consolida dominarea teritorială, cu efect de concentrare a pieței, iar în România deja vorbim de aşa ceva. Țintele achizițiilor sunt în principal supermarketurile şi hipermarketurile, după cum recunoaşte Jacolo Caler Celestino, directorul general Carrefour România.

Tranzacțiile din 2007 care ilustrează aceste fenomene sunt legate de rețelele Profi, Albinuța, Carrefour şi Artima. Compania Profi Rom Food, a grupului belgian Louis Delhaize a cumpărat supermarketurile Albinuța, constituindu-şi o rețea de 37 de magazine în total cu o cifră de afaceri de peste 73 milioane de euro. Dar cea mai mare tranzacție de pe piața de comerț alimentar a fost achiziționarea de către grupul Carrefour a rețelei de supermarketuri Artima cu suma de 55 milioane de euro.

Că acest fenomen al achizițiilor va lua amploare în România, până când se va realiza concentrarea jucătorilor, este dovedit de ultima parte a articolului. Studiu de caz inițiat de revista Business Magazin arată că intenției directorului excutiv al grupului belgian Louis Delhaize, Pierre – Olivier Beckers, de a vinde rețelele de supermarketuri Mega Image din România îi corespunde un interes foarte mare de achiziționare din partea concurenților – Porfi, La Fourmi.

Concluzii

În mod clar trebuie să ne aşteptăm ca în viitorul apropiat numărul de supermarketuri şi hipermarketuri să crească foarte mult, iar imaginea actuală a comerțului cu amănuntul se va schimba radical la sfârşitul acestui proces.

3 **Lectură selectivă**

√ ***Identificarea şi definirea cuvintelor-cheie***

- *Retail* (Comerț cu amănuntul): Formă a distribuției a cărei funcție constă în a cumpăra mărfuri pentru a le revinde consumatorilor finali, în general în cantități mici.
- *Fuziuni*: Combinarea a două firme într-una singură, care va deține patrimoniile unite ale celor două.
- *Supermarket*: Magazin cu autoservire organizat pe diferite departamente, care oferă o varietate largă de alimente şi produse casnice. Are dimensiuni mai mari (între 400mp – 2500 mp) şi o varietate mai mare a produselor, față de un magazin alimentar, tip băcănie.
- *Hipermarket*: Magazin cu autoservire de proporții mari (peste 2500 mp) în care se practică vânzarea cu amănuntul la preț redus, ce combină principalele caracteristici ale supermarketurilor, magazinelor generale şi magazinelor de specialitate sub un singur acoperiş.

- *Magazine de tip discount*: Magazin care vinde marfă, în special bunuri de larg consum, la un preț mai scăzut decât cel practicat de ceilalți jucătorii ai pieței.

√ ***Actorii citați***

- Andi Dumitrescu, managing director GFK România;
- Jacobo Caler Celestino, directorul general al Carrefour România;
- Florentin Banu, întreprinzător român ce a înființat Artima Investment Company;
- Pierre-Olivier Beckers, directorul executiv al grupului belgian Delhaize;
- Patrick Knight, directorul general al La Fourmi;
- Caius Crisan, administratorul rețelei de magazine Profi.

√ ***Întreprinderile citate***

- Artima GFK România, Carrefour România, Albinuța, Profi Rom Food, grupul belgian Louis Delhaize, firma lituaniană Maxima LT, Billa, Mega Image, La Fourmi, SparPlus Discount, Profi, Penny Market, Artima Retail Investment Company, Polish Entreprise Fund V, Entreprise Investors (EI).

4 **Interesul textului**

Articolul poate fi considerat o bună sinteză, pentru anul 2007, a pieței comerțului cu amănuntul din România şi prezintă interes datorită fenomenului prezentat, respectiv concentrarea comercianților de pe piață.

Părere personală: Este un proces interesant de urmărit având în vedere că va schimba complet fizionomia distribuției din România în perioada următoare.

5 **Demersul vizat pentru aprofundarea temei tratate**

☒ Căutarea altor articole de presă. Reviste?
"Magazinul Progresiv", "Revista Piața", "Revista Standard".

☒ Luarea în considerare a aspectelor teoretice din articolul studiat.

6 **Menționarea cunoştințelor teoretice legate de tema dosarului focalizat pe documentarea bibliografică în domeniul distribuției**

Temă abordată în articol	Domenii studiate	Titlul capitolului de consultat	Carte/Editură	Autori
Mutații ale pieței comerțului cu amănuntul	Economia distribuției	Mutații în structura distribuției pe plan internațional	Economia distribuției (2005),Ed. Expert, Bucureşti	Ana-Lucia Ristea, Valeriu Ioan-Franc, Theodor Purcărea

Exemplu de document de plecare

**Retailul trece de la faza de greenfield
la concentrarea numărului de jucători**

Autor: Ionuț Giuşca

Cea mai mare tranzacție din retailul românesc, preluarea Artima de către Carrefour, deschide calea consolidării într-una dintre cele mai dinamice sectoare din economia autohtonă. Mobilitatea, puterea financiară, experiența internațională, puterea de negociere, fac din rețelele internaționale de retail prezente pe piața locală un veritabil cuceritor, care are ca strategie principală acoperirea unui teritoriu cât mai mare într-un timp cât mai scurt. Cea mai viabilă soluție pentru această strategie o reprezintă achiziția concurenței directe sau indirecte.

De cealaltă parte a baricadei, rețelele locale, care nu au avantajele enumerate mai sus, ale grupurilor internaționale, şi care se văd amenințate tot mai mult de către acestea, încep să ia în calcul posibilitatea exitului prin vânzarea afacerii unui investitor strategic, evitând în acest fel un posibil faliment.

Imaginea de ansamblu a pieței de profil din România este diferită de cea a țărilor din regiune. În România retailerii internaționali dețin supremația, zece astfel de companii operând local, spre deosebire de Serbia şi de Croația unde sunt prezente câte cinci grupuri internaționale, Bosnia&Herțegovina (două), Serbia (patru) şi Bulgaria (nouă).

"*Retailerii locali sunt foarte bine reprezentați în toate țările din regiune, cu excepția României şi Bulgariei unde dominația lanțurilor multinaționale este categorică. Cu excepția Sloveniei, piața de retail, din regiunea Europei de Sud Est este matură. Dezvoltarea pieței este în plină desfăşurare, iar potențialul este uriaş. Consolidarea pieței din regiune urmează să se facă şi prin intermediul fuziunilor şi achizițiilor, procese care au deja loc*", declară Andi Dumitrescu, managing director GFK România.

Principalul motiv care angrenează şi determină multinaționalele să "cucerească" România şi regiunea este dat de marjele de profit ridicate pe care piața încă le suportă aici. "*Pe piețele din Europa de Sud Est, profitul net al companiilor este între 11% şi 14% din cifra de afaceri, în Europa Centrală între 6% şi 9%, iar în Vest între 3% şi 6%, afirma oficialul GFK. Acest sector se mişcă foarte rapid, în condițiile în care sunt anunțate multe deschideri de magazine şi intrări de jucători noi pe piață. Tocmai de aceea, în următorii doi ani vom asista la mişcări, la concentrări în piață*", declara, în vară, Jacobo Caler Celestino, directorul general al Carrefour România. Ofi-

cialul Carrefour spune că, dacă ne uităm pe segmentul supermarketurilor, în prezent sunt foarte multe mărci active pe piață. În următorii ani, nu vor supraviețui mai mult de trei-patru rețele, iar acest lucru se va întâmpla şi în cazul hipermarketurilor, spune Celestino, care adaugă că nu vor fi active în piață mai mult de trei lanțuri, restul vor fi achiziționate. "*Acum, piața este în creştere şi este loc pentru toată lumea, dar dacă ne uităm la restul țărilor din Europa, acolo unde pieţele sunt mature, în fiecare dintre ele au avut loc achiziții, pieţele devenind mai concentrate. Este un fenomen care, cu siguranță, se va petrece şi în România în următorii ani, pe măsură ce piața de profil, se va maturiza şi stabiliza. Cred că se va petrece mai repede decât estimam inițial, atunci când dădeam ca orizont de timp 2010-2011*", explica Celestino. Tranzacțiile notabile din acest an au avut ca protagonişti rețelele Profi, Albinuța, Carrefour şi Artima.

Compania Profi Rom Food, deținută de grupul belgian Louis Delhaize şi care administrează rețeaua de magazine Profi, a cumpărat de la firma lituaniană Maxima LT supermarketurile Albinuța, valoarea tranzacției fiind estimată la zece milioane de euro. Albinuța Shops are nouă magazine în Bucureşti şi a înregistrat, anul trecut, o cifră de afaceri de peste 23 milioane de euro. Profi Rom Food va opera o rețea de 37 de magazine, cifra de afaceri depăşind 73 milioane de euro, conform comunicatului.

Grupul Carrefour a achiziționat, în această toamnă, rețeaua de supermarketuri Artima, valoarea tranzacției fiind de 55 milioane de euro. Este cea mai mare tranzacție făcută pe piața de retail alimentar din România. Artima operează un lanț de 21 de supermarketuri în vestul României, cu o suprafață de vânzare totală de 21000 mp. Compania a realizat în 2006 vânzări de 75 milioane de euro fără TVA şi estimează, până la sfârşitul lui 2007, o cifră de afaceri de aproximativ 95 milioane de euro fără TVA. Cu aceasta tranzacție, Carrefour intră pe segmentul supermarketurilor în România completând prezența pe cel al hipermarketurilor. "*Achiziția ilustrează strategia grupului Carrefour de a-şi întări prezența pe pieţele în creştere, printr-o abordare multiformat, sub un singur brand, adaptată local*", au declarat oficialii Carrefour. Pe segmentul de piață reprezentat de supermarketuri, principalii jucători sunt Billa, Artima, Mega Image, La Fourmi şi Spar, tot aici activând şi magazinele tip discount, precum Plus Discount, Profi, Penny Market şi alte rețele de mici dimensiuni, dezvoltate local. Sunt anumite zone sau oraşe în care este mai uşor de intrat formatul de supermarket. În oraşele mici, unde nu vor fi hipermarketuri, supermarketurile vor fi foarte bine primite, au explicat reprezentanții Carrefour, motivul achiziției. Artima Retail Investment Company a fost înființată în anul 2001 de întreprinzătorul român Florentin Banu. În 2004, când a fost achiziționat de către Polish Enterprise Fund V administrat de Enterprise Investors (EI) pentru 17 milioane de euro, lanțul Artima opera 14 supermarketuri cu o suprafață to-

tală de 15000 mp în 13 oraşe din Transilvania şi din Banat, atingând o cifră de afaceri consolidată de 31 milioane de euro.

După trei ani de dezvoltare, compania a crescut la 21 de supermarketuri cu o suprafață de totală de 21000 mp. Valoarea tranzacției este de 55 milioane de euro, ceea ce reprezintă o multiplicare de este trei ori a investiției inițiale. Carrefour România deține o rețea de zece hipermarketuri şi a realizat vânzări de 560 milioane de euro în primele nouă luni ale anului, cu opt magazine.

Pentru a avea o imagine de ansamblu asupra acestui fenomen al achizițiilor, anticipând desfăşurarea viitoare a "ostilităților", putem lua ca studiu de caz declarația directorului executiv al grupului belgian Delhaize, Pierre-Olivier Beckers, citat de agenția de presă Thomson Financial, care afirma că ar putea vinde rețelele de supermarketuri Mega Image pe care le operează în România şi în Indonezia, pentru a-şi concentra resursele pe dezvoltarea rețelelor principale din SUA, Belgia şi Grecia.

Contactați de Business Standard, oficialii rețelelor concurente de supermarketuri, precum La Fourmi şi Profi, s-au arătat foarte interesați de o eventuală achiziție a Mega Image. "*Suntem deschişi pentru orice achizi-ție care s-ar potrivi formatului nostru de magazine. Mega Image îndeplineş-te acest criteriu*", declarat directorul general al La Fourmi, Patrick Knight.

Administratorul rețelei de magazine Profi, Caius Crisan, şi-a arătat, de asemenea, interesul pentru rețeaua Mega Image, explicând că "*este momentul în care trebuie să se formeze o concentrare pe piață jucătorilor de profil. Sunt prea mulți în prezent. Piața românească nu poate suporta şapte supermarketuri diferite într-o intersecție. Nu câştigă nimeni în acest fel*". C. Crişan spune că acest lucru s-a întâmplat şi în Polonia, unde, la început, toate rețelele s-au dus ca la pomul lăudat, iar apoi, din cauza aglomerării pieței, au trebuit să renunțe.

Sursa: Revista *Business Standard*, 30 noiembrie 2007.

Anexa 7

Model de pagină dedicată cuprinsului

CUPRINS

CAPITOLUL 1. CONSIDERAȚII GENERALE PRIVIND SFERA PIEȚEI
1.1. Conceptul de piață / 1
1.1.1. Definiții ale pieței / 1
1.1.2. Definirea în sens restrâns şi în sens larg a pieței / 1
1.2. Principalele categorii de actori prezenți în sfera pieței / 3
1.3. Dimensiunile pieței întreprinderii şi ale pieței produsului / 4
1.3.1. Dimensiunile pieței întreprinderii / 4
1.3.2. Dimensiunile pieței produsului / 5
1.4. Studiul pieței / 6
1.4.1. Cererea de mărfuri / 6
1.4.2. Oferta de mărfuri / 8
1.4.2.1. Principalii factori ce determină oferta / 8
1.4.2.2. Dinamica ofertei / 8
1.4.2.3. Localizarea ofertei / 8
1.4.2.4. Vârsta ofertei / 9
1.4.3. Studierea prețurilor / 10

CAPITOLUL 2. COMPORTAMENTUL DE CONSUM AL POPULAȚIEI
2.1. Nevoile de consum – obiect al investigațiilor de marketing / 12
2.2. Factorii care influențează factorii de consum / 13
2.3. Procesul de luare a deciziilor de cumpărare / 16

CAPITOLUL 3. ELEMENTE DEFINITORII ALE PIEȚEI ROMÂNEŞTI DE LAPTE ŞI PRODUSE LACTATE
3.1. Caracteristici pieței laptelui şi a lactatelor / 18
3.2. Producția de lapte şi produse lactate în România / 19
3.2.1. Situația trecută şi actuală a producției de lapte şi produse pe bază de lapte / 19
3.2.2. Producția agricolă ecologică / 21
3.2.3. Principalii actori ai pieței de lactate proaspete / 22
3.3. Distribuția de lapte şi produse lactate / 26

3.4. Consumul intern de produse lactate / 28

3.4.1. Lapte de consum / 29

3.4.2. Iaurt / 30

3.4.3. Brânzeturi / 31

3.4.4. Înghețată / 33

3.5. Perspective ale pieței laptelui şi ale produselor lactate în România şi în Uniunea Europeană

3.5.1. Tendințe pe piața românească de lactate / 34

3.5.2. Perspectivele pieței laptelui şi a produselor lactate în Uniunea Europeană / 36

CAPITOLUL 4. REPROIECTAREA PIEȚEI LAPTELUI ŞI A PRODUSELOR LACTATE ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII ÎN UE

4.1. Politici de susținere a dezvoltării pieței din România / 40

4.2. Măsuri propuse pentru producătorii şi procesatorii de lapte în contextul integrării României în Uniunea Europeană / 45

CONCLUZII / 48

ANEXE / 50

BIBLIOGRAFIE / 72

Anexa 8

Macheta copertei şi a primei pagini a lucrării de licență

UNIVERSITATEA “VALAHIA” DIN TÂRGOVIŞTE
FACULTATEA DE ŞTIINȚE ECONOMICE
SPECIALIZAREA: MARKETING

LUCRARE DE LICENȚĂ

Conducător ştiințific:
Prof. univ. dr. Ana-Lucia Ristea

Absolvent:
Cristea Maria-Roxana

Târgovişte
2007

UNIVERSITATEA “VALAHIA” DIN TÂRGOVIŞTE
FACULTATEA DE ŞTIINȚE ECONOMICE

PERSPECTIVELE PIEȚEI LAPTELUI
ŞI A PRODUSELOR LACTATE ÎN CONTEXTUL ADERĂRII
ROMÂNIEI LA UNIUNEA EUROPEANĂ

Târgovişte
2007

Anexa 9

Macheta copertei şi a primei pagini a lucrării de disertație

UNIVERSITATEA “VALAHIA” DIN TÂRGOVIŞTE
FACULTATEA DE ŞTIINȚE ECONOMICE
MASTER: “Managementul serviciilor publice”

LUCRARE DE DISERTAȚIE

Conducător ştiințific:
Prof. univ. dr. Ion Stegăroiu

Absolvent:
Ionescu Gabriel

Târgovişte
2007

UNIVERSITATEA “VALAHIA” DIN TÂRGOVIŞTE
FACULTATEA DE ŞTIINȚE ECONOMICE
MASTER: “Managementul serviciilor publice”

MANAGEMENTUL PERFORMANȚEI
LA S.C. “NATURA” S.A.

Conducător ştiințific:
Prof. univ. dr. Ion Stegăroiu

Absolvent:
Ionescu Gabriel

Târgovişte
2007

ADDENDA

Addenda 1

Laureații Nobel în economie, 1969-2000

Anul	Laureați	Naționalitate[1)]	Universitate	Recompensat pentru
1969	R. Frisch J. Tinbergen	Norvegia Țările de jos	Oslo The Netherlands School of Economics	dezvoltarea, aplicarea modelelor dinamice la analiza proceselor economice
1970	P.A. Samuelson	SUA	MIT[2)]	dezvoltarea teoriei economice în statică şi în dinamică şi pentru ridicarea nivelului de analiză în ştiința economică
1971	S. Kuznets	SUA (URSS)	Harvard	interpretarea empirică a creşterii economice şi a noilor clarificări privind structurile economice şi sociale şi procesul de dezvoltare care decurge din acestea
1972	J. Hicks K.J. Arrow	Marea Britanie SUA	All Souls Oxford Harvard	contribuțiile la teoria echilibrului general şi la teoria bunăstării
1973	W. Leontief	SUA (URSS)	Harvard	dezvoltarea metodei input-output şi aplicarea sa la probleme economice importante
1974	G. Myrdal F. von Hayek	Suedia Marea Britanie (Austria)	New York Albert-Ludwigs (Fribourg-en-Brisgau)	contribuțiile la teoria monedei şi a fluctuațiilor economice precum şi analizele privind interdependența fenomenelor economice, sociale şi instituționale
1975	L. Kantorivici T.C. Koopmans	URSS SUA (Țările de Jos)	Moscou Yale	contribuția la teoria alocării optimale a resurselor
1976	M. Friedman	SUA	Chicago	rezultatele în materie de analiză monetară şi a consumului şi demonstrația privind complexitatea politicilor economice de stabilizare
1977	B. Ohlin J.E. Meade	Suedia Marea Britanie	Stockholm Cambridge	contribuțiile decisive la teoria comerțului internațional şi la mişcările internaționale de capital

Anul	Laureaţi	Naţionalitate[1)]	Universitate	Recompensat pentru
1978	H.A. Simon	SUA	Carnegie-Mellon	cercetarea în procesul de decizie în cadrul organizaţiilor economice
1979	T.W. Schultz A. Lewis	SUA Marea Britanie	Chicago Princeton	cercetările privind dezvoltarea economică şi mai ales problemele ţărilor în dezvoltare
1980	L.R. Klein	SUA	Pennsylvania-Philadelphia	crearea modelelor econometrice şi aplicarea lor la analiza fluctuaţiilor economice şi politicilor economice
1981	J. Tobin	SUA	Yale	analiza privind pieţele financiare şi relaţiile acestora cu deciziile privind cheltuirea, forţa de muncă, producţia şi preţurile
1982	G.J. Stigler	SUA	Chicago	studiile privind structurile industriale, funcţionarea pieţelor şi cauzele şi efectele reglementărilor publice
1983	G. Debreu	SUA (Franţa)	Berkeley	integrarea noilor metode analitice în teoria economică şi reformularea sa privind teoria echilibrului general
1984	R. Stone	Marea Britanie	Cambridge	contribuţiile la dezvoltarea sistemelor de conturi naţionale şi astfel la îmbunătăţirea bazelor de analiză economică empirică
1985	F. Modigliani	SUA (Italia)	MIT	analizele privind economisirea şi pieţele financiare
1986	J.M. Buchanan	SUA	Center for study of Public Choice-Fairfax	dezvoltarea privind fundamentele contractuale şi constituţionale ale teoriei deciziei economice şi politice
1987	R.M. Solow	SUA	MIT	contribuţiile la teoria creşterii
1988	M. Allais	Franţa	Ecole normale supérieur des Mines	contribuţiile la teoria pieţelor şi alocarea optimă a resurselor
1989	T. Haavelmo	Norvegia	Oslo	clarificările privind fundamentarea teoriei probabilistice a econometriei şi analizele sale referitoare la structurile economice simultane

Anul	Laureaţi	Naţionalitate[1)]	Universitate	Recompensat pentru
1990	H.M. Markowitz M.H. Miller W.F. Sharpe	SUA SUA SUA	City university New York Chicago Stanford	lucrările privind teoria economiei financiare
1991	R.H. Coase	SUA (Marea Britanie)	Chicago	cercetările privind costurile de tranzacţie şi drepturile de proprietate şi efectele lor asupra structurii instituţionale şi funcţionarea economiei
1992	G.S. Becker	SUA	Chicago	extinderea domeniului de analiză microeconomică la ansamblul comportamentelor umane şi la relaţiile lor
1993	R.W. Fogel	SUA	Chicago	reînnoirea cercetării în istoria economică aplicând teoria şi metodele cantitative în scopul explicării schimbării economice şi instituţionale
1994	J.C. Harsanyi J.F. Nash R. Selten	SUA SUA Germania	Berkeley Princeton Bonn	analizele privind echilibrele în teoria jocurilor noncooperative
1995	R.E. Lucas Jr.	SUA	Chicago	dezvoltarea şi aplicarea ipotezei anticipaţiei raţionale şi pentru transformarea analizei macroeconomice şi a politicii economice
1996	J.A. Mirrlees W. Vickrey	Marea Britanie SUA (Canada)	Cambridge Columbia - New York	contribuţiile la teoria economică a incitaţiilor în asimetria informaţiei
1997	R.C. Merton M.S. Scholes	SUA SUA	Harvard Stanford	o nouă metodă de calcul a valorii produselor derivate
1998	A.K. Sen	India	Trinity College Cambridge	contribuţia la economia bunăstării
1999	R.A. Mundell	Canada	Columbia New York	analiza privind politicile monetare şi bugetare sub diferite regimuri de schimb ca şi pentru analiza privind zonele monetare optimale
2000	J.J. Heckman D.L. McFadden	SUA SUA	Chicago Minnesota	dezvoltarea teoriilor şi metodelor analizei pe eşantioane selective şi a opţiunilor alegerii discrete

[1)] Între paranteze, naţionalitatea la naştere.

[2)] MIT - Massachusetts Institute of Technology.

Sursa: Redactat de autori pornind de la sintezele din col. rev. *Problèmes économiques*, La documentation française, Paris.

Laureații Nobel în economie, 1969-2000: caracterizarea generală a contribuției laureaților la dezvoltarea gândirii economice

Instrumentele de analiză

- Multicoliniaritate (Frisch)
- Maximizare sub constrângere (Samuelson)
- Dinamică comparativă (Samuelson)
- Model PSLM (Hicks)
- Tabel intrări-ieşiri (Leontief)
- Coefcienți tehnici (Leontief)
- Programare lineară
- (Koopmans, Kantorovici)
- Revoluție keynesiană (Klein)
- Model LINK (Klein)
- Metodă axiomatică (Debreu)
- Contabilitate națională (Stone)
- Analiză economică a politicii (Buchanan)
- Model milesimal (Solow)
- Generații suprapuse parțial (Allais, Samuelson)
- Inferența statistică (Haavelmo)
- Identificarea modelelor (Haavelmo)
- Analiză costuri avantaje (Becker)
- Analiză contrafactuală (Fogel)
- Echilibrul lui Nash (Nash)
- Informație incompletă şi imperfectă (Harsanyi)
- Teoria jocului (Nash, Harsanyi, Selten)
- Sub-joc şi mână tremurândă (Selten)
- Critica lui Lucas (Lucas)

Economia internațională

- Paradoxul lui Leontief (Leontief)
- Abordarea monetară a balanței de plăți (Meade, Mundell)
- Teorema HOS (Ohlin, Samuelson)
- Rata Tobin (Tobin)
- Zone monetare optimale (Mundell)

Finanțe şi monedă

- Suprainvestiție (Hayek)
- Economie şi investiție (Myrdal)
- Monetarism (Friedman)
- Venit permanent (Friedman)
- Selecția şi alegerea activelor (Tobin, Markowitz)
- Ciclul de viață (Modigliani)
- Teoria riscului (Allais)
- CAPM (Markowitz, Miller, Sharpe)
- Valorizarea opțiunilor (Merton, Scholes)
- Efect Mundell-Tobin (Tobin, Mundell)

Întreprinderile

- Rata Tobin (Tobin)
- Structura financiară şi valoarea firmei (Modigliani, Miller)
- Costuri de tranzacție (Coase)
- Teoria reglementării (Stigler)
- Economia industrială (Stigler)

Sistemul global

- Ciclul endogen (Frisch)
- Oscilator (Samuelson)
- Măsura creşterii (Kuznets, Solow)
- Cicluri (Kuznets)
- Echilibrul general (Arrow, Hicks, Debreu)
- Teorema imposibilității (Arrow, Sen)
- Liberalism contra socialism (Hayek)
- Lipsă şi calcul marginalist (Kantorovici)
- Şomaj natural (Friedman)
- Economie dual (Lewis)
- Regulă de decizie (Buchanan)
- Model de creştere (Solow)
- Neutralitatea progresului tehnic (Solow)
- Regula de aur a creşterii (Allais)
- Dezvoltare (Lewis, Schultz, Sen)
- Schimbare instituțională şi creştere (North)
- Alegere socială (Sen)
- Etică (Sen)
- Analiza perioadelor de foamete (Sen)

Indivizii

- Preferințe revelate (Samuelson, Heckman, McFadden)
- Evoluția inegalităților (Kuznets)
- Discriminare rasială (Myrdal)
- Raționalitate limitată, procedurală, substanțială (Simon)
- Capital uman (Schultz, Becker)
- Anticipații raționale (Lucas)
- Asimetria informației (Mirrlees)
- Incitații (Vickrey)
- Sărăcie (Sen)

Piețele

- Alocarea optimală a resurselor (Koopmans)
- Teoreme ale economiei bunăstării (Samuelson, Arrow, Hicks, Debreu, Allais)
- Rigiditatea salariilor (Tobin)
- Economia informațiilor (Stigler)
- Echilibrul concurențial (Allais, Debreu)
- Surplus distribuabil (Allais)
- Drepturi de proprietate (Coase)
- Teorema lui Coase (Coase)
- Licitații la mâna a doua (Vickrey)

Statul

- Funcția de preferință a statului (Frisch)
- Reguli de politică economică (Tinbergen, Mundell)
- Bun colectiv pur (Samuelson)
- Planificare (Kantorovici, Myrdal)
- Reglementare (Stigler)
- Alegere publică (Buchanan)
- Regulă contra-discreție (Lucas)
- Multiplicator al bugetului echilibrat (Haavelmo)
- Impozit optimal (Vickrey)
- Triunghiul de imposibilitate (Mundell)

Sursa: La documentation française, col. rev. *Problèmes économiques*, Paris.

Addenda 2

Instrumente de lucru/surse şi baze de date infografice şi bibliografice în domeniul cercetării de piață[1]

1. Instrumente de căutare

Noms	Type d'outil	Commentaires	Adresses
Yahoo	Annuaire généraliste	Le plus connu. Hiérarchie par domaines et sous-catégories. Existe par pays.	www.yahoo.com www.yahoo.fr
Nomade	Annuaire généraliste	Complet (liste de 50 mots clés les plus utilisés dans les recherches).	www.nomade.fr
AltaVista	Robot généraliste	Près de 200 millions de pages indexées. Recherche par opérateurs. 25 langues d'interrogation.	www.altavista.com
Infoseek	Robot généraliste	Près de 100 millions de pages indexées. Recherche par opérateurs. Accent marqué sur les thématiques affaires et entreprise.	www.infoseek.com
Google	Robot généraliste	Classement des sites selon leur indice de popularité (nombre de fois où un site fait l'objet d'un lien dans l'ensemble des sites). Recherche avancée. Traduction (approximative) dans la langue désirée.	www.google.com
Northern Light	Métamoteur généraliste	Puissance (20% du Web couvert). Recherche avancée par thèmes et mots clés. Classement des réponses par thèmes avec indice de fiabilité. Base de ressources inédites.	www.northernlight.com
Metacrawler	Métamoteur généraliste	Un des plus anciens métamoteurs. Elimination des doublons. Chaînes de recherche thématiques.	www.metacrawler.com

[1] Această anexă (addenda 2) a fost preluată din Jean-Luc Giannelloni şi Eric Vernette (2001, p. 532-539). Este o încercare reuşită a celor doi autori de a stabili un clasament util al adreselor, structurat în nouă secțiuni, al site-urilor Internet necesare realizării unui studiu documentar în domeniul marketingului. Suntem convinşi că orice selecție de site-uri devine rapid obsolescentă.. Totuşi, chiar şi cu acest risc, referințele bibliografice de acest tip (“virtuale”) rămân o sursă documentară ce va trebui explorată.

Noms	Type d'outil	Commentaires	Adresses
Copernic	Métamoteur généraliste	Puissance et simplicité de recherche (10 moteurs en standard). Configuration par thème, par zone de pays, etc. Recherche par mot clé. Fonctionne uniquement sous PC.	www.copernic.com
Indexa	Annuaire thématique	Répertorie les sites web d'entreprises par catégorie de produits ou de services.	www.indexa.fr
Web-moteur	Annuaire thématique	Répertoire des moteurs français et étrangers généralistes et spécialisés.	www.web-moteurs.net
Search Process	Agent intelligent	Veille sur les sites gratuits et payants d'Internet (selon un classement thématique spécifique). Traitement et classement de l'information dans des champs d'une base de données prédéfinie par l'utilisateur. Plate-forme de management de l'information.	www.searchprocess.com

2. Mediul extern al pieţelor

Thèmes de recherche	Contenu et thématiques principales	Adresses des sites
Statistiques économiques, sociales, consommation et démographiques	Agrégats économiques, consommation des ménages et démographie française.	www.insee.fr
	Chiffres clés de l'économie française.	www.finances.gouv.fr
	Statistiques démographiques françaises, européennes et mondiales.	www.ined.fr
	Agrégats économiques et démographiques Grande-Bretagne.	www.ons.gov.uk
	Agrégats économiques et démographiques Allemagne.	www.statistik-bund.de
	Agrégats économiques, culture, consommation et démographie européens (site officiel des Communautés européennes).	europa.eu.int/comm/eurostat/public
	Agrégats économiques et démographiques mondiaux (OECDE).	www.oecd.org
Législatif et juridique	Banque de données juridiques.	www.lamy.online.com
	Codes, lois, jurisprudence française. Recherche dans le JO.	www.legifrance.gouv.fr
	Droit des pays de l'Union européenne.	europa.eu.int/eur-lex
Consommation, opinions et styles dévie	Sondages en tout genre. Culture, politique, consommation, marchés...	www.canalipsos.com www.oxymum.com

Thèmes de recherche	Contenu et thématiques principales	Adresses des sites
Appel d'offres pour des études de marché	Administrations et collectivités territoriales françaises.	www.journal-officiel gouv.fr/boamp
	Administrations et collectivités de la Communauté européenne.	www.marcheonline.com
Technologie	Marques et brevets déposés à l'INPI. Vérification de la disponibilité d'un nom de marque *(Icimarques).*	www.inpi.fr
	Nombreux liens pour la recherche d'informations sur les brevets.	www.insa-lyon.fr
	Diffusion de l'information technologique (ADIT). Liens utiles vers des serveurs reliés.	www.adit.fr
Internet	Statistiques mondiales sur le marché. Études spécifiques sur le secteur.	www.ngi.org www.cc.gatech.edu/gvu
	Approche stratégique et managériale de la net-économie.	www.thestandard.com
Analyses sectorielles	Études documentaires sur tous les types de marchés: analyses de l'offre et la demande, distribution, etc. (informations payantes)	www.bipe.fr www.eurostaf.com www.dafsa.com
	Site de la Chambre de commerce de Paris. Environnement économique et tendance des marchés. Agenda des foires et des marchés.	www.ccip.fr

3. Anuare şi baze de date

Thèmes de recherche	Contenu et thématiques principales	Adresses des sites
Base de données sur les entreprises et renseignements marketing	Entreprises françaises et étrangères, revues de presse.	www.kompass.com
	Collecte et traitement de l'information sur les entreprises: 200 bases de données accessibles.	www.questel.orbit.com
	Veille thématique sur 700 périodiques reliés aux affaires couvrant 70 secteurs. Articles accessibles en texte complet.	www.proquest.co.uk
Fichiers de marketing direct	Achat de fichiers marketing nominatifs renseignés sur de nombreux critères.	www.consodata.com www.gfm.fr
Annuaire des services marketing	Guide des fournisseurs en marketing direct, stratégique, relationnel, liste des salons.	www.emarketing.fr
Annuaires des instituts d'études de marché	Instituts européens.	www.esomar.nl
	Instituts et filiales françaises de groupes internationaux.	www.syntec-etudes.com
	Instituts et filiales britanniques de groupes internationaux.	www.bmra.org.uk

Thèmes de recherche	Contenu et thématiques principales	Adresses des sites
Annuaires des prestataires de services marketing	Annuaires des agences de communication, design, étude.	www.groupe-strategies.fr
Ressources marketing	Site officiel de l'Adetem. Publications et activités.	www.adetem.com
	Articles et techniques reliés aux marketing. Sites de magazines nord-américains. Bibliothèque de logiciels. Annuaires d'entreprises et d'associations marketing.	www.marketingsource.com
	Portail dédié aux professionnels du marketing. Sources sur la net-économie et le sur développement de sites web, bibliographie.	www.wilsonweb.com

4. Cercetare şi publicații academice de marketing

Thèmes de recherche	Contenu et thématiques principales	Adresses des sites
Recherche académique	Site officiel de l'Association française du marketing (AFM): publications de l'association avec moteurs de recherche; liste des thèses soutenues et en cours; répertoire des formations de 3e cycle en marketing.	www.dmsp.dauphine.fr/afm
Liste des périodiques et publications scientifiques en marketing	Suivi de tous les domaines du marketing, du comportement du consommateur, des études et d'Internet; bibliographies thématiques; liens vers d'autres sites académiques.	www.recherche-marketing.com
	Thématiques de recherche liées au marketing; nombreux liens vers des sites de recherche marketing.	www.ladwein.free.fr christophe.benavent.free.fr
Annuaires des périodiques marketing	L'université de Tilburg offre une bonne base de sites de revues académiques en marketing et en comportement du consommateur.	few.kub.nl/marketing/links.htm
Base de données de périodiques marketing et affaires	Base de publications d'ABI/Inform: 3000 titres accessibles en ligne en texte complet ou résumé, environ 70 publications en marketing. Moteur de recherche avancé.	proquest.umi.com/pqdweb
Annuaire des listes marketing	Recensement complet de nombreuses listes de diffusion centrées sur le marketing.	nsns.com/MouseTracks.com

5. Periodice marketing, comerciale şi de afaceri

Thèmes de recherche	Contenu et thématiques principales	Adresses des sites
Marketing Études Marketing direct	Portail des magazines *Marketing-Magazine* et *Marketing direct:* dossiers et archives, liste des salons, fiches techniques.	www.emarketing.com
Marketing opérationnel et commercial	Portail du magazine *Action commerciale.* Archives, salons commerciaux, liste des associations de marketing; fiches techniques.	www.e-dirco.com
Affaires et économie	Portails de périodiques des affaires. Archives consultables par moteur de recherche. Dossiers thématiques.	www.latribune-desfosses.fr www.lemonde.fr www.lerevenu.com www.expansion.tm.fr www.businessweek.com www.lesechos.fr

6. Preţuri şi informaţii financiare

Thèmes de recherche	Contenu et thématiques principales	Adresses des sites
Comparateur de prix	E-commerce aux États-Unis: livres, ordinateurs, hi-fi, TV, vidéo, électroménager, cinéma, CD, équipement de bureau, articles de sport, montres.	www.pricescan.com
	E-commerce en France: assurance, auto, crédit, électroménager, fleurs, télécoms, Internet.	www.kelcoo.com
	Coût des commissions bancaires.	www.lesechos.fr
Informations financières et boursières	Annuaire mondial de la finance.	www.qualisteam.fr
	Sites boursiers, presse spécialisée, articles et études; informations boursières et cours.	www.lesechos.fr www.boursorama.fr
	Rapports d'activité d'entreprises.	www.cob.fr
Renseignement économique	Bilans, résultats, chiffres d'affaires, ratios d'endettement pour les entreprises françaises inscrites au RCS (environ 3 millions de sociétés).	www.infogreffe.fr www.euridile.inpi.fr www.societe.com

7. Comunicare în marketing

Thèmes de recherche	Contenu et thématiques principales	Adresses dessites
Publicité: médias et annonceurs	Agences de publicité; statistiques complètes sur le marché publicitaire: budgets, chiffres d'affaires, ventilation selon les médias	www.aacc.fr
	Annonceurs: indices du coût des médias. Statistiques sur le marché publicitaire.	www.uda.fr
	Statistiques sur l'audience des médias, articles et études; liste de diffusion.	www.mediametrie.fr

Thèmes de recherche	Contenu et thématiques principales	Adresses dessites
Communication Marketing et médias	Portail du magazine *CB-News.* Archives des articles.	www.toutsurlacom.com
	Calculer le coût d'un plan média en ligne. Archives d'articles, statistiques sur la PQR.	www.pqr.org
	Portail du magazine *Stratégies.* Annuaires des agences de communication, design, études sur la profession. Extrait des tarifs des médias (publicité).	www.groupe-strategies.fr
Marques	Dépôt et vérification de la disponibilité d'une marque française (site de l'INPI).	www.icimarques.com www.icimarques.tm.fr
	Site exploitant plusieurs bases de noms dans le monde entier (États-Unis, Canada, France..) pour effectuer des recherches d'antériorité.	annuairepi.ouvaton.org
	Recherche gratuite d'un nom de marque déjà déposé.	www.societe.com

8. Informații despre produse noi şi certificări internaționale

Thèmes de recherche	Contenu et thématiques principales	Adresses des sites
Nouveaux produits	Nouveautés et annonces de lancement de produits. Articles de presse.	*Voir les sites financiers et de la presse des affaires*
	Nouveaux produits des entreprises françaises, alliances.	www.prline.com
Normes Certification	Catalogue des normes françaises et européennes; recherche par mot clé.	www.afnor.fr
Centre d'affaires	Guide pour les PME et PMI avec places de marché, services d'alerte, revue de presse, conseils, etc.	www.business-village.fr

9. Informații cu privire la canale şi circuite de distribuție

Thèmes de recherche	Contenu et thématiques principales	Adresses des sites
Distribution	Portail du magazine *Points de ventes.* Archivages, statistiques.	www.pointsdevente.com
Secteur de la distribution	Site de la fédération des entreprises du commerce et de la distribution: annuaires des sites des enseignes de la grande distribution. Statistiques détaillée sur les évolutions de la grande distribution française.	www.fcd.asso.fr
Franchise	Actualités du secteur de la franchise. Statistiques. Annuaire des franchisés.	www.observatoiredelafranchise.fr

Addenda 3

REVISTE ROMÂNEŞTI COTATE "ISI",
incluse în Science Citation Index Expanded (SCI-EXPANDED),
Social Sciences Citation Index (SSCI)
sau Arts and Humanities Citation Index (AHCI)

NR. CRT.	COD CNCSIS	TITLUL REVISTEI	ISSN	Primul nu-mar indexat
1	676	ACTA ENDOCRINOLOGICA-BUCHAREST* http://www.acta-endo.ro/	1841-0987	1/2007
2	225	ADVANCES IN ELECTRICAL AND COMPUTER ENGINEERING* http://www.aece.ro	1582-7445	1/2007
3	283	AMFITEATRU ECONOMIC* www.amfiteatrueconomic.ase.ro	1582-9146	23/FEB 2008
4	61	ANALELE ŞTIINȚIFICE ALE UNIVERSITĂȚII AL.I. CUZA - IAŞI. SERIE NOUA MATEMATICĂ* http://www.math.uaic.ro/~annalsmath/	1221-8421	1/2008
5	31	ANALELE ŞTIINȚIFICE ALE UNIVERSITĂȚII OVIDIUS CONSTANȚA, SERIA MATEMATICĂ* www.anstuocmath.ro	1224-1784	1/2008
6	303	BALKAN JOURNAL OF GEOMETRY AND ITS APPLICATIONS* http://www.mathem.pub.ro/bjga/	1224-2780	1/2007
7	458	BULLETIN MATHEMATIQUE DE LA SOCIETE DES SCIENCES MATHEMATIQUES DE LA ROUMANIE* http://rms.unibuc.ro/bulletin	1220-3874	1/2007
8	743	CARPATHIAN JOURNAL OF EARTH AND ENVIRONMENTAL SCIENCES* http://www.ubm.ro/sites/CJEES/	1842-4090	1/2006
9	190	CARPATHIAN JOURNAL OF MATHEMATICS* http://carpathian.ubm.ro/	1584-2851	1/2008
10	734	CELLULOSE CHEMISTRY AND TECHNOLOGY http://www.ear.ro/3brevist/rv45/rv45.htm	0576-9787	1/1985
11	857	CHALCOGENIDE LETTERS* http://www.chalcogen.infim.ro/letters.html	1584-8663	1/JAN 2007
12	392	CHIRURGIA* www.revistachirurgia.ro	1221-9118	1/2008
13	858	DIGEST JOURNAL OF NANOMATERIALS AND BIOSTRUCTURES* http://www.chalcogen.infim.ro/digest.html	1842-3582	1/MAR 2007
14	332	ECONOMIC COMPUTATION AND ECONOMIC CYBERNETICS STUDIES AND RESEARCH* www.ecocyb.ase.ro	0424-267x	1-2/2007

NR. CRT.	COD CNCSIS	TITLUL REVISTEI	ISSN	Primul numar indexat
15	148	ENVIRONMENTAL ENGINEERING AND MANAGEMENT JOURNAL* http://omicron.ch.tuiasi.ro/EEMJ/	1582-9596	1/2007
16	859	EUROPEAN JOURNAL OF SCIENCE AND THEOLOGY* http://www.ejst.tuiasi.ro/	1841-0464	1/MAR 2008
17	313	FARMACIA** www.revistafarmacia.ro	0014-8237	-
18	352	FIXED POINT THEORY* http://www.math.ubbcluj.ro/~nodeacj/sfptcj.html	1583-5022	1/2007
19	775	GINECO RO* http://gineco.pulsmedia.ro/	1841-4435	1/2008
20	334	INDUSTRIA TEXTILĂ* http://www.certex.ro/revista.htm	1222-5347	1/2007
21	849	INTERNATIONAL JOURNAL OF COMPUTERS COMMUNICATIONS & CONTROL* http://www.journal.univagora.ro/	1841-9836	Suppl. S/2006
22	771	JOURNAL FOR THE STUDY OF RELIGIONS AND IDEOLOGIES* http://www.jsri.ro/	1583-0039	4-Spring/2003
23	336	JOURNAL OF CELLULAR AND MOLECULAR MEDICINE http://www.jcmm.ro/	1582-1838	3/2001
24	125	JOURNAL OF COGNITIVE AND BEHAVIORAL PSYCHOTHERAPIES* http://www.psychotherapy.ro/content/view/41/69/	1584-7101	1/2006
25	147	JOURNAL OF GASTROINTESTINAL AND LIVER DISEASES* www.jgld.ro	1841-8724	1/2007
26	349	JOURNAL OF OPERATOR THEORY http://www.theta.ro/jot.html	0379-4024	1/1981
27	431	JOURNAL OF OPTOELECTRONICS AND ADVANCED MATERIALS http://inoe.inoe.ro/Journal.html	1454-4164	1/1999
28	694	MATHEMATICAL REPORTS* http://www.csm.ro/reviste/Mathematical_Reports/home_page.html	1582-3067	1/2008
29	472	MATERIALE PLASTICE http://www.bch.ro/revmp.asp	0025-5289	1/1995
30	480	METALURGIA INTERNATIONAL* www.metalurgia.ro	1582-2214	1/2007
31	699	NORTH-WESTERN JOURNAL OF ZOOLOGY* http://herp-or.uv.ro/nwjz	1584-9074	1/2007
32	552	NOTULAE BOTANICAE HORTI AGROBOTANICI CLUJ -NAPOCA* http://notulaebotanicae.ro/nbha	0255-4309	1/2008

NR. CRT.	COD CNCSIS	TITLUL REVISTEI	ISSN	Primul numar indexat
33	848	OPTOELECTRONICS AND ADVANCED MATERIALS-RAPID COMMUNICATIONS* http://inoe.inoe.ro/oam-rc/index.php	1842-6573	2/2007
34	789	PROCEEDINGS OF THE ROMANIAN ACADEMY SERIES A: MATHEMATICS, PHYSICS, TECHNICAL SCIENCES, INFORMATION http://www.academiaromana.ro/proceedings.htm	1454-9069	1/2007
35	657	REVISTA DE CERCETARE ŞI INTERVENȚIE SOCIALĂ** http://www.asistentasociala.ro/libraryr.php	1583-3410	-
36	471	REVISTA DE CHIMIE http://www.bch.ro/revch.asp	0034-7752	11/1976
37	593	REVISTA ROMÂNĂ DE BIOETICĂ* http://www.bioetica.ro/bioetica/ie2/navigation.jsp	1583-5170	1/2007
38	66	REVISTA ROMÂNĂ DE MATERIALE / ROMANIAN JOURNAL OF MATERIALS* http://solacolu.chim.upb.ro/	1583-3186	1/2007
39	739	REVISTA ROMÂNĂ DE MEDICINĂ DE LABORATOR* http://almr.ro/	1841-6624	2/2008
40	142	REVUE ROUMAINE DE CHIMIE http://www.ear.ro/3brevist/rv44/rv44.htm	0035-3930	11/1964
41	237	REVUE ROUMAINE DES SCIENCES TECHNIQUES, SERIE ELECTROTECHNIQUE ET ENERGETIQUE* www.revue.elth.pub.ro	0035-4066	1/2007
42	387	ROMANIAN AGRICULTURAL RESEARCH* http://incda-fundulea.ro/rar.htm	1222-4227	vol. 24/2007
43	300	ROMANIAN BIOTECHNOLOGICAL LETTERS* http://www.rombio.eu/	1224-5984	1/2007
44	120	ROMANIAN JOURNAL OF ECONOMIC FORECASTING* http://www.ipe.ro/rjef.htm	1582-6163	1/2007
45	609	ROMANIAN JOURNAL OF INFORMATION SCIENCE AND TECHNOLOGY* http://www.imt.ro/romjist/	1453-8245	1/2007
46	382	ROMANIAN JOURNAL OF LEGAL MEDICINE* http://www.rjlm.ro/	1221-8618	1/2007
47	772	ROMANIAN JOURNAL OF MORPHOLOGY AND EMBRYOLOGY* http://rjme.umfcv.ro/	1220-0522	1/2008
48	583	ROMANIAN JOURNAL OF PHYSICS* http://www.nipne.ro/rjp/index.html	1221-146X	1-2/2007
49	860	ROMANIAN JOURNAL OF POLITICAL SCIENCE* http://www.sar.org.ro/index.php?page=categorie&id=31	1582-456X	1/SPR-SUM 2008

NR. CRT.	COD CNCSIS	TITLUL REVISTEI	ISSN	Primul nu-mar indexat
50	582	ROMANIAN REPORTS IN PHYSICS* www.infim.ro/rrp	1221-1451	1/2007
51	599	STUDIA PHAENOMENOLOGICA* http://www.studia-phaenomenologica.com/	1582-5647	vol. 6/2006
52	520	STUDIA UNIVERSITATIS BABES-BOLYAI CHEMIA* http://www.studia.ubbcluj.ro/serii/chemia/	1224-7154	1/2007
53	508	TRANSYLVANIAN REVIEW* http://www.centruldestudiitransilvane.ro/	1221-1249	1/SPR2008
54	275	TRANSYLVANIAN REVIEW OF ADMINISTRATIVE SCIENCES* www.rtsa.ro	1224-7154	22E/FEB 2008
55	275	UNIVERSITY POLITEHNICA OF BUCHAREST, SCIENTIFIC BULLETIN SERIES A - APPLIED MATHEMATICS AND PHYSICS / UNIVERSITATEA POLITEHNICA DIN BUCUREŞTI, BULETIN ŞTIINŢIFIC SERIA A - MATEMATICĂ ŞI FIZICĂ APLICATE* http://www.scientificbulletin.upb.ro/Engleza/prezentare_eng.html	1223-7027	1/2008

* Reviste fără indicatori scientometrici calculați.

** Reviste fără articole indexate încă în Web Of Science.

Sursa indicatorilor scientometrici: 2007 JCR (Journal Citation Reports), Science Edition (ISI Web of Knowledge).

Addenda 4

Classification System Menu
Journal of Economic Literature

A0 - General Economics and Teaching: General

A1 - General Economics
A2 - Teaching of Economics

B0 - Schools of Economic Thought and Methodology: General

B1 - History of Economic Thought through 1925
B2 - History of Economic Thought since 1925
B3 - History of Thought: Individuals
B4 - Economic Methodology
B5 - Current Heterodox Approaches

C0 - Mathematical and Quantitative Methods: General

C1 - Econometric and Statistical Methods: General
C2 - Econometric Methods: Single Equation Models
C3 - Econometric Methods: Multiple/Simultaneous Equation Models
C4 - Econometric and Statistical Methods: Special Topics
C5 - Econometric Modeling
C6 - Mathematical Methods and Programming
C7 - Game Theory and Bargaining Theory
C8 - Data Collection and Data Estimation Methodology; Computer Programs
C9 - Design of Experiments

D0 - Microeconomics: General

D1 - Household Behavior
D2 - Production and Organizations
D3 - Distribution
D4 - Market Structure and Pricing
D5 - General Equilibrium and Disequilibrium
D6 - Welfare Economics

D7 - Analysis of Collective Decision-Making
D8 - Information and Uncertainty
D9 - Intertemporal Choice and Growth

E0 - Macroeconomics and Monetary Economics: General

E1 - General Aggregative Models
E2 - Consumption, Saving, Production, Employment, and Investment
E3 - Prices, Business Fluctuations, and Cycles
E4 - Money and Interest Rates
E5 - Monetary Policy, Central Banking, and the Supply of Money
E6 - Macroeconomic Aspects of Public Finance, Macroeconomic Policy, and General Outlook

F0 - International Economics: General

F1 - Trade
F2 - International Factor Movements and International Business
F3 - International Finance
F4 - Macroeconomic Aspects of International Trade and Finance

G0 - Financial Economics: General

G1 - General Financial Markets
G2 - Financial Institutions and Services
G3 - Corporate Finance and Governance

H0 - Public Economics: General

H1 - Structure and Scope of Government
H2 - Taxation, Subsidies, and Revenue
H3 - Fiscal Policies and Behavior of Economic Agents
H4 - Publicly Provided Goods
H5 - National Government Expenditures and Related Policies
H6 - National Budget, Deficit, and Debt
H7 - State and Local Government; Intergovernmental Relations
H8 - Miscellaneous Issues

I0 - Health, Education, and Welfare: General

I1 - Health

I2 - Education
I3 - Welfare and Poverty

J0 - Labor and Demographic Economics: General

J1 - Demographic Economics
J2 - Time Allocation; Work Behavior; Employment Determination and Creation
J3 - Wages, Compensation, and Labor Costs
J4 - Particular Labor Markets
J5 - Labor-Management Relations, Trade Unions, and Collective Bargaining
J6 - Mobility, Unemployment, and Vacancies
J7 - Discrimination
J8 - Labor Standards: National and International

K0 - Law and Economics: General

K1 - Basic Areas of Law
K2 - Regulation and Business Law
K3 - Other Substantive Areas of Law
K4 - Legal Procedure, the Legal System, and Illegal Behavior

L0 - Industrial Organization: General

L1 - Market Structure, Firm Strategy, and Market Performance
L2 - Firm Objectives, Organization, and Behavior
L3 - Nonprofit Organizations and Public Enterprise
L4 - Antitrust Policy
L5 - Regulation and Industrial Policy
L6 - Industry Studies: Manufacturing
L7 - Industry Studies: Primary Products and Construction
L8 - Industry Studies: Services
L9 - Industry Studies: Utilities and Transportation

M0 - Business Administration and Business Economics; Marketing; Accounting: General

M1 - Business Administrations
M2 - Business Economics

M3 - Marketing and Advertising
M4 - Accounting and Auditing
M5 - Personnel Economics

N0 - Economic History: General

N1 - Macroeconomics and Monetary Economics; Growth and Fluctuations
N2 - Financial Markets and Institutions
N3 - Labor and Consumers, Demography, Education, Income and Wealth
N4 - Government, War, Law, and Regulation
N5 - Agriculture, Natural Resources, Environment, and Extractive Industries
N6 - Manufacturing and Construction
N7 - Transport, International and Domestic Trade, Energy, and Other Services
N8 - Micro-Business History
N9 - Regional and Urban History

O0 - Economic Development, Technological Change, and Growth: General

O1 - Economic Development
O2 - Development Planning and Policy
O3 - Technological Change
O4 - Economic Growth and Aggregate Productivity
O5 - Economywide Country Studies

P0 - Economic Systems: General

P1 - Capitalist Systems
P2 - Socialist Systems and Transitional Economies
P3 - Socialist Institutions and Their Transitions
P4 - Other Economic Systems
P5 - Comparative Economic Systems

Q0 - Agricultural and Natural Resource Economics: General

Q1 - Agriculture
Q2 - Renewable Resources and Conservation; Environmental Management
Q3 - Nonrenewable Resources and Conservation
Q4 - Energy

R0 - Urban, Rural, and Regional Economics: General

R1 - General Regional Economics
R2 - Household Analysis
R3 - Production Analysis and Firm Location
R4 - Transportation Systems
R5 - Regional Government Analysis

Z0 - Other Special Topics: General

Z1 - Cultural Economics

Classification System*

A - General Economics and Teaching
A00 - General
A1 - General Economics
A10 - General
A11 - Role of Economics; Role of Economists
A12 - Relation of Economics to Other Disciplines
A13 - Relation of Economics to Social Values
A14 - Sociology of Economics
A19 - Other
A2 - Teaching of Economics
A20 - General
A21 - Precollege
A22 - Undergraduate
A23 - Graduate
A29 - Other

B - Schools of Economic Thought and Methodology
B00 - General
B1 - History of Economic Thought through 1925
B10 - General
B11 - Preclassical

* "●" Indică liste noi sau modificate.

B12 - Classical
B13 - Neoclassical through 1925
B14 - Socialist; Marxist
B15 - Historical; Institutional
B19 - Other
B2 - History of Economic Thought since 1925
B20 - General
B21 - Microeconomics
B22 - Macroeconomics
B23 - Econometrics; Quantitative Studies
B24 - Socialist; Marxist
B25 - Historical; Institutional; Evolutionary
B29 - Other
B3 - History of Thought: - Individuals
B30 - General
B31 - Individuals
B4 - Economic Methodology
B40 - General
B41 - Economic Methodology
B49 - Other
B5 - Current Heterodox Approaches
B50 - General
B51 - Socialist; Marxian; Sraffian
B52 - Institutional; Evolutionary
B53 - Austrian
B59 - Other

C - Mathematical and Quantitative Methods
C00 - General
C1 - Econometric and Statistical Methods: - General
C10 - General
C11 - Bayesian Analysis
C12 - Hypothesis Testing
C13 - Estimation
C14 - Semiparametric and Nonparametric Methods

C15 - Statistical Simulation Methods; Monte Carlo Methods
C16 - Econometric and Statistical Methods: Specific Distributions •
C19 - Other
C2 - Econometric Methods: - Single Equation Models
C20 - General
C21 - Cross-Sectional Models; Spatial Models •
C22 - Time-Series Models
C23 - Models with Panel Data
C24 - Truncated and Censored Models
C25 - Discrete Regression and Qualitative Choice Models
C29 - Other
C3 - Econometric Methods: - Multiple/Simultaneous Equation Models
C30 - General
C31 - Cross-Sectional Models; Spatial Models •
C32 - Time-Series Models
C33 - Models with Panel Data
C34 - Truncated and Censored Models
C35 - Discrete Regression and Qualitative Choice Models
C39 - Other
C4 - Econometric and Statistical Methods: - Special Topics
C40 - General
C41 - Duration Analysis
C42 - Survey Methods
C43 - Index Numbers and Aggregation
C44 - Statistical Decision Theory; Operations Research
C45 - Neural Networks and Related Topics
C49 - Other
C5 - Econometric Modeling
C50 - General
C51 - Model Construction and Estimation
C52 - Model Evaluation and Testing
C53 - Forecasting and Other Model Applications
C59 - Other
C6 - Mathematical Methods and Programming
C60 - General

C61 - Optimization Techniques; Programming Models; Dynamic Analysis
C62 - Existence and Stability Conditions of Equilibrium
C63 - Computational Techniques
C65 - Miscellaneous Mathematical Tools
C67 - Input-Output Models
C68 - Computable General Equilibrium Models
C69 - Other
C7 - Game Theory and Bargaining Theory
C70 - General
C71 - Cooperative Games
C72 - Noncooperative Games
C73 - Stochastic and Dynamic Games
C78 - Bargaining Theory; Matching Theory
C79 - Other
C8 - Data Collection and Data Estimation Methodology; Computer Programs
C80 - General
C81 - Methodology for Collecting, Estimating, and Organizing Microeconomic Data
C82 - Methodology for Collecting, Estimating, and Organizing Macroeconomic Data
C87 - Econometric Software
C88 - Other Computer Software
C89 - Other
C9 - Design of Experiments
C90 - General
C91 - Laboratory, Individual Behavior
C92 - Laboratory, Group Behavior
C93 - Field Experiments
C99 - Other

D - Microeconomics
D00 - General
D1 - Household Behavior
D10 - General
D11 - Consumer Economics: Theory

D12 - Consumer Economics: Empirical Analysis
D13 - Household Production and Intrahouse Allocation •
D14 - Personal Finance •
D18 - Consumer Protection
D19 - Other
D2 - Production and Organizations
D20 - General
D21 - Firm Behavior
D23 - Organizational Behavior; Transaction Costs; Property Rights
D24 - Production; Capital and Total Factor Productivity; Capacity
D29 - Other
D3 - Distribution
D30 - General
D31 - Personal Income and Wealth Distribution
D33 - Factor Income Distribution
D39 - Other
D4 - Market Structure and Pricing
D40 - General
D41 - Perfect Competition
D42 - Monopoly
D43 - Oligopoly and Other Forms of Market Imperfection
D44 - Auctions
D45 - Rationing; Licensing
D46 - Value Theory
D49 - Other
D5 - General Equilibrium and Disequilibrium
D50 - General
D51 - Exchange and Production Economies
D52 - Incomplete Markets
D57 - Input-Output Analysis
D58 - Computable and Other Applied General Equilibrium Models
D59 - Other
D6 - Welfare Economics
D60 - General
D61 - Allocative Efficiency; Cost-Benefit Analysis

D62 - Externalities
D63 - Equity, Justice, Inequality, and Other Normative Criteria and Measurement
D64 - Altruism
D69 - Other
D7 - Analysis of Collective Decision-Making
D70 - General
D71 - Social Choice; Clubs; Committees
D72 - Economic Models of Political Processes: Rent-Seeking,
Elections, Legislatures, and Voting Behavior
D73 - Bureaucracy; Administrative Processes in Public Organizations
D74 - Conflict; Conflict Resolution; Alliances •
D78 - Positive Analysis of Policy-Making and Implementation
D79 - Other
D8 - Information and Uncertainty
D80 - General
D81 - Criteria for Decision-Making under Risk and Uncertainty
D82 - Asymmetric and Private Information
D83 - Search, Learning, and Information
D84 - Expectations; Speculations
D89 - Other
D9 - Intertemporal Choice and Growth
D90 - General
D91 - Intertemporal Consumer Choice; Life Cycle Models and Saving
D92 - Intertemporal Firm Choice and Growth, Investment, or Financing
D99 - Other

E - Macroeconomics and Monetary Economics
E00 - General
E1 - General Aggregative Models
E10 - General
E11 - Marxian; Sraffian; Institutional; Evolutionary
E12 - Keynes; Keynesian; Post-Keynesian
E13 - Neoclassical
E17 - Forecasting and Simulation

E19 - Other
E2 - Consumption, Saving, Production, Employment, and Investment
E20 - General
E21 - Consumption; Saving
E22 - Capital; Investment (including Inventories); Capacity
E23 - Production
E24 - Employment; Unemployment; Wages
E25 - Aggregate Factor Income Distribution
E27 - Forecasting and Simulation
E29 - Other
E3 - Prices, Business Fluctuations, and Cycles
E30 - General
E31 - Price Level; Inflation; Deflation
E32 - Business Fluctuations; Cycles
E37 - Forecasting and Simulation
E39 - Other
E4 - Money and Interest Rates
E40 - General
E41 - Demand for Money
E42 - Monetary Standards and Regimes; Government and the Monetary System
E43 - Determination of Interest Rates; Term Structure of Interest Rates
E44 - Financial Markets and the Macroeconomy
E47 - Forecasting and Simulation
E49 - Other
E5 - Monetary Policy, Central Banking, and the Supply of Money and Credit
E50 - General
E51 - Money Supply; Credit; Money Multipliers
E52 - Monetary Policy (Targets, Instruments, and Effects)
E53 - Deposit Insurance
E58 - Central Banks and Their Policies
E59 - Other
E6 - Macroeconomic - Aspects of Public Finance, Macroeconomic Policy, and General Outlook
E60 - General

E61 - Policy Objectives; Policy Designs and Consistency; Policy Coordination
E62 - Fiscal Policy; Public Expenditures, Investment, and Finance; Taxation
E63 - Comparative or Joint Analysis of Fiscal and Monetary or Stabilization Policy
E64 - Incomes Policy; Price Policy
E65 - Studies of Particular Policy Episodes
E66 - General Outlook and Conditions
E69 - Other

F - International Economics
F00 - General
F01 - Global Outlook
F02 - International Economic Order; Economic Integration: General
F1 - Trade
F10 - General
F11 - Neoclassical Models of Trade
F12 - Models of Trade with Imperfect Competition and Scale Economies
F13 - Commercial Policy; Protection; Promotion; Trade Negotiations
F14 - Country and Industry Studies of Trade
F15 - Economic Integration
F16 - Trade and Labor Market Interactions
F17 - Trade Forecasting and Simulation
F18 - Trade and Environment
F19 - Other
F2 - International Factor Movements and International Business
F20 - General
F21 - International Investment; Long-Term Capital Movements
F22 - International Migration
F23 - Multinational Firms; International Business
F29 - Other
F3 - International Finance
F30 - General
F31 - Foreign Exchange
F32 - Current Account Adjustment; Short-Term Capital Movements

F33 - International Monetary Arrangements and Institutions
F34 - International Lending and Debt Problems
F35 - Foreign Aid
F36 - Financial Aspects of Economic Integration
F39 - Other
F4 - Macroeconomic Aspects of International Trade and Finance
F40 - General
F41 - Open Economy Macroeconomics
F42 - International Policy Coordination and Transmission
F43 - Economic Growth of Open Economies
F47 - Forecasting and Simulation
F49 - Other

G - Financial Economics
G00 - General
G1 - General Financial Markets
G10 - General
G11 - Portfolio Choice
G12 - Asset Pricing
G13 - Contingent Pricing; Futures Pricing
G14 - Information and Market Efficiency; Event Studies
G15 - International Financial Markets
G18 - Government Policy and Regulation
G19 - Other
G2 - Financial Institutions and Services
G20 - General
G21 - Banks; Other Depository Institutions; Mortgages
G22 - Insurance; Insurance Companies
G23 - Pension Funds; Other Private Financial Institutions
G24 - Investment Banking; Venture Capital; Brokerage
G28 - Government Policy and Regulation
G29 - Other
G3 - Corporate Finance and Governance
G30 - General
G31 - Capital Budgeting; Investment Policy

G32 - Financing Policy; Capital and Ownership Structure
G33 - Bankruptcy; Liquidation
G34 - Mergers; Acquisitions; Restructuring; Corporate Governance
G35 - Payout Policy
G38 - Government Policy and Regulation
G39 - Other

H - Public Economics
H00 - General
H1 - Structure and Scope of Government
H10 - General
H11 - Structure and Scope of Government
H19 - Other
H2 - Taxation, Subsidies, and Revenue
H20 - General
H21 - Efficiency; Optimal Taxation
H22 - Incidence
H23 - Externalities; Redistributive Effects; Environmental Taxes and Subsidies •
H24 - Personal Income and Other Nonbusiness Taxes and Subsidies
H25 - Business Taxes and Subsidies
H26 - Tax Evasion
H29 - Other
H3 - Fiscal Policies and Behavior of Economic Agents
H30 - General
H31 - Household
H32 - Firm
H39 - Other
H4 - Publicly Provided Goods
H40 - General
H41 - Public Goods
H42 - Publicly Provided Private Goods
H43 - Project Evaluation; Social Discount Rate
H49 - Other
H5 - National Government Expenditures and Related Policies

H50 - General
H51 - Government Expenditures and Health
H52 - Government Expenditures and Education
H53 - Government Expenditures and Welfare Programs
H54 - Infrastructures
H55 - Social Security and Public Pensions
H56 - National Security and War
H57 - Procurement
H59 - Other
H6 - National Budget, Deficit, and Debt
H60 - General
H61 - Budget; Budget Systems
H62 - Deficit; Surplus
H63 - Debt; Debt Management
H69 - Other
H7 - State and Local Government; Intergovernmental Relations
H70 - General
H71 - State and Local Taxation, Subsidies, and Revenue
H72 - State and Local Budget and Expenditures
H73 - Interjurisdictional Differentials and Their Effects
H74 - State and Local Borrowing
H77 - Intergovernmental Relations; Federalism •
H79 - Other
H8 - Miscellaneous Issues
H80 - General
H81 - Governmental Loans and Credits
H82 - Governmental Property
H87 - International Fiscal Issues
H89 - Other

I - Health, Education, and Welfare
I00 - General
I1 - Health
I10 - General
I11 - Analysis of Health Care Markets

I12 - Health Production: Nutrition, Mortality, Morbidity, Substance Abuse and Addiction, Disability, and Economic Behavior •
I18 - Government Policy; Regulation; Public Health
I19 - Other
I2 - Education
I20 - General
I21 - Analysis of Education
I22 - Educational Finance
I28 - Government Policy
I29 - Other
I3 - Welfare and Poverty
I30 - General
I31 - General Welfare; Basic Needs; Quality of Life
I32 - Measurement and Analysis of Poverty
I38 - Government Programs; Provision and Effects of Welfare Programs
I39 - Other

J - Labor and Demographic Economics
J00 - General
J1 - Demographic Economics
J10 - General
J11 - Demographic Trends and Forecasts
J12 - Marriage; Marital Dissolution; Family Structure
J13 - Fertility; Family Planning; Child Care; Children; Youth •
J14 - Economics of the Elderly
J15 - Economics of Minorities and Races •
J16 - Economics of Gender
J17 - Value of Life; Foregone Income
J18 - Public Policy
J19 - Other
J2 - Time Allocation; Work Behavior; Employment Determination and Creation
J20 - General
J21 - Labor Force and Employment, Size, and Structure

J22 - Time Allocation and Labor Supply (hours of work, part-time employment, work sharing, absenteeism, quits) •

J23 - Employment Determination; Demand for Labor; Self-employment

J24 - Human Capital; Skills; Occupational Choice; Labor Productivity (Formal Training Programs; On-the-Job Training)

J26 - Retirement; Retirement Policies

J28 - Safety; Accidents; Industrial Health; Job Satisfaction; Related Public Policy

J29 - Other

J3 - Wages, Compensation, and Labor Costs

J30 - General

J31 - Wage Level and Structure; Wage Differentials by Skill, Training, Occupation, etc.

J32 - Nonwage Labor Costs and Benefits; Private Pensions •

J33 - Compensation Packages; Payment Methods

J38 - Public Policy

J39 - Other

J4 - Particular Labor Markets

J40 - General

J41 - Contracts: Specific Human Capital, Matching Models,

Efficiency Wage Models, and Internal Labor Markets

J42 - Monopsony; Segmented Labor Markets

J43 - Agricultural Labor Markets

J44 - Professional Labor Markets and Occupations Firm Behavior (the Commons)

J45 - Public Sector Labor Markets

J48 - Particular Labor Markets: Public Policy •

J49 - Other

J5 - Labor-Management Relations, Trade Unions, and Collective Bargaining

J50 - General

J51 - Trade Unions: Objectives, Structure, and Effects

J52 - Dispute Resolution: Strikes; Arbitration; Mediation

J53 - Labor-Management Relations; Industrial Jurisprudence

J54 - Producer Cooperatives; Labor Managed Firms

J58 - Public Policy

J59 - Other

J6 - Mobility, Unemployment, and Vacancies
J60 - General
J61 - Geographic Labor Mobility; Immigrant Workers
J62 - Occupational and Intergenerational Mobility
J63 - Turnover; Vacancies; Layoffs
J64 - Unemployment: Models, Duration, Incidence, and Job Search
J65 - Unemployment Insurance; Severance Pay; Plant Closings
J68 - Public Policy
J69 - Other
J7 - Discrimination
J70 - General
J71 - Discrimination
J78 - Public Policy
J79 - Other
J8 - Labor Standards: National and International •
J80 - General •
J81 - Working Conditions (safety, hours) •
J82 - Labor Force Composition (child labor, prison labor, bonded labor, immigrant labor, racial and gender discrimination) •
J83 - Workers' Rights •
J88 - Public Policy •
J89 - Other •

K - Law and Economics
K00 - General
K1 - Basic Areas of Law
K10 - General
K11 - Property Law
K12 - Contract Law
K13 - Tort Law and Product Liability
K14 - Criminal Law
K19 - Other
K2 - Regulation and Business Law
K20 - General
K21 - Antitrust Law

K22 - Corporation and Securities Law
K23 - Regulated Industries and Administrative Law
K29 - Other
K3 - Other Substantive Areas of Law
K30 - General
K31 - Labor Law
K32 - Environmental, Health, and Safety Law
K33 - International Law
K34 - Tax Law
K39 - Other
K4 - Legal Procedure, the Legal System, and Illegal Behavior
K40 - General
K41 - Litigation Process
K42 - Illegal Behavior and the Enforcement of Law
K49 - Other

L - Industrial Organization
L00 - General
L1 - Market Structure, Firm Strategy, and Market Performance
L10 - General
L11 - Production, Pricing, and Market Structure; Size Distribution of Firms (Concentration, Product Differentiation, Entry and Exit) •
L12 - Monopoly; Monopolization Strategies
L13 - Oligopoly and Other Imperfect Markets
L14 - Transactional Relationships; Contracts and Reputation
L15 - Information and Product Quality
L16 - Industrial Organization and Macroeconomics; Macroeconomic Industrial Structure
L19 - Other
L2 - Firm Objectives, Organization, and Behavior
L20 - General
L21 - Business Objectives of the Firm
L22 - Firm Organization and Market Structure: Markets vs. Hierarchies; Vertical Integration
L23 - Organization of Production

L25 - Firm Size and Performance •
L29 - Other
L3 - Nonprofit Organizations and Public Enterprise
L30 - General
L31 - Nonprofit Institutions
L32 - Public Enterprises
L33 - Boundaries of Public and Private Enterprise; Privatization; Contracting Out
L39 - Other
L4 - Antitrust Policy
L40 - General
L41 - Monopolization; Horizontal Anticompetitive Practices
L42 - Vertical Restraints; Resale Price Maintenance; Quantity Discounts
L43 - Legal Monopolies and Regulation or Deregulation
L44 - Antitrust Policy and Public Enterprise, Nonprofit Institutions, and Professional Organizations
L49 - Other
L5 - Regulation and Industrial Policy
L50 - General
L51 - Economics of Regulation
L52 - Industrial Policy; Sectoral Planning Methods
L59 - Other
L6 - Industry Studies: Manufacturing
L60 - General
L61 - Metals and Metal Products; Cement; Glass; Ceramics
L62 - Automobiles; Other Transportation Equipment
L63 - Microelectronics; Computers; Communications Equipment
L64 - Other Machinery; Business Equipment; Armaments •
L65 - Chemicals; Rubber; Drugs; Biotechnology •
L66 - Food; Beverages; Cosmetics; Tobacco
L67 - Other Consumer Nondurables: Clothing, Textiles, Shoes, and Leather
L68 - Appliances; Other Consumer Durables
L69 - Other
L7 - Industry Studies: Primary Products and Construction
L70 - General

L71 - Mining, Extraction, and Refining: Hydrocarbon Fuels
L72 - Mining, Extraction, and Refining: Other Nonrenewable Resources
L73 - Forest Products: Lumber and Paper
L74 - Construction
L79 - Other
L8 - Industry Studies: Services
L80 - General
L81 - Retail and Wholesale Trade; Warehousing
L82 - Entertainment; Media (Performing Arts, Visual Arts, Broadcasting, Publishing, etc.)
L83 - Sports; Gambling; Recreation; Tourism
L84 - Personal and Professional Services
L85 - Real Estate Services
L86 - Information and Internet Services; Computer Software
L89 - Other
L9 - Industry Studies: Transportation and Utilities
L90 - General
L91 - Transportation: General
L92 - Railroads and Other Surface Transportation: Autos, Buses, Trucks, and Water Carriers
L93 - Air Transportation
L94 - Electric Utilities
L95 - Gas Utilities; Pipelines; Water Utilities
L96 - Telecommunications
L97 - Utilities: General
L98 - Government Policy
L99 - Other

M - Business Administration and Business Economics; Marketing; Accounting
M00 - General
M1 - Business Administration
M10 - General
M11 - Production Management
M12 - Personnel Management
M13 - Entrepreneurship

M14 - Corporate Culture; Social Responsibility
M19 - Other
M2 - Business Economics
M20 - General
M21 - Business Economics
M29 - Other
M3 - Marketing and Advertising
M30 - General
M31 - Marketing
M37 - Advertising
M39 - Other
M4 - Accounting and Auditing •
M40 - General
M41 - Accounting
M42 - Auditing •
M49 - Other
M5 - Personnel Economics
M50 - General
M51 - Firm Employment Decisions; Promotions (hiring, firing, turnover, part-time seniority issues)
M52 - Compensation and Compensation Methods and Their Effects (stock options, fringe benefits, incentives, seniority issues)
M53 - Training
M54 - Labor Management (team formation, worker empowerment, job design, tasks and authority, job satisfaction)
M55 - Labor Contracting: Outsourcing; Franchising: Other
M49 - Other

N - Economic History
N00 - General
N01 - Development of the Discipline: Historiographical; Sources and Methods
N1 - Macroeconomics and Monetary Economics; Growth and Fluctuations
N10 - General, International, or Comparative
N11 - U.S.; Canada: Pre-1913
N12 - U.S.; Canada: 1913-71

N13 - Europe: Pre-1913
N14 - Europe: 1913-71
N15 - Asia including Middle East
N16 - Latin America; Caribbean
N17 - Africa; Oceania
N2 - Financial Markets and Institutions
N20 - General, International, or Comparative
N21 - U.S.; Canada: Pre-1913
N22 - U.S.; Canada: 1913-71
N23 - Europe: Pre-1913
N24 - Europe: 1913-71
N25 - Asia including Middle East
N26 - Latin America; Caribbean
N27 - Africa; Oceania
N3 - Labor and Consumers, Demography, Education, Income and Wealth •
N30 - General, International, or Comparative
N31 - U.S.; Canada: Pre-1913
N32 - U.S.; Canada: 1913-71
N33 - Europe: Pre-1913
N34 - Europe: 1913-71
N35 - Asia including Middle East
N36 - Latin America; Caribbean
N37 - Africa; Oceania
N4 - Government, War, Law, and Regulation
N40 - General, International, or Comparative
N41 - U.S.; Canada: Pre-1913
N42 - U.S.; Canada: 1913-71
N43 - Europe: Pre-1913
N44 - Europe: 1913-71
N45 - Asia including Middle East
N46 - Latin America; Caribbean
N47 - Africa; Oceania
N5 - Agriculture, Natural Resources, Environment, and Extractive Industries
N50 - General, International, or Comparative
N51 - U.S.; Canada: Pre-1913

N52 - U.S.; Canada: 1913-71
N53 - Europe: Pre-1913
N54 - Europe: 1913-71
N55 - Asia including Middle East
N56 - Latin America; Caribbean
N57 - Africa; Oceania
N6 - Manufacturing and Construction
N60 - General, International, or Comparative
N61 - U.S.; Canada: Pre-1913
N62 - U.S.; Canada: 1913-71
N63 - Europe: Pre-1913
N64 - Europe: 1913-71
N65 - Asia including Middle East
N66 - Latin America; Caribbean
N67 - Africa; Oceania
N7 - Transport, International and Domestic Trade, Energy, and Other Services
N70 - General, International, or Comparative
N71 - U.S.; Canada: Pre-1913
N72 - U.S.; Canada: 1913-71
N73 - Europe: Pre-1913
N74 - Europe: 1913-71
N75 - Asia including Middle East
N76 - Latin America; Caribbean
N77 - Africa; Oceania
N8 - Micro-Business History
N80 - General, International, or Comparative
N81 - U.S.; Canada: Pre-1913
N82 - U.S.; Canada: 1913-71
N83 - Europe: Pre-1913
N84 - Europe: 1913-71
N85 - Asia including Middle East
N86 - Latin America; Caribbean
N87 - Africa; Oceania
N9 - Regional and Urban History

N90 - General
N910 - U.S.; Canada: Pre-1913
N920 - U.S.; Canada: 1913-
N930 - Europe: Pre-1913
N940 - Europe: 1913-
N950 - Asia including Middle East
N960 - Latin America; Caribbean
N970 - Africa; Oceania

O - Economic Development, Technological Change, and Growth
O00 - General
O1 - Economic Development
O10 - General
O11 - Macroeconomic Analyses of Economic Development
O12 - Microeconomic Analyses of Economic Development
O13 - Agriculture; Natural Resources; Environment; Other Primary Products
O14 - Industrialization; Choice of Technology
O15 - Human Resources; Income Distribution; Migration
O16 - Financial Markets; Saving and Capital Investment
O17 - Formal and Informal Sectors; Shadow Economy; Institutional Arrangements
O18 - Regional, Urban, and Rural Analyses
O19 - International Linkages to Development; Role of International Organizations
O2 - Development Planning and Policy
O20 - General
O21 - Planning Models; Planning Policy
O22 - Project Analysis
O23 - Fiscal and Monetary Policy in Development
O24 - Trade Policy; Factor Movement; Foreign Exchange Policy •
O29 - Other
O3 - Technological Change
O30 - General
O31 - Innovation and Invention: Processes and Incentives
O32 - Management of Technological Innovation and R&D

O33 - Technological Change: Choices and Consequences
O34 - Intellectual Property Rights: National and International Issues
O38 - Government Policy
O39 - Other
O4 - Economic Growth and Aggregate Productivity
O40 - General
O41 - One, Two, and Multisector Growth Models
O42 - Monetary Growth Models
O47 - Measurement of Economic Growth; Aggregate Productivity
O49 - Other
O5 - Economywide Country Studies
O50 - General
O51 - U.S.; Canada
O52 - Europe
O53 - Asia including Middle East
O54 - Latin America; Caribbean
O55 - Africa
O56 - Oceania
O57 - Comparative Studies of Countries

P - Economic Systems
P00 - General
P1 - Capitalist Systems
P10 - General
P11 - Planning, Coordination, and Reform
P12 - Capitalist Enterprises
P13 - Cooperative Enterprises
P14 - Property Rights
P16 - Political Economy
P17 - Performance and Prospects
P19 - Other
P2 - Socialist Systems and Transitional Economies
P20 - General
P21 - Planning, Coordination, and Reform
P22 - Prices

P23 - Factor and Product Markets
P24 - National Income, Product, and Expenditure; Money; Inflation
P26 - Political Economy
P27 - Performance and Prospects
P29 - Other
P3 - Socialist Institutions and Their Transitions
P30 - General
P31 - Socialist Enterprises and Their Transitions
P32 - Collectives; Communes; Agricultural Institutions
P33 - International Linkages
P34 - Finance
P35 - Public Finance
P36 - Consumer Economics; Health, Education, Welfare, and Poverty •
P37 - Legal •
P39 - Other
P4 - Other Economic Systems
P40 - General
P41 - Planning, Coordination, and Reform
P42 - Productive Enterprises; Factor and Product Markets; Prices
P43 - Finance; Public Finance
P44 - National Income, Product, and Expenditure; Money; Inflation
P45 - International Linkages
P46 - Household Behavior
P47 - Performance and Prospects
P49 - Other
P5 - Comparative Economic Systems
P50 - General
P51 - Comparative Analysis of Economic Systems
P52 - Comparative Studies of Particular Economies
P59 - Other

Q - Agricultural and Natural Resource Economics
Q00 - General
Q01 - Sustainable Development
Q1 - Agriculture

Q10 - General
Q11 - Aggregate Supply and Demand Analysis; Prices
Q12 - Micro Analysis of Farm Firms, Farm Households, and Farm Input Markets
Q13 - Agricultural Markets and Marketing; Cooperatives; Agribusiness
Q14 - Agricultural Finance
Q15 - Land Ownership and Tenure; Land Reform; Land Use; Irrigation
Q16 - R&D; Agricultural Technology; Agricultural Extension Services
Q17 - Agriculture in International Trade
Q18 - Agricultural Policy; Food Policy
Q19 - Other
Q2 - Renewable Resources and Conservation; Environmental Management
Q20 - General
Q21 - Demand and Supply; Environmental Modeling and Forecasting Firm Behavior (the Commons) Institutions; Illegal Behavior •
Q22 - Fishery
Q23 - Forestry
Q24 - Land
Q25 - Water; Air; Climate; Noise •
Q26 - Recreational Aspects of Natural Resources; Contingent Valuation Methods
Q28 - Government Policy
Q29 - Other
Q3 - Nonrenewable Resources and Conservation
Q30 - General
Q31 - Demand and Supply
Q32 - Exhaustible Resources and Economic Development
Q33 - Resource Booms
Q38 - Government Policy
Q39 - Other
Q4 - Energy
Q40 - General
Q41 - Demand and Supply
Q42 - Alternative Energy Sources
Q43 - Energy and the Macroeconomy

Q48 - Government Policy
Q49 - Other

R - Urban, Rural, and Regional Economics
R00 - General
R1 - General Regional Economics
R10 - General
R11 - Analysis of Growth, Development, and Changes
R12 - Size and Spatial Distributions of Regional Economic Activity
R13 - General Equilibrium and Welfare Economic Analysis of Regional Economies
R14 - Land Use Patterns
R15 - Econometric and Input-Output Models; Other Models
R19 - Other
R2 - Household Analysis
R20 - General
R21 - Housing Demand
R22 - Other Demand
R23 - Regional Migration; Regional Labor Markets; Population
R29 - Other
R3 - Production Analysis and Firm Location
R30 - General
R31 - Housing Supply and Markets
R32 - Other Production and Pricing Analysis
R33 - Nonagricultural and Nonresidential Real Estate Markets
R34 - Input Demand Analysis
R38 - Government Policies; Regulatory Policies
R39 - Other
R4 - Transportation Systems
R40 - General
R41 - Transportation: Demand, Supply, and Congestion
R42 - Government and Private Investment Analysis
R48 - Government Pricing; Regulatory Policies
R49 - Other
R5 - Regional Government Analysis

R50 - General
R51 - Finance in Urban and Rural Economies
R52 - Land Use and Other Regulations
R53 - Public Facility Location Analysis; Public Investment and Capital Stock
R58 - Regional Development Policy
R59 - Other

Z - Other Special Topics
Z00 - General
Z1 - Cultural Economics
Z10 - General
Z11 - Economics of the Arts and Literature •
Z12 - Religion
Z13 - Social Norms and Social Capital

Glosar de termeni

Abstractizare – operație a gândirii, de pătrundere în esența fenomenelor, prin care se desprind şi se reţin unele dintre însuşirile şi relațiile obiectului concret al cercetării, lăsându-se la o parte celelalte;

Adevăr - element de cunoaştere concordant cu realitatea obiectiva;

Argument – raționament sau proba menita să dovedească sau să respingă ceva;

Articol ştiințific – forma prescurtată a unui studio în care se redau principalele probleme, concluzii şi propuneri în vederea publicării în reviste de specialitate;

Axiomă – propoziție nedemonstrată, care, împreună cu definițiile noțiunilor care intervin şi, eventual, cu alte propoziții de acelaşi fel, serveşte la fundamentarea şi demonstrarea teoremelor;

Cercetare – activitate sistematică de investigare în vederea descoperirii şi punerii în evidență a noi cunoştințe şi verificarea acestora;

Comunicare ştiintifică –rezultat parțial sau final al unui studiu ştiințific individual sau în grup; este axată, de regulă, pe o idee de bază, însoțită de analiza de confirmare sau infirmare a ipotezelor, cu un caracter de informare sau de dezbatere ştiintifică înaintea publicării;

Concept – forma de cunoaştere obținută prin abstractizarea caracteristicilor esențiale ale obiectelor sau fenomenelor;

Confirmare – susținere logică (prin raționamente) şi/sau experimentală (prin observații, măsurări, experimente sau modelări) a unei ipoteze;

Consecință – rezultat al unei fapte, al unui principiu sau al unei acțiuni;

Cunoaştere tacită – cunoaştere ştiintifică dobandită individual prin experiența personală incomunicabilă;

Deducție – forma fundamentală de raționament, care constă în aplicarea unui principiu general la un caz particular şi prin care se obține o judecată nouă (concluzie) din două sau mai multe judecăți (premise), dintre care una trebuie să fie neapărat universală;

Demonstrație – 1) procedeu de dovedire pe bază de argumente şi de exemple concrete a realității unui fapt; 2) procedeu de întemeiere deductivă a adevărului unui enunț; 3) succesiune de calcule sau raționamente prin care se dovedeşte adevărul unei teoreme sau conținutul unei formule;

Deontic – ceea ce este obligatoriu;

Descoperire ştiințifică – câştig de cunoaştere, realizat prin explicarea unui aspect al realității;

Determinare – operație logică, inversa generalizării, prin care se trece de la noțiuni mai generale la noțiuni mai puțin generale, cu o sferă mai restrânsă, dar cu un conținut mai bogat, prin introducerea unor însuşiri restrictive;

Determinism – principiu al ştiințelor, potrivit căruia "aceleaşi cause produc aceleaşi efecte";

Enciclopedie – tip de lucrare lexigrafică ce tratează sistematic termeni, noțiuni sau nume proprii dintr-un domeniu sau din toate domeniile, fie în ordine alfabetică, fie pe probleme sau ramuri; cu unele excepții, majoritatea nu include rezultate originale, ci compilează cu rigoare acumulările existente într-un domeniu al ştiinței;

Epistemologie – parte a gnoseologiei care studiază procesul cunoaşterii aşa cum se desfăşoară în cadrul ştiințelor; teorie a cunoaşterii ştiințifice;

Eseu – tip de lucrare în care problemele sunt abordate într-o manieră liberă, digresivă şi fără pretenția de a le epuiza;

Euristică – disciplină care are ca obiect studierea activității creatoare, a metodologiei şi tehnicii inovației intelectuale;

Experiență – cunoaştere dobândită prin observație şi exercițiu;

Experiment – metodă de cunoaştere experimentală prin care, cu ajutorul provocării observațiilor, se verifică ipotezele;

Explicație – dezvăluire a cauzei temeiului, legității, scopului unei acțiuni, unui eveniment sau ale unui fenomen;

Fenomen – fapt exterior, de mediu, sau fapt interior, de conştiință, perceptibil;

Generalizare – operație logică, inversă determinării, prin care se trece de la noțiuni cu o sferă mai restrânsă şi un conținut bogat, la noțiuni cu o sferă mai largă şi cu un conținut mai sărac, limita ei reprezentând-o categoriile;

Gnoseologie – teorie filozofică asupra capacității omului de a cunoaşte realitatea şi de a ajunge la adevăr; teoria cunoaşterii;

Inducție – forma fundamentală de raționament care se realizează prin trecerea de la particular la general, de la fapte la concepte;

I**nferență** – operație logică prin care se trece de la o propoziție considerată ca adevărată la o altă propoziție cu ajutorul unui sistem de reguli care fac ca această a doua propoziție să fie adevărată;

Interdisciplinaritate – proces de întrepătrundere a ştiințelor;

Ipoteză – 1) explicație provizorie, enunțată pe baza unor fapte cunoscute, cu privire la esența, cauza, legea, mecanismul intern al unui fenomen; 2) mulțimea proprietăților date într-o teoremă, cu ajutorul cărora, prin demonstrație, se obține concluzia;

Lege – categorie filozofică desemnând tipuri de relații esențiale, necesare şi generale în şi între obiectele şi procesele realității, caracterizată prin constanță, stabilitate şi repetabilitate relative în cadrul anumitor condiții;

Manual – lucrare ştiințifică cu menirea prezentării didactice şi/sau aplicative (ca "îndrumar") a unei ramuri sau discipline; prezintă cunoştințele, tezele, principiile, teoriile unei ştiințe în mod sistematic şi în conformitate cu principiile didactice destinate formării profesionale a specialiştilor;

Măsurare – metodă de cunoaştere experimentală prin care, cu ajutorul unor unități-etalon, scări şi sisteme şi, respectiv, cu ajutorul unor proceduri de interpretare şi corectare, se atribuie valori parametrilor sistemului investigat;

Metaproblemă – problemă de ordin metodologic, specifică momentelor de salt în cunoaştere, ce vizează căile, mijloacale şi metodele de cercetare;

Modelare – metodă de cunoaştere experimentală prin care – cu ajutorul reproducerii schematice a unui obiect sau sistem – se studiază proprietățile şi transformările obiectului (sistemului) original;

Monografie – lucrare ştiințifică cu menirea prezentării exhaustive a unei probleme ştiințifice, a unui capitol de ştiință sau a unei zone teritoriale; conține concluzii importante şi cuprinzătoare privind căile, direcțiile şi perspectivele de evoluție, probleme ce se mai cer clarificate;

Motivație – ansamblu de factori sau imbolduri care declanşează, energizează şi direcționează acțiunile sau comportamentele unei persoane;

Observație – metodă de cunoaştere experimentală prin care, cu ajutorul perceperii şi înregistrării sistematice a caracteristicilor unui obiect sau fenomen, se studiază semnificația sau sensul obiectului (fenomenului) respectiv;

Ontologie – ramură a filozofiei care studiază trăsăturile generale ale existenței;

Paradigmă – ansamblul generalizărilor simbolice (concepte, definiții, legi, teorii, formule, reguli) şi al sistemului de valori (norme, exigențe, atitudini, riscuri) proprii unei ştiințe, pe baza căruia este posibil progresul cunoaşterii;

Plauzibilitate – calitatea unei ipoteze de a fi credibilă, pe baza verificării surselor şi operațiunilor prin care a fost elaborate;

Predicție – operațiune rațională de anticipare a unui eveniment sau fenomen;

Problemă – chestiune de rezolvat;

Proiect tehnic – lucrare tehnică executată pe baza unei teme date şi care cuprinde calculul tehnic, desenele şi justificarea utilității unui obiect (instalație, construcție);

Rigoare – intransigența privind îndeplinirea exactă a unei operații (lucrări);

Sistem – ansamblu de elemente interdependente, alcătuind un întreg organizat;

Soluție – modalitate de a rezolva o problemă;

Studiu ştiințific – lucrare ştiințifică, cu menirea prezentării explicative a unei probleme complexe;

Ştiință – ansamblu sistematic de cunostinte veridice;

Ştiință extraordinară – ştiință aflată în reconstrucție paradigmatică;

Teorie – ansamblu de propoziții adevărate, organizate într-un sistem logic coerent, care descriu şi explică un domeniu al realității;

Testare ştiințifică – demers de verificare teoretică şi experimentală a verosimilitudinii teoriei ştiințifice;

Teză de doctorat şi lucrare de licență – lucrări ştiințifice asimilabile studiului/cercetării ştiințifice; reprezintă faza de început a unei cariere ştiințifice şi didactice şi, respectiv, de terminare a studiilor universitare;

Transdisciplinaritate globală – interdisciplinaritate la nivelul ansamblului ştiințelor naturii, ştiințelor tehnice şi ştiințelor umane;

Tratat – lucrare ştiințifică cu menirea prezentării exhaustive a unei ramuri sau discipline;

Verosimilitudine – plauzibilitate.

BIBLIOGRAFIE

AGABRIAN, M.. (2006). *Analiza de conținut*. Iaşi: Editura Polirom.

BARBU,V.; ISĂRESCU, M.; POSTOLACHE, T. *Laureații Nobel în economie*, seria Discursuri de recepție, vol. I-IV, 2001-2009. Bucureşti: Editura Expert.

BELL, D. (1980). "The social framework of the information society", în: M. Dertouzos şi Y. Moses (ed.), *The computer age: a twenty-year view*, p. 163-211.

BELL, D. (1989). "Communication technology: for better or for worse?", în: J.L. Salvaggio (ed.), *The information society*, p. 89-104.

BEST, J.W. (1977). *Research in Education*, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

BLATTBERG, R. şi HOCH, S. (1991). "Modęles à base de données et intuition managériales: 50% modęle + 50% manager", *Recherche et Applications en marketing*, Vol. 6, No. 4.

CĂPRĂRESCU, Gheorghița, IONAŞCU, Viorica, POPESCU, Manoela şi BĂLTĂREȚU, Andreea. *Ghid pentru elaborarea şi susținerea lucrărilor de licență/disertație în domeniul economic*. Bucureşti: Editura Pro Universitaria.

CĂTOIU, I. (2001). *Metode şi tehnici utilizate în cercetările de marketing. Aplicații*, Bucureşti: Editura Uranus.

CĂTOIU, I. (coordonator). (2000). *Cercetări de marketing*. Bucureşti: Editura Uranus.

CHELCEA, S. (2001). *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative şi calitative*. Bucureşti: Editura Economică.

CHELCEA, S. (2004). *Inițiere în cercetarea sociologică*. Bucureşti: Comunicare.ro.

CHELCEA, S. (2007). *Cum să redactăm o lucrare de licență, o teză de doctorat, un articol ştiințific în domeniul ştiințelor socioumane* (ediția a IV-a). Bucureşti: Editura Comunicare.ro.

CHELCEA, S. [2001](2007). *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative şi calitative* (ediția a treia). Iaşi: Editura Polirom.

COHEN, M. şi NAGEL, E. (1957). *An Introduction to Logic and Scientific Method*. London: Kegan Paul.

COOPER, H.M. (1984). *The Integrative Research Review*. Sage. Beverly Hills, CA.

CUILENBURG, J.J. Van, SCHOLTEN, O. şi NOOMEN, G.W. (2004). *Ştiința comunicării*. Bucureşti: Editura Humanitas.

DATCULESCU, P. (2006). *Cercetarea de marketing*. Bucureşti: Editura BrandBuilders.

DEMETRESCU, M.C. (2000). *Metode de analiză în marketing*. Bucureşti: Editura Teora.

DEMETRESCU, M.C.; DRĂGAN, J.C. (1996). *Practica prospectării pieței. Tehnici de cercetare în marketing*. Bucureşti: Editura Europa Nova.

Dicționar de filosofie. (1978). Bucureşti: Editura Politică.

DOBRIN, M. şi POPESCU, A. (2002). *Pilotajul lucrării de diplomă*. Bucureşti: Editura Bren.

DUMITRACHE, I., SCARLAT, C., CURAJ, A. şi MUNTEANU, R. (2003). *Managementul centrelor de cercetare ştiințifică*. Bucureşti: Editura Economică.

ECO, U. (2006). *Cum se face o teză de licență*. Bucureşti: Editura Polirom.

ENĂCHESCU, C. (2007). *Tratat de teoria cercetării ştiințifice*. Iaşi: Editura Polirom.

ESOMAR, *Code internațional de pretiques loyales en matiere d'études de marché et d'opinion*, Document CCI/ESOMAR, novembre 1977.

GALL, M.D., GALL, J.P. şi BORG, W.R. (2007). *Educational Research: An Introduction*, ediția a VIII-a, Boston: Pearson Education, Inc.

GEORGESCU-ROEGEN, N. (2009). *Unele elemente de orientare în ştiința economică* (ediție bilingvă, Gh. Dolgu), Academia Română, Centrul Român de Economie Comparată şi Consens. Bucureşti: Editura Expert

GRAVITZ, Madeleine. (1972). *Méthodes des sciences sociales*. Paris: Dalloz.

GROSU, N. (2000). *Rigorile cercetării*. Bucureşti: Editura Expert.

GUSDORF, G. (1960-1975). *Les sciences humaines et la pensée occidentale*, vol. I-XIII, Paris: Payol.

HART, Chris. (1998). *Doing a Literature Review. Releasing the Social Science Research Imagination*. Londra: Sage.

HOFFMAN, O.; GLODEANU, I. (2006). *Cunoaşterea - noua resursă a puterii*. Bucureşti: Editura Intact.

IOAN-FRANC, V. (2003). "The Evaluation of the Economic Research Works. A Rellevance Indicator", în: *Romanian Journal of Economic Forecasting*, nr. 3. Bucureşti: Editura Expert.

JOHNSON, B. şi CHRISTENSEN, L. (2004). *Educational Research: Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches*, ediția a II-a, Boston: Pearson Education, Inc.

KANT, I. (1970). *Critica rațiunii pure*. Bucureşti: Editura Ştiințifică.

KING, G., KEOHANE, R. şi VERBA, S. [1994](2000). *Fundamentele cercetării sociologice*. Iaşi: Editura Polirom.

KING, R.F. (2005). *Strategia cercetării: treisprezece cursuri despre elementele ştiinţelor sociale*. Iaşi: Editura Polirom.

KUHN, Th.S. [1962](1976). *Structura revoluţiilor ştiinţifice*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

LALLEMENT, M. [1993](1997). *Istoria ideilor sociologice* (2 vol.). Bucureşti: Editura Antet.

LASSWELL, H.D., LERNER, D. şi POOL, Ithiel de Sola. (1952). *The Comparative Study of Symbols: An Introduction*. Stanford: University Press, Hoover Institute and Library on War, Revolution and Peace.

LEFEUVRE, T. şi colaboratorii. (2001). *Action Commerciale*. Paris: Editions FOUCHER.

LENCLUD, G. [1991] (1999). "Document etnografic". În P. Bonte şi M. Izard (eds.). *Dicţionar de etnologie şi antropologie*. Iaşi: Editura Polirom.

MĂRGINEAN, I. (2000). *Proiectarea cercetării sociologice*, Iaşi: Editura Polirom.

McBURNEY, D.H. (1983). *Experimental Psychology*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.

McMILLAN, J.H. (1992). *Educational Research. Fundamentals for the Consumer*, New York: Harper Collins Publishers Inc.

MOSCOVICI, S. şi BUSCHINI, F. (coordonatori). (2007). *Metodologia ştiinţelor socioumane*. Iaşi: Editura Polirom.

MUSTER, D. (1985). *Metodologia cercetării în educaţie şi învăţământ*, Bucureşti: Editura Litera.

OPREAN, C. (coordonator). (2006). *Metode şi tehnici ale cunoaşterii ştiinţifice*. Sibiu: Editura Universităţii "Lucian Blaga" din Sibiu.

PANAITESCU, I. (2002). *Cooperare şi competiţie în cercetarea ştiinţifică fundamentală*. Bucureşti: Editura Expert.

PARASURAMAN, A. (1991). *Marketing Research*, 2e éd., Addison Wesley Publishing Co.

PIAGET, J. (1970). *Epistémologie des sciences de l'homme*. Paris: Ed. Gallimard.

PÓLYA, G. (1965). *Cum rezolvăm o problemă?*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică.

POPA, Nicoleta Laura, ANTONESEI, L. (coordonator), LABĂR, A.V. (2009). *Ghid pentru cercetarea educaţiei. Un "abecedar" pentru studenţi, masteranzi, profesori*, Iaşi: Editura Polirom.

POPESCU, C. (2006). *Raţionalitate şi speranţă. Paradigma întregului viu*. Bucureşti: Editura Renaissance.

POSTOLACHE, T. (2007). *Sur les "successions coexistantes" au tournant des millénaires. Quelques reflexions épistémologiques*. Barcelona: Real Academia de Ciencias Económicas y Financieras.

POSTOLACHE, T. (2007). *Vers un "idéal praticable"*. Bucureşti: Editura Academiei Române.

RAD, I. (2008). *Cum se scrie un text ştiinţific. Disciplinele umaniste*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită. Iaşi: Editura Polirom.

RĂBOACĂ, Gh. şi CIUCUR, D. (2003), *Metodologia cercetării ştiinţifice economice*, ediţia a III-a. Bucureşti: Editura ASE.

RĂDULESCU, Mihaela Şt. (2006). *Metodologia cercetării ştiinţifice: elaborarea lucrărilor de licenţă, masterat, doctorat*. Bucureşti: Editura Didactică şi Pedagogică, R.A.

RISTEA, Ana-Lucia; IOAN-FRANC, V.; STEGĂROIU, I.; TĂNĂSESCU, Dorina. (2005). *Marketing, Crestomaţie de termeni şi concepte*, ediţia a III-a. Bucureşti: Editura Expert.

RITZER, G. [1975](2001). Sociology: A multiple paradigm science. În G. Ritzer. *Explorations în Social Theory. From Metatheorizing to Rationalization* (p. 58-78). Londra: Sage Publicaţions Ltd.

SANDU, S. (2002). *Inovare, competenţă tehnologică şi creştere economică*. Bucureşti: Editura Expert.

SAX, G. (1968). *Empirical Foundations of Educational Research*, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

SĂNDULESCU, Şt.E., PANAITESCU, I. (1996). *Nevoia de scientometrie*, în: Academica, nr. 4(64).

SCHATTELES, T., ALIGICĂ, D.P. şi TERPE, H. (coordonatori). (2007). *Economie, epistemologie şi previziune*. Bucureşti: Editura Tritonic.

STĂNESCU, Ileana, SOCOBEANU, I., BARA, S., FRĂŢILĂ, L. şi ŢUŢUNEL, D. (2000). *Ghid pentru pregătirea examenului de licenţă*. Bucureşti: Editura Eficient.

SUSSAMS, J.E. (1996). *Cum să scrii rapoarte eficiente*. Bucureşti: Editura Tehnică.

VLĂSCEANU, L. (2007). *Sociologie şi modernitate. Tranziţii spre modernitatea reflexivă*. Iaşi: Editura Polirom.

WEBER, M. [1917](2001). *Sensul "neutralităţii axiologice" în ştiinţele sociologice şi economice*. În M. Weber. *Teorie şi metodă în ştiinţele culturii*. Iaşi: Editura Polirom.

YIN, R.K. (2005). *Studiul de caz. Designul, colectarea şi analiza datelor*. Iaşi: Editura Polirom.

ZAIŢ, D. şi SPALANZANI, A. (2006). *Cercetarea în economie şi management. Repere epistemologice şi metodologice*. Bucureşti: Editura Economică.

ZAMFIR, C. (1999). *Spre o paradigmă a gândirii sociologice. Texte alese*. Iaşi: Editura Cantes.

ZANDEN, J. şi VANDER, W. (1988). *The Social Experience. An Introduction to Sociology*. New York: Random House.

EDITURA Expert
Bucureşti, România

Licenţa Ministerului Culturii nr. 1442/1992
Tel.: 01-411.60.75; Fax: 01-411.54.86
Consilier editorial: Valeriu IOAN-FRANC

ISBN 978-973-618-200-6 Apărut 2013

View publication stats